

**НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЗА ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ
УЧЕНИКА СА ПЕРВАЗИВНИМ РАЗВОЈНИМ ПОРЕМЕЋАЈИМА**

I II III НИВО ОБРАЗОВАЊА

САДРЖАЈ

УВОД

- НИВОИ ОБРАЗОВАЊА.....	2
- МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИЗРАДЕ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА.....	4
- ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ДЈЕЦЕ СА ПЕРВАЗИВНИМ РАЗВОЈНИМ ПОРЕМЕЋАЈИМА/ ПОРЕМЕЋАЈИМА АУТИСТИЧНОГ СПЕКТРА.....	6

НАСТАВНИ ПЛАН.....	9

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ.....	10

НАСТАВНИ ПРОГРАМ.....	12

- РАЗВОЈ ГОВОРА И КОМУНИКАЦИЈСКИХ ВЈЕШТИНА	13
- ПОЗНАВАЊЕ ОКОЛИНЕ.....	48
- ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ.....	70
- ВЈЕШТИНЕ И СТВАРАЛАШТВО.....	95
- БРИГА О СЕБИ И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ.....	123
- МАТЕМАТИЧКЕ ПРЕДСТАВЕ.....	150
- ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕЊСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ.....	165

УВОД

НИВОИ ОБРАЗОВАЊА

Образовање дјеце са сметњама у развоју дио је цјелокупног васпитно образовног система Републике Српске. Доступно је и бесплатно за све ученике, системски је организовано и структурисано, а позитивни законски прописи гарантују да се реализује на стручан и квалитетан начин. Највећа вриједност образовног система Републике Српске у дијелу који се тиче образовања дјеце са сметњама у развоју огледа се у његовој флексибилности у погледу прилагођавања организацијских облика потребама и специфичностима различитих група ученика и појединаца.

Васпитно-образовни систем Републике Српске организован је као разредно-часовни и управо такав одговара највећем броју ученика типичног развоја, јер њихов развој тече флуентно, усклађено и узлазном путањом. Разредно-часовна организација одговара и неким од ученика чији развој не тече очекиваном развојном линијом, али се процјењује да је разред, односно период једне школске године, довољно вријеме да ученици овладавају вјештинама и способностима и усвајају нова знања, односно да прелазе и савладавају нове и наредне етапе у развоју.

Међутим, одређен број ученика са сметњама у развоју, у првом реду дјеца са умјереним и тежим оштећењем интелектуалног функционисања и дјеца са первазивним развојним поремећајима немају флуентан и усклађен развој. Њихов развој је скоковит или како неки аутори наводе степенчаст и увијек се у сљедећу фазу развоја некако „ускаче“ и открива новина властитих увида и моћи самоактуализације, док се током претходне фазе освајао степен по степен реалности уз поступно усавршавање способности дјетета.

Управо због ових ученика наш образовни систем нуди могућност организовања школовања према нивоима образовања. Ниво је функционална цјелина која траје три године и сматра се довољним периодом да се освоје нове етапе развоја, односно увјежбају и аутоматизују већ усвојене навике, вјештине и понашања.

Васпитање и образовање ученика који се школују по нивоима образовања укупно траје 12 година, односно организовано је у четири нивоа образовања и обухвата ученике календарског узраста од 6 до 18 година.

У зависности од способности, могућности и најбољег интереса ученика, као и од објективних околности, наставни план и програм прва три нивоа (укупног трајања 9 година) могуће је реализовати у специјализованим установама за образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју, у посебним одјељењима при редовним школама, али и у редовним одјељењима основних школа (инклузивно образовање).

Програм четвртог нивоа реализује се искључиво у специјализованим установама за образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју. Усмјерен је на радно васпитање и функционално оспособљавање, те су за његову реализацију неопходни строго контролисани услови и добра материјално-техничка подршка.

Поред специфичности да се рад организује кроз цјелине дужег временског трајања (3 године), наставни план и програм за васпитање и образовање ученика у нивоима образовања има и посебност да се наставни план структурише кроз предметна подручја током цјелокупног школовања. На такав начин обезбјеђује се ширина и свеобухватност дјечијег развоја уз поштовање њихових способности.

Програми за ученике који се школују по нивоима образовања, односно Наставни план и програм за васпитање и образовање ученика са умјереним и тежим оштећењем интелектуалног функционисања (УТОИФ) и Наставни план и програм за васпитање и образовање ученика са первазивним развојним поремећајима морају бити довољно флексибилни да уваже специфичности и особености свих ученика и кроз могућност постављања индивидуализованих циљева стимулишу и подстичу цјеловит развој дјечије личности.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИЗРАДЕ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА

Специфичности ученика са умјереним оштећењем интелектуалног функционисања и ученика са первазивним поремећајима огледају се у сложеним хетерогеним аспектима развоја што образовање и прављење јединствених наставних планова и програма чини веома сложеним процесом. У раду са овим ученицима изражена је потреба за индивидуализацијом наставних садржаја, исхода учења и избора наставних средстава и метода рада. Ограничења у когнитивном развоју отежавају усвајања трајних знања и провјере наученог. Такође, наставни садржаји не могу да прате динамику усложњавања на начин на који је то могуће са осталим ученицима.

Анализирајући постојеће наставне планове и програме намијењене наведеним ученицима уочено је да они у пракси нису адекватани тренутним потребама, савременим тенденцијама у образовању, те новим методама и техникама поучавања. Концепт ригидно постављених тематских цјелина, фронтално поучавање и универзални исходи нису прилагођени стварним способностима и потенцијалима ученика са сметњама у развоју у нашим школама. Ријеч је о групи ученика чије карактеристике и могућности значајно одступају од традиционалног поимања образовања у којем је знање трајна категорија која се значајно усложњава током основног школовања и може се мјерити тестовима знања. Основни циљ плана и програма јесте да се ученици оспособе у свим аспектима развоја како би се боље интегрисали у друштво.

Флексибилност, савременост и креативност су главне одлике и смјернице које су задовољене у новом НПП-у, а које треба да допринесу бољој имплементацији програма у пракси. Дидактички принципи и правила у изради наставног плана и програма су детерминисани могућностима (сазнајних, когнитивних, вербалних, моторичких и социјалних) ове популације ученика и преточени су у циљеве и исходе учења. Приликом дефинисања смјерница новог концепта и приступа изради наставних планова и програма доминантни су педагошки принципи индивидуализације и очигледности. Поштована су дидактичка правила: од ближег ка даљем, од лакшег ка тежем и од познатог ка непознатом. Дидактичка правила су усклађена са садржајима који у стварности одговарају могућностима ученика и начинима да их они искажу.

Методолошки оквир НПП-а се састоји од описа предметног подручја, општег циља за ниво образовања из којег произилазе посебни циљеви. Сваки посебан циљ одређеног предметног подручја има више исхода учења који су детерминисани индикаторима постигнућа. Индикатори исхода учења су у корелацији са способностима ученика и годином школовања, а образовани су по нивоима сложености (показатељи по годинама или способностима).

Приликом одређивања исхода учења уважена је Блумова таксономија, односно праћени су нивои интериоризације нових спознаја у когнитивном, афективном и психомоторном подручју. Уколико ученик може да савлада више од понуђених исхода могу се усложњавати исходи кроз наредне нивое образовања. На тај начин је омогућено продубљивање садржаја поштујући индивидуалне разлике.

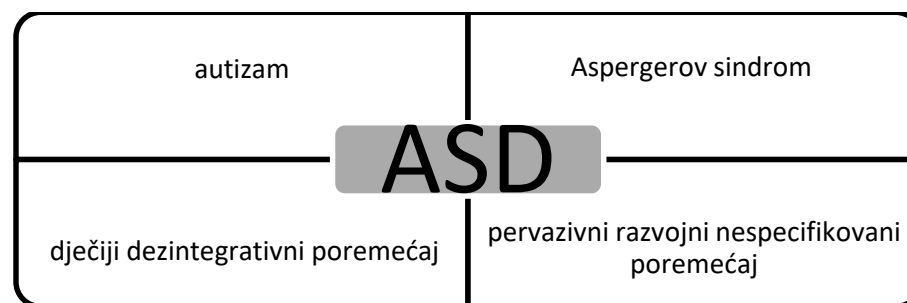
Оно што овај НПП чини посебним јесте флексибилност у којој наставник приликом израде глобалног плана одређује теме у складу са посебним циљевима. Теме и тематски фонд сати одређује према способностима ученика у одјељењу, тако да број часова за неку тему није фиксан већ зависи од дефектолошке процјене. Такође, флексибилност која треба да прати могућности ученика и да буде примјењива у раду постоји и у оперативном планирању, јер наставник према структури ученика у одјељењу креира цјелокупан рад и остварује корелацију са другим предметним подручјима. Главну улогу у креирању наставног процеса добија наставник који ће према понуђеним исходима и могућностима ученика одредити наставне садржаје и испољити своју креативност у раду.

Кроз исходе које НПП одређује видљиве су и нове технике које чине овај документ савременим, јер уважава промјене у приступу који се уважавају приликом израде разних курикулума и провјере постигнућа. То се односи на израженији бихејвиорални приступ у раду и употреби асистивних технологија.

У НПП су понуђени садржаји и активности које требају да подстичу креативност код наставника и усмјере њихово дјеловање. Понуђене активности нису обавезујуће већ представљају опције које наставник може да користи. С обзиром да је фокус на примјени плана и програма у пракси наставницима су дате и практичне смјернице за бољу имплементацију и приступ у раду. Смјернице поближе појашњавају приступ и специфичности које наставник треба да уважи.

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ДЈЕЦЕ СА ПЕРВАЗИВНИМ РАЗВОЈНИМ ПОРЕМЕЋАЈИМА/ ПОРЕМЕЋАЈИМА АУТИСТИЧНОГ СПЕКТРА

Поремећаји аутистичног спектра (енг. ASD¹) подразумевају неуроразвојне поремећаје за које је карактеристичан дефицит у развоју комуникације и социјалних вјештина те присутност репетитивних и рестриктивних образаца понашања. Од 2013. године настоји се уједначити приступ у вези са дијагностиковањем поремећаја аутистичног спектра. Очекује се да се поремећаји који су познати по ранијим називима аутизам, Аспергеров синдром, дјечији дезинтегративни поремећај и первазивни развојни поремећај дијагностикују као *ASD* уз спецификацију особина и нивоа озбиљности оштећења. Тако би особа која је раније добила дијагнозу аутизам и особа којој је дијагностикован Аспергеров синдром – данас имале исту дијагнозу: поремећај аутистичног спектра (*ASD*). С тим да би у првом случају дијагностичари имали задатак да нагласе има ли и колико је интелектуално оштећење, као и колика потпора је тој особи потребна. У другом случају, дијагноза би била *ASD* без интелектуалних и језичких оштећења. Ова промјена утиче и на процјену преваленције: сматра се да од 1000 дјеце шесторо има поремећај аутистичног спектра, а четири пута чешће се јавља код дјечака него код дјевојчица.

Објашњење *ASD*-а, различитости ове дјеце и одраслих у односу на типичну популацију, често се објашњава тиме да они немају развијену теорију ума. Теорија ума је способност идентификовања менталних стања, укључујући намјере, увјерења, жеље и емоције, како своје тако и других људи, те разумијевања како су та унутрашња искуства повезана са спољашњим понашањем. Поремећај аутистичног спектра карактерише дијадна природа, односно типичан дефицит социјалне интеракције и комуникације и рестриктивно и репетитивно понашање.

¹ ASD је акроним од Autistic Spectrum Disorders (poremećaji autističnog spektra) i biće korišten kako zbog opšte prihvaćenosti ove skraćenice, tako i zbog uštede prostora i bolje preglednosti.

Усвајање говора код дјеце са *ASD-om* касни у односу на вршњаке, док одређени број дјеце говор уопште не усвоји. Уколико се прве ријечи јаве до треће године, повећавају се шансе за усвајањем широког спектра адаптивних понашања нпр. хигијенске навике или смањена фрустрација на осујећење или неугодју. Треба имати у виду да и када се говор развије, обично је нефункционалан, али с обзиром да је присутна имитација и да је дијете мотивисано да репродукује звукове, имамо темељ за учење и развијање комуникације (да дијете тражи вербално шта жели, пита, одговара на питања). Нефункционалним сматрамо онај говор који је сам себи сврха, врста стереотипије, тако да дијете иако говори, често није у стању да нам одговори на питање (или су присутне ехоталије), нити да вербално тражи нешто што жели (да му се успе сок, да гледа цртани). Дјеца са мањим степеном оштећења имају функционалнији говор али он је углавном аграматичан, употреба личних замјеница им представља посебну тешкоћу, нарочито кад треба да питање са другим лицем јединине преформулишу у одговор у првом лицу јединине. На примјер, на питање “Шта хоћеш?”, одговарају са “Хоћеш сок.”, умјесто “Хоћу сок.”.

Социјални дефицит, окренутост ка себи, спречава развој говора, јер се не развија невербални говор, не показују жељено руком и кажипрстом, неразвијена је способност имитације, нема заједничке пажње (на примјер, не гледају шта им се показује). Иако се дуго мислило да дјеца са *ASD-om* нису у стању препознати емоције на лицима других људи, новији налази то оповргавају. Немају развијену емпатију али препознају емоције (осим љутње јер се она показује горњим дијелом лица за разлику од осталих емоција). Они се концентришу на доњи дио лица док очи препознају као изоловани дио. То објашњава и изостанак контакта очима и изостанак одржавања погледа при интеракцији, што је често код ове дјеце.

Рестриктивно и репетитивно понашање представља широку категорију различитог понашања, почевши од привржености ритуалима и рутини, преко моторних стереотипија, па до неуобичајене преокупације. Зависи од невербалног коефицијента интелигенције, као и од узраста дјеце (млађа дјеца имају више сензомоторних ррп, а старија више инсистирања на истовјетности). Основа за јављање рестриктивног и репетитивног понашање је фокусирање на детаље, когнитивни стил који је специфичан за дјецу са *ASD-om*.

Још увијек није довољно разјашњено зашто и на који начин долази до овог поремећаја. Због тога, постоји велики број третмана, а неки од најчешћих, како у свијету, тако и на нашим просторима су слиједећи:

TEACCH (Treatment and Education of Autistic and related Communication-handicapped Children).

Заснива се на карактеристикама које чине “аутистичну културу”: боље процесирање визуелних у односу на аудитивне информације, појачана пажња према детаљима и тешкоће са интегрисањем или извлачењем закључака, велика варијабилност пажње, проблеми у комуникацији, тешкоће са усвајањем концепта времена, тенденција везивања за рутину, веома интензивно и импулсивно реаговање везано за омиљену активност, сензорне преференције или аверзије. *TEACCH* препоручује четири врсте структуре: 1) физичка (адекватан намјештај и редукција дистракције и превелике стимулације из окружења), 2) организација слиједа догађаја (дневни, седмични распореди визуално представљени), 3) организација индивидуалних задатака и 4) организација задатака у слијед активности (систем активности).

PECS (Picture Exchange Communication System).

Овај метода помаже развоју захтјевања и генерализације. Иако у свом називу има комуникацију, да би допринио развоју комуникације, потребно је да буде дио ширег комуникацијског система и да је дијете подвргнуто тренинзима учења заједничке пажње и постављања питања. *PECS* олакшава комуникацију са појединцима који не говоре или чији говор није функционалан, али није утврђено да доводи до развоја говора.

ABA (Applied Behavior Analysis)

Помоћу јасних серија поткрепљивања и корекција, уз осмишљен програм којим се прати фреквенција или дужина неког понашања, бихејвиоралном анализом се утиче на агресивно понашање, стереотипно понашање, уче адаптивни модели понашања. Често се користи у академском раду и у учењу нових вјештина, при чему је нагласак на разлагању корака и систематској генерализацији наученог. Бихејвиоралне интервенције су примјенљиве и успјешне и у школском систему, али најбољи резултати се постижу кад је третман интензиван и свеобухватан, што значи да укључује и дјететову природну средину (не само школу и кабинет терапеута) и кад су родитељи обучени и укључени у цијели процес.

НАСТАВНИ ПЛАН

Бр	ПРЕДМЕТНА ПОДРУЧЈА	I НИВО				II НИВО		III НИВО	
		1. година		2. 3. година		1. 2. 3. година		1. 2. 3. година	
		недј.	год.	недј.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Развој говора и комуникацијских вјештина	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Познавање околине	5	180	4	144	4	144	4	144
3.	Физичко и здравствено васпитање	5	180	3	108	3	108	2	72
4.	Вјештине и стваралаштво			4	144	4	144	4	144
5.	Брига о себи и социјални развој			2	72	2	72	3	108
6.	Математичке представе					2	72	4	144
7.	Васпитни рад у одјељенској заједници			1	36	1	36	1	36
	Укупно	15	540	19	684	21	756	23	828

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Са ученицима који имају сметње у развоју, поред редовног васпитно-образовног рада, односно наставе, потребно је организовати и реализовати индивидуалне и/или групне ваннаставне активности које представљају скупове ужеспецијализованих метода и техника рада које се примјењују у едукацији, хабилитацији и рехабилитацији дјече са сметњама и тешкоћама у развоју, а чији ефекти осигуравају максималан развој сваког дјетета.

Циљ ових ваннаставних активности је побуђивање, подстицање и развијање дјететових потенцијала као основе за пун, што уједначенији и цјеловитији развој. Индивидуалне и групне ваннаставне активности могу бити: **стимулативне** - подстицај развоја различитих способности и вјештина и **корективне** - ублажавање сметњи и тешкоћа развијањем компензаторних могућности или директним дјеловањем на угрожене способности и вјештине.

Базичне ваннаставне активности за ученике са первазивним развојним поремећајима су: логопедске вјежбе, олигофренолошке вјежбе, реедукација психомоторике, сензорна интеграција и физиотерапеутске вјежбе.

Бр.	Базичне индивидуалне и групне активности	Динамика и учесталост
1.	Логопедски стимулативно - корективни рад	Седмични фонд часова обавезних индивидуалних/групних активности одређује се у складу са могућностима и потребама ученика и капацитетима васпитно-образовне установе.
2.	Олигофренолошки стимулативно-корективни рад (по потреби тифлолошки, сурдолошки, соматопедски)	
3.	Реедукација психомоторике,	
4.	Педагошка СИ терапија	
5.	Корективне физиотерапеутске вјежбе	

Седмични фонд часова обавезних индивидуалних/групних активности одређује се у складу са могућностима и потребама ученика и капацитетима васпитно-образовне установе. Након прецизно одређеног дефектолошко-педагошко-психолошког статуса ученика, стручни тим васпитно-образовне установе планира обим и динамику индивидуалних/групних активности.

Поред базичних, могуће је организовати и остале вјежбе и радионице за стимулисање когнитивних и/или сензомоторних функција ученика и изазивање прихватљивих облика понашања:

- Арт терапија
- Музикотерапија
- Педагошке радионице и корективни рад
- Психолошке радионице и психотерапија (когнитивно-бихејвиорална терапија, системска породична терапија)
- Интензивна бихејвиорална интервенција
- *Floor time*, (Гринспанов развојни, индивидуални и на односима утемељени модел)
- *Early Start Denver Model* – акценат се ставља на развој игре, симболичке функције, социјалних интеракција, прагматске компетенције, али и на организовање јасне структуре и рутине.

Смисао наставог и ваннаставног рада са ученицима јесте да се обогати дјететова могућност односа са свијетом, да се прошири његово поље егзистенције, да се повећа могућност избора понашања, и да то увијек буду они показатељи који су носиоци радовања животу и покретачи да се у свему учествује на нивоу властитих могућности, потреба и интересовања.

НАСТАВНИ ПРОГРАМ

Наставни програм је изложен кроз предметна подручја:

- Развој говора и комуникацијских вјештина
- Познавање околине
- Физичко и здравствено васпитање
- Вјештине и стваралаштво
- Брига о себи и социјални развој
- Математичке представе
- Васпитни рад у одјељењској заједници

РАЗВОЈ ГОВОРА И КОМУНИКАЦИЈСКИХ ВЈЕШТИНА

Предметно подручје *Развој говора и комуникацијских вјештина* усмјерено је на једну од кључних области развоја ученика са первазивним сметњама. Човјека као социјално биће карактерише могућност успостављања комуникације и интеракције са другима. Развијање говора и вјештине комуникације код ученика је основни предуслов успјешног праћења наставе и функционисања у заједници. С обзиром на изражена одступања у овој сфери развоја код ученика са первазивним сметњама, те да говор и комуникација представљају основ за сва друга предметна подручја, предвиђено је да ово предметно подручје буде реализовано кроз све године школовања 5 часова седмично.

I ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Прва година	180
Друга година	180
Трећа година	180

Седмични фонд часова

Прва година	5
Друга година	5
Трећа година	5

Општи циљ

Развијање цјелокупне личности ученика кроз развој комуникацијских способности (слушања, разумијевање, реаговања и изражавање жеља и потреба) и описмењавање у складу са могућностима ученика

Посебни циљеви

- Развијање невербалне комуникације и развијање вјештине употребе ААК (аугментативне и алтернативне комуникације)
- Развијање и одржавање аудитивне и визуелне пажње
- Развијање имитације (као предуслов развоја комуникације) и подстицање развоја говора
- Развијање рецептивног говора (разумијевање говора других) и одговарање на питања
- Богаћење рјечника
- Развијање графомоторних способности
- Препознавање и писање великих штампаних слова

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика		
Успоставља контакт очима	Контакт очима траје неколико тренутака, чести подстицаји наставника да узврати поглед	Контакт очима дуже траје, спонтано или уз подстицај; више пута скреће и враћа поглед	Контакт очима успоставља и одржава док траје активност или инструкција
Слуша и посматра	Краткотрајно усмјерава пажњу на дато, поглед скреће с говорника и не враћа	Слуша и посматра са прекидима, потребна је подршка наставника	Посматра и слуша колико год је потребно (траје краћа прича, инструкција, предавање)
Изражава своје потребе	Користи показни гест (кажипрст) за исказивање жеља и потреба на подстицај наставника	Користи показни гест или ријеч за исказивање већине својих жеља и потреба уз мању подршку наставника	Самостално изражава гестовима или ријечима (реченицама) своје потребе и жеље
Реагује на властито име	Застаје, окреће се према особи која га зове, погледа је на тренутак	Долази до особе које га зове, узвраћа контакт	Одазива се на своје име и ишчекује наставак комуникације
Поздравља се приликом доласка и одласка	Користи гест или вокалне поздраве само уз опомињање или их користи у неадекватно вријеме или ситуацији	Користи вокалне или гестовне поздраве уз мањи подстицај и већином исправно	Самостално користи гест или вокалне поздраве адекватне датој ситуацији
ААК комуницира своје потребе и жеље	Показује поједине картице да би изразио потребе/жеље уз претходно нуђење картица и навођење од стране наставника	На питање шта треба/жели одговара показивањем адекватне картице за већину својих потреба/жеља	Успјешно комуницира картицама и исказује своје жеље/потребе и самоиницијативно и кад је упитан
ААК комуницира ток наставних активности	Уз већу помоћ и навођење прати упутства са картица (начин израде задатка, гдје да одложи завршен рад, којим редослиједом да ради)	Уз мању помоћ и навођење прати упутства са картица (начин израде задатка, гдје да одложи завршен рад, којим редослиједом да ради)	Самостално прати упутства са картица (начин израде задатка, гдје да одложи завршен рад, којим редослиједом да ради)

ААК комуницира распоред (слијед активности)	Уз већу помоћ и навођење прати своје обавезе на визуелном распореду (која активност слиједи, на који третман иде, кад је одмор, кад иде кући)	Уз мању помоћ и навођење прати своје обавезе на визуелном распореду (која активност слиједи, на који третман иде, кад је одмор, кад иде кући)	Самостално прати своје обавезе на визуелном распореду (која активност слиједи, на који третман иде, кад је одмор, кад иде кући)
ААК комуницира одлагање жеља	Уз помоћ и негодовање учи да одгоди жељену активност док не заврши задатак користећи сликовну плочу („Прво - слика задатка, „Онда“ – слика поткрепљивача)	Уз помоћ и мање негодовања учи да одгоди жељену активност док не заврши задатак користећи сликовну плочу („Прво - слика задатка, „Онда“ – слика поткрепљивача)	Самостално уочава и прихвата одгону жељене активност док не заврши задатак користећи сликовну плочу („Прво - слика задатка, „Онда“ – слика поткрепљивача)
Уз помоћ ААК описује слику, радњу, увиђа ликове и ток приче	Прати погледом које слике наставник поставља; Показује занимање за наведени садржај	Уз помоћ наставника сам бира одговарајуће симболе да би одговорио на питање	Разумије и самостално се служи симболима формирајући реченице, описујући радње и призоре
Опажа звук	Повремено окреће главу ка извору звука. Потребан чест подстицај наставника	Често окреће главу ка извору звука спонтано или уз спорадични подстицај	Проналази скривен извор звука нпр. телефон који звони у кутији с играчкама
Идентификује звук	Показује слику или предмет извора звука који чује (два избора)	Показује слику или предмет извора звука који чује (три избора)	Показује слику или предмет извора звука који чује при чему диференцира звукове инструмената, животиња, природе итд.
Самостално производи звук предметима	Насумично производи звук те показује заинтересованост за звучну продукцију	Имитира произвођење звука уз већу подршку и помоћ наставника	Производи звук самостално или уз минималну помоћ наставника
Одржава визуелну пажњу	Спаја половине истих цртежа (лијева/десна, горња/доња половина). Налази елементе са истом шаром/дезеном	Спаја цртеж или слагалицу из више елемената. Пажња флукутира, потребна помоћ у ротацији елемената	Црта, показује, или објашњава шта недостаје на сликама. Уочава облике окренуте у истом смјеру, исте групе објеката

Саставља слагалице, пузле	Уз мању помоћ самостално слаже уметалке	Уз навођење слаже пузле (од 9 до 63 дијела) у слику	Самостално слаже пузле (од 9 до 63 дијела) у слику
Посматра слике, илустрације и друге ликовне садржаје	Показује краткотрајно занимање за садржај, често не спонтано већ на подстицај наставника	Сам показује занимање за слике, задржава дуже вријеме поглед, показује преференције у садржају	Посматра и одржава пажњу на сликовним садржајима, слободно вријеме проводи гледајући сликовнице
Правилно листа свеске, сликовнице	Показује краткотрајно занимање, насумично отвара и затвара свеску	Показује дуже занимање, листа од средине, прескаче странице	Користи палац и кажипрст за раздвајање листова; почиње с листањем од почетка
Имитира покрете крупне моторике	Уз подршку наставника имитира неколико покрета (махање, тапшање, дизање ноге, додиривање пода итд.)	Уз подршку наставника имитира већи број покрета које наставник изводи	Самостално или уз подршку имитира два везана покрета (нпр. рука на чело па тапшање кољена)
Имитира радње са предметима (чешаљ-чешљање, четкица-прање руку, зуба и сл.)	Имитира радње невјешто и уз помоћ, често одустаје од задатка	Имитира радње које други изводи успјешно, уз мање грешке	Самостално, без модела, узима предмете и с њима тачно опонаша предвиђене радње
Имитира основне покрете говорног апарата	Дјеломично успјешно имитира покрете (образ, усне) уз подршку наставника	Дјеломично успјешно имитира покрете (језик, чељуст) уз подршку наставника	Самостално или уз минималну помоћ успјешно имитира све покрете
Имитира гласове	Имитира вокале које наставник изговара уз подстицај.	Имитира низ слогова које наставник изговара уз подстицај	Самостално имитира гласове и слокове, често једнаком интонацијом и јачином
Имитира кратке ријечи и реченице	Понавља за наставником кратке ријечи изговарајући већину гласова	Понавља за наставником дуже, познате ријечи. Изговара све или већину гласова	Понавља за наставником краће реченице не изостављајући поједине ријечи нпр. „је“, „се“
Разумије и извршава налоге - вокалне налоге, гестовне налоге или вокално-гестовне налоге	Разумије и извршава вокално-гестовне налоге уз помоћ, често гријешу.	Разумије и извршава једноструке вокалне или гестовне налоге уз помоћ, ријетко гријешу	Разумије и извршава двоструке налоге уз минималну подршку наставника

Разумије ријечи којим се описује начин рјешавања задатака	Разумије и извршава налоге: обоји, споји (повежи), залијепи	Разумије и извршава налоге: подвуци, прецртај, заокружи	Разумије и извршава налоге: напиши, нацртај, допуни
Разумије значења радњи (глагола) везаних за свакодневне активности	При избору од двије слике, показује ону на којој је радња коју је наставник именовао	При избору од 3-4 слике, показује ону на којој је радња коју је наставник именовао	Имитира радње у контексту ситуације и асоцира везу између предмета и радње (чаша/пити)
Одговара на питања	Ако је вербалан одговара ехоталијом (понавља питање). Ако је невербалан, застаје, посматра особу која га пита	Уз већу наставникову подршку говори (или показује на слици) повремено тачан одговор	Самостално или уз повремену помоћ често даје тачан одговор ријечима или показивањем на слици
Бира <i>да/не</i> одговор за исказивање својих жеља и потреба.	Кад нешто не жели показује то љутњом или плачем, кад жели често одговара ехоталијом (понавља питање) или само прихвата ситуацију без вербалне потврде	Одговара са <i>да/не</i> (или покретима главе) у већини ситуација (уз подстицај наставника), углавном даје потврдне одговоре	Одговара са <i>да/не</i> (или покретима главе) самостално и кохерентно са оним што настоји да искаже
Одговара на питања <i>ко</i> и <i>шта</i> за идентификацију особине, функције или категорије (ко шиша косу, шта има тачке)	Вербално или показивањем одговара тачно на мањи број питања <i>ко</i> и <i>шта</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 2 слике)	Вербално или показивањем одговара на већи број питања <i>ко</i> и <i>шта</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 3-4 слике)	Вербално или показивањем одговара на питања <i>ко</i> и <i>шта</i> (ако одговоре бира са слика, избор је 4+ слика или сличне слике)
Слуша кратке приче (праћене покретима, илустрацијама, луткицама)	Краткотрајно слуша кратке приче, често скреће поглед, престаје да слуша, протестује кад се тражи од њега да прати	Слуша кратке приче уз навођење и усмјеравање, рјеђе прекида активност, прати погледом наратора	Слуша кратке приче одржавајући све вријеме пажњу. Често показује жељу да се активност понови
Прати стрип приче (приче у сликама)	Након показивања, бира исправно слику с којом започиње прича	Слаже у исправан редосљед картице за причу у 3 слике	Слаже картице у исправан редослијед картице за причу од 4 и више слика
Препознаје предмете	Показује мањи број познатих свакодневних предмета на слици или окружењу које наставник именује уз пуно подстицаја	Показује већи број познатих свакодневних предмета на слици или окружењу које наставник именује уз подстицај	Показује или именује предмете уз препознавање неких обиљежја (у којој просторији буде предмет, коме припада и сл.)

Усваја и користи богатији рјечник, продужава дужину реченице	Понекад именује или показује слику на којој је предмет који наставник именује.	Већином тачно именује или показује именовану слику	Генерализује садржаје – нове појмове које је усвојио учећи преко слика користи да именује предмете (и обрнуто)
Даје на захтјев именоване предмете	Од понуђена три предмета на столу, даје именовани предмет уз навођење	Самостално даје именовани предмет од три понуђена са стола	Даје именовани предмет у спонтаним ситуацијама (док се игра, једе, шета и сл.)
Усваја нове ријечи приликом обраде лекција	Уз навођење усваја 1-2 нове ријечи (конкретне, сликовно представљене)	Уз навођење усваја 3-4 нове, конкретне ријечи приликом обраде лекција	Усваја 1-4 нове, конкретне ријечи, генерализује их употребом у новој ситуацији
Правилно држи оловку	Држи оловку уз помоћ (рука преко руке), притисак оловке је често неадекватан (преслаб или прејак)	Држи оловку исправно кад му се намјести, користи се помагалима (пластичним или гуменим навлакама) за правилнији хват	Самостално и правилно узима и држи оловку примјењујући адекватан притисак на подлогу
Спаја тачке	Спаја 2-4 тачке у вертикалне и хоризонталне линије	Спаја 5-7 тачки у вертикалне и хоризонталне линије	Спаја 3-7 тачака у неправилне облике
Спаја тачке у цртеж	Уз навођење завршава цртеж спајањем тачки	Уз навођење спаја тачке у цјеловит цртеж	Самостално спајањем тачки завршава једноставан цртеж
Повлачи оловком кроз лавиринте	Повлачи оловком кроз тунеле (између двије паралелне праве или криве линије)	Уз помоћ повлачи оловком кроз једноставне лавиринте	Самостално рјешава лавиринте не додирујући граничне линије
Повлачи оловком по задатим линијама	Уз помоћ непрецизно повлачи кратке косе и праве линије; не почиње од почетка линију.	На налог сам повлачи линије које су често дуже или краће од предвиђених	Самостално и успјешно повлачи косе и праве линије различитих дужина не подижући оловку
Повлачи оловком по задатим облицима	Повлачи оловком уз помоћ по једноставнијим облицима (квадрат, правоугаоник, троугао, ромб)	Повлачи оловком уз помоћ по облицима за заобљењима (круг, овал, срце)	Самостално повлачи линије пратећи шаблон, прецизно прати сложеније облике (звјезда, мјесец, цвијет)

Препознаје иста слова	Сортира картице са пет, шест истих великих слова у 2-3 групе (нпр. слова А, М, О)	Спаја парове истих великих штампаних слова (3-5 парова)	Спаја парове великих и малих штампаних слова (3-5 парова)
Идентификује велика штампана слова	Именује или на слици показује тачно 10-ак слова (обично вокале и чешће сугласнике)	Именује или на слици показује тачно већи број слова (20-ак)	Именује или на слици успјешно показује сва велика штампана слова
Пише слова у задатим оквирима (у боксу, квадрату - између линија)	Пише слово унутар већег означеног простора са преласцима уз већи степен подршке	Пише слово унутар мањег означеног простора са преласцима и уз мању помоћ	Самостално пише слово унутар означеног простора без или са минималним преласком
Преписује велика штампана слова	Повлачи оловку по означеним линијама уз помоћ, често без довољне контроле оловке	Преписује слово правећи грешке, не водећи рачуна о положају и величини слова	Самостално преписује слова ријетко гријеши, пише на предвиђеном мјесту
Пише велика штампана слова по налогу	Пише по диктату мањи број великих штампаних слова уз доста грешака и неопходну подршку	Пише по диктату већину великих штампаних слова уз повремене грешке и помоћ	Самостално пише по диктату сва велика штампана слова правећи ријетко грешке
Препознаје први глас у изговореној ријечи	Препознаје само неколико гласова уз помоћ (ако се више пута понавља, наглашава и разлаже током говора)	Препознаје гласове ријечи које су му добро познате (нпр. властито име), често гријеши	Успјешно препознаје први глас у изговору већине краћих ријечи
Препознаје властито име	Спарује картицу са својим именом са истом картицом на столу (двје картице, једна с његовим, једна с туђим именом)	Спарује картицу са својим именом са истом картицом на столу (четири картице, једна с његовим, три са туђим именима)	Препознаје своје име у окружењу – на свесци, на својој столици, испод вјешалице за његове ствари, свом распореду

Препоручени садржаји/активности

Развијање невербалне комуникације и развијање вјештине употребе ААК (аугментативне и алтернативне комуникације)

- Вјежбање издвајања кажипрста (нпр. цртање кажипрстом, стављање папирне луткице на кажипрст и сл.)
- Кориштење индивидуализованих слика за показивање шта ученик жели (нпр. сјецкање папира, бонбона, шетња, вода, лопта).
- Кориштење илустрација за појашњење школског дана, распореда активности (Прилог слика 1.)
- Кориштење Прво/онда плоче за учење одлагања задовољства и развој истрајности у раду (Прилог слика 2.)
- Кориштење слика за праћење тока радње, описивање предмета (видјети у Прилогу слике 3. за причу „Три прасета“, 4. за описивање боје одјеће, 5. за опис ватрогасца)

Развијање и одржавање аудитивне и визуелне пажње

- Пуштање звукова са апликација за дјецу и показивање слике извора тог звука (нпр. звук бебиног плача, пред учеником су слике бебе и гитаре)
- Слушање и учествовање у ритмичким пјесмама: игра на длану „Иде, иде бубамара“; игра с прстима „Бројалица прстића“; љуљалица „Играо се мали слон“, „Иде иде патак“
- Учествовање у пјесмама са кореографијом (пригодним покретима), „Медо бере јагоде“, „Марамница“ Гвидо Тартаља
- Играње игара као што су „Звучни бинго“ (ко ће имати на својој листи највише препознатих извора звука које наставник пушта)
- Слагање слагалица и уметаљки
- Завршавање слике цртањем или лијеplењем дијела који недостаје
- Заокруживање само једне врсте објеката на листу (нпр. заокружи само звијезде)

Развијање имитације (предуслов развоја комуникације) и подстицање развоја говора

- Имитација покрета „Уради ово!“ Нпр. потврдно и одрично климање главом, слијегање раменима, махање, палац горе, палац доље...
- Имитација/понављање вокала, слогова, ријечи, реченица за наставником
- Имитација гласања животиња и звукова из природе
- Имитирање радњи (чешљање, пијење чаја, кување, купање, телефонирање и сл.)
- Имитирање израза лица и емоција (зијевање, мрштење, глупирање, срећа, туга, љутња, забринутост, изненађење и сл.)

Развијање рецептивног говора (разумијевање говора других) и одговарање на питања

- Рјешавање задатака са различитим инструкцијама (нпр. „прецртај кругове, подвучи квадрате, заокружи троуглове“)
- Показивање у сликовницама, на сликама, у околини одговора који се односе на питања „Ко“ и „Шта“ (ко има капу, ко коси траву, ко пије сок, шта има деда...)
- Одговарање на питања са „да“ и „не“ у конкретним ситуцијама (да ли си жедан, гладан, желиш у тоалет) и на конкретним сликама (има ли тета косу, вози ли мачка ауто – избјежавати кориштење фразе „да ли ...“)
- Слушање кратких прича са папирним луткицама, изражавањем кроз покрет (нпр. „Деда и репа“ руска народна прича).
- Слагање неколико слика у низ који формира логичну причу (3-4 слике, нпр. дјечак узима балон, дува и игра се балоном)

Богатење рјечника

- Учење глагола: описивање активности, гледање слика на којим неко спава, једе, купа се
- Спаривање логичких слика нпр. „Дјечак спава“ и слика јастука; „Чико једе“ и слика виљушке
- Именовање предмета из околине, препознавање њиховог изгледа и функције
- Обрада пјесме „Дугме служи капуту“ Љубивоје Ршумовић
- Учење назива животиња, возила, биљака, намјештаја, суђа, намирница, одјеће, обуће, дана у седмици, временских прилика
- Учење атрибута (боје, величина, дужина и сл.) и личних замјеница
- Учење пјесама адекватних празницима и годишњим добрима. „Јесења песма“ Душан Радовић; „Зимска песма“ Ј. Ј. Змај; „Први лептир“ Момчило Тешић; „Море“ Раша Пекић

Развијање графомоторних способности

- Спајање тачки у линије
- Спајање тачки у геометријске облике и неправилне облике
- Провлачење оловке кроз тунеле и лавиринте
- Украшавање цртежа разним дезенима (пруге, кругови, каро-дезен и сл.
- Повлачење правих и кривих линија
- Имитација писања линија и једноставних симбола ($\wedge \vee \cap \cup \equiv | \text{ — } = +$) на табли или бијелој плочи

Препознавање и писање великих штампаних слова

- Писање слова по шаблону од цртица или флуоресцентног фломастера
- Преписивање слова са картица, папира, табле
- Сортирање истих слова написаних на папирићима, показивање именованог слова
- Бојење цртежа по словима (нпр. А плаво, М жуто, Е зелено)
- Рјешавање лавиринта праћењем само једног, одређеног слова
- Препознавање властитог имена у окружењу (на вјешалици одјеће, клупи, свески)
- Спаривање својег имена написаног различитим фонтом
- Разликовање „моје/туђе име“ (на папиру са мноштвом различитих имена заокружити само своје име)

Напомена: Текстови, пјесме и приче су преузете из буквара, читанки и часописа за основну школу како би и ученик који ради по овом наставном програму могао бити укључен са другом дјецом. То подразумијева да умјесто наведених, можете радити и сличан садржај који је планиран за осталу дјецу из одјељења.

Упутства наставнику

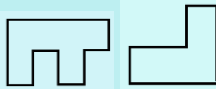
- Приликом учења пружити ученику адекватан ниво подршке (подршка која ће омогућити усвајање знања, а која ће се постепено смањивати и/или замијенити другом врстом). Подршка при учењу се дијели на шест врста по хијерархији, од највеће ка најмањој: потпуна *физичка помоћ* (нпр. рука преко руке), *дјелимична физичка помоћ* (нпр. дотакнемо раме или лакат да усмјеримо), *моделовање* (демонстрирамо радњу непосредно прије ученика), *гестовна* (кажипрст, кимање главом), *вербална* (наводимо на одговор) и *визуелна* (кориштење слика, videa).
- Кориштењем различитих видова подршке можемо прилагодити исходе, те поједноставити или усложнити активности за ученика. Без обзира на степен функционалности и (не)вербалност ученика, користити што више визуелних помагала – слика, које илуструју распоред, очекивано понашање, кратке приче, симболе за формирање реченица итд. Аугментативна и алтернативна комуникација су свакодневни алати за савладавање исхода како овог, тако и других наставних подручја. Под ААК подразумијева се сва врста комуникације осим оралне – гестови, комуницирање преко слика, таблица, посебних уређаја за комуникацију, специјализованих апликација на компјутерима и телефонима. Примјере потпомогнуте комуникације можете пронаћи и у прилозима на крају текста.
- Организацију и реализацију рада прилагодити индивидуалним способностима и темпу напредовања ученика, односно флексибилно креирати наставне садржаје, са циљем прилагођавања групи или појединцу (наставник се слободно ослања на личну креативност)!

Напомена: Посебни циљеви и исходи који из њих проистичу, се ради уштеде простора неће понављати у табелама за други и трећи ниво, али ако они нису испуњени, а ученик похађа други или трећи ниво, уврстити их у индивидуални образовни програм! Такође, ако ученик показује занимање, или долази у први ниво са предзнањем потребним за савладавање почетног читања и писања, уврстити исходе везане за ПЧП из старијих нивоа у први ниво и почети са обрађивањем слова монографском методом.

II ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	180	Прва година	5
Друга година	180	Друга година	5
Трећа година	180	Трећа година	5
Општи циљ			
Цјелокупни развој ученика кроз развој вербалне и невербалне комуникације, унапређење рецептивног и експресивног говора, као и усвајања вјештина писања и читања.			
Посебни циљеви			
- Развијање невербалне комуникације усавршавањем вјештине употребе ААК - Развијање вербалне комуникације - Усвајање вјештина почетног читања и писања - Богаћење рјечника, развијање језичког и стилског израза - Развијање граматички исправног говора - Оспособљавање за разумијевање примјерених емисија на радију и телевизији, као и употребе рачунарских едукативних програма и игрица (образовни програми, филмови и сл.)			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Спонтано комуницира и изражава се говором, мимиком и гестом	Комуницира, споразумијева се и изражава уз постављање питања и додатну помоћ	Комуницира, споразумијева се и изражава уз постављање питања	Самосталан је при комуникацији са другим особама
Правилно изговара гласове, ријечи и једноставне реченице	Правилно изговара гласове и краће ријечи	Гласове, ријечи и краће реченице изговара правилно уз вербално кориговање	Правилно изговара ријечи и реченице са смисленим значењем
Категорише и показује/именује слике и предмете	Уз наставникову помоћ групише слике по категоријама (возила, животиње, посуђе, одјећа) и показује/именује	Уз наставникову помоћ групише слике знајући назив категорија („групиши воће“) и показује/именује	Самостално групише слике или предмете у одговарајуће категорије и показује/именује

Издаја предмете на вербални захтјев	Од понуђене 3-4 слике на столу, издаја именовану слику уз навођење	Самостално показује именовану слику од 3-4 понуђене са стола	Показује именовану слику у спонтаним ситуацијама (док се игра, једе, шета и сл.)
Издаја бића на вербални захтјев	Од понуђене 3-4 слике на столу, издаја именовану слику уз навођење	Самостално показује именовану слику од 3-4 понуђене са стола	Показује именовану слику у спонтаним ситуацијама (док се игра, једе, шета и сл.)
Користи картице за комуникацију	Уз навођење показује на картицама своје жеље, потребе	Самостално показује своје жеље, потребе на картицама	Иницира комуникацију, остварује кратки дијалог картицама
Користи алтернативна средства за комуникацију	Уз навођење показује на комуникаторима своје жеље, потребе	Самостално показује своје жеље, потребе на комуникаторима	Иницира комуникацију, остварује кратки дијалог комуникаторима
Картицама комуницира одлагање жељене активности до извршења наставне активности и одлагање фрустрација	Уз помоћ учи да одгоди жељену активност док не заврши задатак користећи сликовну плочу са жетонима („Прво – мјесто за 2-3 жетона „Онда“ – слика поткрепљивача)	Уз помоћ учи да одгоди жељену активност док не заврши задатак користећи сликовну плочу са жетонима („Прво – мјесто за 4-5 жетона „Онда“ – слика поткрепљивача)	Самостално уочава и прихвата одгоду жељене активности док не заврши задатак користећи сликовну плочу са жетонима („Прво – мјесто за 4-5 жетона „Онда“ – слика поткрепљивача)
Разумије значења радњи (глагола) везаних за свакодневне активности	Уз помоћ ААК картица описује слику бирајући симболе субјекта и предиката уз помоћ наставника	Уз помоћ ААК картица самостално описује слику бирајући симболе субјекта и предиката	Вербализује или невербално показује радње кад му се постави питање „шта радимо кад...?“ (смо уморни, жедни)
Разумије питања у <i>да/не</i> форми и одговара (подразумијева се да ученик добро зна све појмове). Ви: (показујете слику банане) „Шта је ово?“ Ученик: „Банана“ Ви: „Браво! Је ли то сир?“ (провјера)	Дјеломично успјешно ријешава задатке у којим мора на слици показати шта не припада (шта није ауто, шта није капа)	Вербално или ААК успјешно одговара на питања да ли се предмет у окружењу или на слици зове или не зове како га је наставник именовао	Вербално или ААК одговара са да/не на питања која се односе на свакодневни живот („Данас је уторак?“; „Пада ли снијег?“; „Имају ли људи крила?“)

Одговара на питања <i>гдје</i> за идентификацију мјеста	Вербално или показивањем одговара на питања <i>гдје</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 2 слике)	Вербално или показивањем одговара на питање <i>гдје</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 3-4 слике)	Вербално или показивањем одговара на питања <i>гдје</i> (ако одговоре бира са слика, избор је 4+ слика или сличне слике)
Одговара на питања <i>кад</i> за идентификацију времена	Вербално или показивањем одговара на питања <i>кад</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 2 слике)	Вербално или показивањем одговара на питања <i>кад</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 3-4 слике)	Вербално или показивањем одговара на питања <i>кад</i> (ако одговоре бира са слика, избор је 4+ слика или сличне слике)
Украшава кривим и правим линијама цртеже предмета и животиња	По моделу црта криве и праве линије (заобљене, цик/цак, са петљама и сл.)	Уз подстицање црта криве и праве линије (заобљене, цик/цак, са петљама и сл.)	Самостално црта криве и праве линије (заобљене, цик/цак, са петљама и сл.)
Ради графомоторне вјежбе на папиру (различити покрети шаке)	Изводи графомоторне вјежбе по истачканим линијама уз навођење	Ради графомоторне вјежбе по задатом обрасцу (шаблону) уз навођење	Самостално ради графомоторне вјежбе
Идентификује мала штампана слова	Именује или на слици показује тачно 10-ак слова	Именује или на слици показује тачно већи број слова (20-ак)	Именује или на слици успјешно показује сва мала штампана слова
Идентификује почетно слово (слика/слово)	Повезује слику са почетним словом које је означено другом бојом уз физичко вођење.	Повезује слику са почетним словом које је означено другом бојом	Повезује слике са почетним словом (без помоћи у виду боје слова)
Идентификује ријечи	На папиру спаја ријеч и слику (до пет парова)	Показује од 3-4 картице ону са именованом рјечју	Чита ријеч коју наставник напише на табли или папиру
Пише ријечи малим словима у задатим оквирима (у боксу, квадрату)	Пише ријеч унутар означеног бокса са више помоћних обиљежја. Нпр. боксови за ријеч „јаје“ и ријеч „ноћ“: 	Пише ријеч унутар означеног бокса са мање помоћних обиљежја. Нпр. боксови за ријеч „јаје“ и ријеч „ноћ“: 	Пише ријечи унутар једноставног правоугаоника без помоћних обиљежја за слова која су изнад или испод предвиђеног нивоа (б, ђ, ј, р, ћ, у, ф)

Пише мала штампана слова	Пише мањи број малих штампаних слова уз доста грешака и неопходну подршку	Пише по диктату већину малих штампаних слова уз повремене грешке и помоћ	Самостално пише по диктату сва мала штампана слова правећи ријетко грешке
Прати стрип приче (приче по низу слика)	Исправно слаже слике и понавља за наставником садржај/радњу сваке слике	Слаже слике и самостално сваку слику коментарише са једном, двије ријечи	Слаже слике и пуном реченицом сам описује шта се дешава на свакој слици
Слаже причу у сликама у правилан низ	Слаже слике уз навођење и помоћ, на означена поља	Слаже слике уз вербални налог (до 5 слика)	Самостално слаже слике (до 5 слика)
Прича причу на основу слике	Именује садржај слике	Прича причу уз постављање питања	Прича причу на основу слике
Илуструје причу	Именује нацртане ликове из приче	Црта ликове из приче уз физичко вођење	Црта ликове на основу приче
Препознаје први глас у изговору ријечи	Препознаје први глас у краћим ријечима, ријетко гријеши	Препознаје први глас у ријечима средње дужине	Препознаје први глас у дужим ријечима (7 и више ријечи)
Препознаје самогласнике	Препознаје самогласнике само на почетку ријечи	Препознаје самогласнике уз подстицање	Препознаје самогласнике у ријечима
Анализа ријечи на слоге	По налогу уз ритам (тапшање) ријеч од 4 слова раставља на слоге.	По налогу уз ритам (тапшање) ријеч од 6 слова раставља на слоге	По налогу уз ритам (тапшање) ријеч од 8-10 слова раставља на слоге
Препознаје задњи глас у изговореној ријечи	Препознаје задњи глас у краћим ријечима уз помоћ и подршку.	Препознаје задњи глас у ријечима средње дужине уз помоћ и подршку	Препознаје задњи глас у дужим ријечима (7 и више ријечи) уз помоћ и подршку
Препознавање/писање властитог имена	На листу већег формата на којем је написано много имена показује све облике свог имена (без обзира на фонт, боју, величину слова)	Лијепи слова свог имена у правилан редослијед, пише прво слово имена на папир, таблу, по пијеску, пише име по моделу или шаблону (већ истачкано име)	Пише великим штампаним словима властито име на листу папира и другим медијима ријетко чинећи грешке. Слова су неуједначене величине
Препознаје натписе и њихово значење	Именује значење и упозорења на сликама (стоп, аутобуска станица, болница)	Познаје значења натписа у конкретним примјерима	Познаје значење основних натписа у својој околини

Разумије појмове: глас, слово, ријеч, реченица	Разумије појмове: глас, слово, ријеч, реченице на конкретним примјерима уз помоћ наставника	Разумије појмове: глас, слово, ријеч, реченице на конкретним примјерима самостално	Разумије појмове: глас, слово, ријеч, реченице. Сам даје адекватне примјере
Разликује ријечи различите дужине	Уочава дуже и краће ријечи на конкретним примјерима уз помоћ	Уочава дуже и краће ријечи на конкретним примјерима	Уочава дуже и краће ријечи, односно број гласова
Разликује једнину и множину именица	Повремено и уз помоћ тачно показује именовану слику од двије понуђене, једне са једним а друге са више предмета/бића („гдје је мачка?“ „гдје су мачке“?)	Често и уз помоћ тачно показује именовану слику од двије понуђене, једне са једним а друге са више предмета/бића.	Самостално тачно показује именовану слику од двије понуђене, једне са једним а друге са више предмета/бића.
Користи атрибут уз именицу	Уз помоћ описује предмет или биће завршавајући атрибут истим гласом као и именица (црна кафа, мале сове, брзи коњи)	Уз помоћ описује предмет или биће завршавајући атрибут различитим гласом од именице (жути воз, суво лишће, зидни сат).	Самостално описује предмет или биће завршавајући атрибут истим или различитим гласом од именице ријетко гријешећи.
Говори о себи у првом лицу једнине	Често нпр. жеље исказује у 2. л.ј. (нпр. „хоћеш сок“) али понавља за наставником исправне изјаве.	Користи често личну замјеницу „ја“, мијеша глаголе у првом и другом лицу, потребна помоћ.	Већином се исправно изражава док говори о себи, често се и сам коригује.
Користи приједлоге кад описује просторне односе	Уз помоћ или самостално, исправно користи приједлоге <i>у, ван, на, горе, доље</i>	Уз помоћ или самостално, исправно користи приједлоге <i>испред, изнад, иза, испод.</i>	Уз помоћ или самостално, исправно користи приједлоге <i>између, покрај/крај, поред.</i>
Описује предмет	Описује предмет једном рјечју кроз одговоре на питања (шта је ово, које је боје, је ли то велико или мало, шта радиш с овим...)	Описује предмет пуном реченицом кроз одговоре на питања (шта је ово, које је боје, је ли то велико или мало, шта радиш с овим...).	Описује самостално предмет (без подпитања) са неколико краћих реченица – наводи назив, боју, класу, функцију, величину и слично.

Разумије кратки текст	Слуша, приповиједа, препричава и описује веома кратке текстове уз помоћ	Слуша, приповиједа, препричава и описује уз вербално подстицање	Самосталан је приликом приповиједања, препричавања и описивања
Саставља реченице на основу слике	Формира уз помоћ реченицу на основу слике	Саставља реченицу на основу слике уз подстицање	Самостално саставља реченицу на основу слике
Меморише и рецитије кратке пјесмице	Меморише и рецитије кратке пјесмице уз помоћ	Меморише и рецитије кратке пјесмице уз подстицање	Меморише и рецитије кратке пјесмице
Мијења глагол кроз лица у презенту	Успјешно описује радњу мијењајући глагол у једнини (ја пишем, ти пишеш, он пише) уз помоћ	Успјешно описује радњу мијењајући глагол у множини (ми пишемо, ви пишете, они пишу) уз помоћ	Успјешно описује радњу мијењајући глагол у једнини или множини самостално или уз повремену помоћ
Одговара на основна питања о себи	На питања (име, презиме, узраст, адреса, имена родитеља, број телефона и сл.) одговара једном рјечју	На питања (име, презиме, узраст, адреса, имена родитеља, број телефона и сл.) одговара пуном реченицом	Без помоћних питања зна да се представи и каже неколико реченица о себи
Одговара на кратка питања у усменој и/или писменој форми	Даје кратке одговоре на питања, усмено	Одговара на питања усмено и писмено уз помоћ	Одговара на питања усмено и писмено
Преписује ријечи и краће реченице	Преписује ријечи и краће реченице у свесци уз физичко навођење	Преписује ријечи и краће реченице у свесци	Преписује ријечи и краће реченице са табле
Пише властито име и презиме	Пише штампаним словима властито име. Ставља велико почетно слово само на подстицај наставника	Пише штампаним словима властито име и презиме. Ставља велико почетно слово углавном на подстицај наставника	Пише тачно штампаним словима властито име и презиме. Ставља велико почетно слово. Разумије налог „потпиши се“
Пише велико слово	Пише велико слово на почетку реченице и код личних имена на подстицај наставника	Углавном сам почиње реченицу великим словом. Честе потешкоће у препознавању личних имена људи и мјеста	Већином самостално и успјешно препознаје ситуације у којим се пише велико штампано слово

Употребљава знакове интерпункције	Разликује тачку, упитник и узвичник, и по налогу наставника ставља исправан знак у реченици коју пише	Сам ставља тачку на крају реченице. Често успјешно препознаје реченице у упитном облику и означава	Исправно сам користи тачку, упитник и узвичник. Уз помоћ и остале знакове (запета, двотачка, заграда...)

Препоручени садржаји/активности

Развијање невербалне комуникације усавршавањем вјештине употребе ААК

- Сортирање предмета или слика предмета по категорији (суђе, возила, играчке...)
- Одговарање (усмено или помоћу ААК) на хипотетска питања: шта радимо кад смо прљави, жедни, кад дођемо на касу у трговини, кад прелазимо улицу
- Одговарање на питања показивањем сликовног одговора (Прилог слика 6.)
- Одабирање адекватних симбола којим се описује сцена једном реченицом (Прилог слика 9)
- Кориштење различитих метода комуникације нпр. PECS (Picture Exchange Communication System), комуникатори и сл.
- Кориштење „Прво/онда“ плоча, плоча за стављање токена (жетона)
- Кориштење покрета у интерпретацијама пјесама, прича
- Визуелне презентације прича и пјесама кроз симболе и слике (види прилог)

Развијање вербалне комуникације

- Увјежбавање правилне артикулације кроз имитацију и рецитацију пјесама са честим понављањем одређеног гласа. Нпр. глас Ћ у пјесми „Воћњак крај куће“ Ранко Симовић; Ч у пјесми „Чича и чај“
- Разумијевање негације, оспоравања исказа кроз конкретне примјере и питања („Да ли си ти дјевојчица?“, „Јесмо ли ми у пошти?“, „Имаш ли зелену косу?“ и сл.)
- Одговарање на питања „Гдје“ учењем радних мјеста различитих занимања, хабитата животиња
- Одговарање на питања везана за личне информације (како се зовеш, колико имаш година, гдје живиш, како се презиваш, имаш ли брата итд.)
- Одговори на питања у конкретним ситуацијама у одјељењу
- Препричавање догађаја или приче (самостално или уз навођење)
- Развијање дијалога
- Рецитације краћих пјесама

Усвајање вјештина почетног читања и писања

- Повлачење кривих и правих линија према моделу, настављање започетог дезена
- Радни листови за графомоторне вјежбе (различити покрети шаке приликом повлачења оловке на папиру)
- Повезивање илустрација и почетног слова (слика коња и слово К, слика мачке и слово М)
- Повезивање илустрације и имена те илустрације (три до пет слика и назива)

- Писање ријечи малим словима у боксовима (видјети опис у индикаторима) и освјешћивање облика слова, која слова имају дужи горњи или доњи дио
- Растављање краћих и дужих ријечи на слоге
- Формирање властитог имена писањем у пијеску, рижи, пластелином, шибицама, склапањем слова из словарице, слагање испретураних слова у правилан редослијед
- Читање и разумијевање кратког текста праћеног симболима. За текст и провјеру разумијевања истог погледати примјер (Прилог слике 7. и 8. Прича о тигру)

Богаћење рјечника, развијање језичког и стилског израза

- Слагање више слика у стрип причу уз адекватну нарацију
- Илустровање приче или пјесме („Срећни зека“ Русомир Арсић; „Жаба чита новине“ Ј. Ј. Змај; „Четири дјевојчице“ Драган Лукић; „Коza и седам јарића“ Народна прича)
- Састављање ријечи од два слога: на папирићима су написани слогови, треба упарити два папира да се добије смислена ријеч, користити помоћне илустрације
- Подвлачење кратких ријечи једном, а дугачких ријечи другом бојом
- Римовање ријечи завршавањем пјесама са допуњавањем стиха „Предлог“ Недељко Попадић; „Стихови за допуњавање“ Ј. Ј. Змај; „Десет љутих гусара“ Љубивоје Ршумовић; „Шта нам кока даје“ Вера Смиљанић – збирка стихова

Развијање граматички исправног говора

- Заокруживање самогласника у ријечима
- Заокруживање сваког слова у реченици, заокруживање сваке ријечи у реченици; заокруживање сваке реченице у краћем тексту.
- Учење разлике једнина/множина показивањем адекватне слике на захтјев (нпр. на једној слици је коњ, на другој коњи. Покажи гдје су коњи)
- Писање наставка „а/е“ на ријеч испод слике на којој је једнина или множина именице женског рода.
- Писање наставка „и“ на ријеч испод само оних слика на којима је множина именице мушког рода.
- Писање наставка на крај атрибута пазећи да се слаже са обликом именице на коју се тај атрибут односи (малА лоптА, жутО аутО)

Оспособљавање за разумијевање примјерених емисија на радију и телевизији, као и употребе рачунарских едукативних програма и игрица (образовни програми, филмови и сл.)

- Гледање кратких филмова с примјереним садржајем (теме из природе и друштва, животиње, занимања и сл.)
- Слушање радио-басни, бајки и краћих радио емисија
- Играње едукативних игрица на рачунарима и телефонима
- Кориштење једноставних компјутерских програма и андроид апликација

Напомена: Текстови, пјесме и приче су преузете из буквара, читанки и часописа за основну школу како би и ученик који ради по овом наставном програму могао бити укључен са другом дјецом. То подразумијева да умјесто наведених, можете радити и сличан садржај који је планиран за осталу дјецу из одјељења.

Упутства наставнику

- Приликом учења пружити ученику адекватан ниво подршке (подршка која ће омогућити усвајање знања, а која ће се постепено смањивати и/или замијенити другом врстом). Подршка при учењу се дијели на шест врста по хијерархији, од највеће ка најмањој: потпуна физичка помоћ (нпр. рука преко руке), дјелимична физичка помоћ (нпр. дотакнемо раме или лакат да усмјеримо), моделовање (демонстрирамо радњу непосредно прије ученика), гестовна (кажипрст, кимање главом), вербална (наводимо на одговор) и визуелна (кориштење слика, видео).
- Кориштењем различитих видова подршке можемо прилагодити исходе, те поједноставити или усложнити активности за ученика.
- Сходно различитим индивидуалним способностима ученика, те брзини напредовања, доzirати наставне садржаје (прилагођавати и групи, као и појединцу)! Без обзира на степен функционалности и (не)вербалност ученика, наставити са кориштењем што више визуелних помагала – слика, које илуструју распоред, очекивано понашање, кратке приче, симболе за формирање реченица итд. Аугментативна и алтернативна комуникација су свакодневни алати за савладавање исхода како овог, тако и других наставних подручја. Под ААК подразумијева се сва врста комуникације осим оралне – гестови, комуницирање преко слика, таблица, посебних уређаја за комуникацију, специјализованих апликација на компјутерима и телефонима. Примјере потпомогнуте комуникације можете пронаћи и у прилозима на крају текста.
- Исходе учења из ранијег периода (нивоа), који нису у потпуности постигнути, уврстити у индивидуалне образовне програме
- Истовремено, ако је ученик напреднији, слободно користити исходе из табеле за наредни ниво (кроз ИОП).

Напомена: Посебни циљеви и исходи који из њих проистичу (из првог нивоа), се ради уштеде простора неће понављати у табелама за други и трећи ниво, али ако они нису испуњени, а ученик похађа други или трећи ниво, уврстити их у индивидуални образовни план! Такође, ако ученик показује занимање, или долази у други ниво са предзнањем потребним за савладавање исхода из трећег нивоа, уврстити исходе везане за индикаторе из трећег нивоа у други ниво.

III ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	180	Прва година	5
Друга година	180	Друга година	5
Трећа година	180	Трећа година	5
Општи циљ			
Цјелокупни развој личности ученика кроз развој вербалног и невербалног говора, комуникацијске способности кроз описмењавање и правилно изражавање.			
Посебни циљеви			
- Развијање невербалне комуникације усавршавањем вјештине употребе ААК - Развијање вербалне комуникације - Усвајање вјештина читања и писања - Развијање граматички исправног говора - Оспособљавање за разумијевање примјерених емисија на радију и телевизији, као и употребе рачунарских едукативних програма и игрица (образовни програми, филмови и сл.)			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Набраја слике и предмете из тражене категорије (ако је невербалан показује или издваја слике)	Наставља набрајање за наставником („Одјећа су капа, мајица, јакна, чарапе и ...“)	Набраја другу категорију („Поврће је краставац, салата, лук. А воће је...“)	Вербално одговара на питање да наброји неколико предмета из неке категорије (нпр. наведи намјештај)
Одговара на питања <i>како</i> и <i>зашто</i> за идентификацију начина и разлога	Вербално или показивањем одговара на питања <i>како/зашто</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 2-3 слике нпр. зашто идемо код зубара и слике дјечака којег боли зуб и који је разбио кољено)	Вербално или показивањем одговара на питање <i>како/зашто</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 3-4 слике)	Вербално или показивањем одговара на питање <i>како/зашто</i> (ако одговоре бира са картица, избор је 4+ слика или сличне слике)

Одговара на питања	Уз навођење одговара на једноставнија питања вербално или невербално (ААК)	Одговара на питања вербално или невербално (ААК) уз вербално или сликовно навођење	Самостално одговара на питања вербално или невербално (ААК)
Визуелно или аудитивно дискриминише понуђени садржај	Уз навођење показује и/или именује познати садржај	Самостално показује и/или именује познати садржај	Сам или уз навођење показује и/или именује понуђени садржај
Издаја именовано на слици или конкретан предмет	Уз помоћ издаја именовану слику или предмет из мање групе понуђених	Самостално издаја именовану слику или предмет из мање групе понуђених	Самостално или уз навођење издаја именовану слику или предмет из мање или веће групе понуђених
Усваја нове ријечи	Уз навођење усваја нове ријечи	Самостално усваја нове ријечи	Сам или уз помоћ усваја и употребљава нове ријечи
Раставља ријечи на гласове	По налогу ријеч од 3-4 слова раставља на гласове	По налогу ријеч од 5-6 слова раставља на гласове	По налогу ријеч од 7 и више слова раставља на гласове
Пише и разумије просту реченицу	Пише просту реченицу на основу дате слике	Пише просту реченицу уз подстицање	Зна шта је проста реченица. Разумије од чега се састоји
Пише и разумије просто-проширену реченицу	Пише просто-проширену реченицу на основу дате слике	Пише просто-проширену реченицу уз вербално подстицање	Зна шта је просто-проширена реченица. Наводи примјере
Препознаје именице	Проналази именице у тексту уз помоћ	Зна шта су именице. У тексту их проналази уз помоћ	Зна шта су именице. Проналази их у тексту
Користи једнину и множину именица	Именује предмете и бића женског рода у једнини и множини (а/е)	Именује предмете и бића мушког рода у једнини и множини (сугл./и)	Именује предмете и бића са осталим облицима множине, збирне именице
Користи личне замјенице	Исправно се обраћа особама у својој околини користећи друго лице једнине.	Разликује род и успјешно користи треће лице једнине кад нпр. описује шта другар/ица ради	Уз мању или већу подршку користи и личне замјенице у множини (ми, ви, они)

Користи присвојне замјенице	Разумије реверзибилност твоје↔моје кад му неко говори за нешто да је, или није његово. Зна за своје ствари рећи да су његове	Разликује и уз помоћ користи присвојне замјенице у једнини	Разликује и уз помоћ користи присвојне замјенице у множини
Користи адекватно глаголско вријеме у првом лицу једнине	Кад прича о садашњим активностима самостално успјешно користи презент првог лица једнине	Уз помоћ разликује прошло и будуће вријеме и сходно томе мијења глагол у адекватан облик	Самостално, разликује садашње, прошло и будуће вријеме и сходно томе мијења глагол у адекватан облик
Разликује мушки и женски род у перфекту	Уз помоћ се правилно изражава додајући наставке о/ла док описује прошле радње 3. лица једнине	Уз помоћ се правилно изражава додајући наставке ли/ле/ла, док описује прошле радње 3. лица множине	Самостално се правилно изражава додајући наставке док описује прошле радње 3. лица једнине и множине
Правилно употребљава падеже и глаголске облике	Падеже и глаголске облике употребљава уз помоћ	Падеже и глаголске облике употребљава уз навођење	Правилно употребљава падеже и глаголске облике у реченици, као и сложеније и веће реченичке структуре
Правилно употребљава придјеве	Помоћу сликовних илустрација одговара какво је нешто	Придјеве одређује уз помоћ	Зна шта су придјеви. Проналази их у примјерима самостално
Компарира придјеве	Наставља реченице пребацујући дату му ријеч из позитива у компаратив („миш је мали, а паук је још...“)	Наставља реченице пребацујући дату му ријеч из компаратива у суперлатив („миш је мали, паук је мањи, а мрав је...“)	Компарира исправно дати, њему познати, придјев кроз све облике сам или уз мању подршку
Одређује реченичне чланове (субјекат, предикат, објекат)	Субјекат и предикат одређује уз физичко вођење и помоћу питања.	Субјекат, предикат и објекат одређује помоћу питања	Уочава радњу, вршиоца радње и над чим се извршава радња
Чита и разумије краћи текст	Чита текст од 3-4 кратке реченице. Уз помоћ и понуђене сликовне одговоре одговара углавном тачно	Чита текст од 3-4 кратке реченице. Уз помоћ одговара углавном тачно на постављена питања	Течно чита краћи текст. Успјешно одговара на питања везана за прочитано
Чита по улогама	Своју улогу чита уз помоћ, не прати сам кад је његов ред	Своју улогу чита уз напомену	Самостално чита по улогама

Чита природним гласом	Након што му се прочита текст, понавља читање природним гласом уз кориговање	Чита природним гласом према упутама	Чита природним гласом.
Прича садржај слике на којој је приказана једна радња	Разумије садржај слике и кратко га наводи	Прича и описује уз подстицање	Разговара (прича) о слици
Прича причу према једној слици са више радњи	Именује радње на сликама уз подстицање	Именује радње на сликама и прича уз подстицање	Прича о радњама на слици, повезује их, пореди и сл.
Препричава кратке приче	Препричава приче помоћу илустрација и уз подршку	Препричава приче помоћу илустрација	Препричава кратке приче након читања.
Препричава догађај	Уз подстицај и подпитања препричава догађај, често аграматично (мијеша замјенице, глаголска времена)	Уз подстицај и подпитања препричава догађај углавном тачно и разумљиво	Самостално се изражава и препричава догађај у неколико реченица јасног садржаја
Рецитује пјесме	Рецитује краће пјесмице уз погрешке	Рецитује пјесмице правилно	Исправно и изражајно рецитује пјесмице
Учествује у разговору	С пажњом прати разговор и одговара на питања упућена њему. Користи пригодне фразе	Током разговора уз подстицај поставља питања саговорницима, разумије речено	Уз минималну подршку одговара и поставља питања. Труди се да прати краћа излагања саговорника.
Разговара у интеракцијским односима наставник-ученик (разговор о празнику, о позоришној представи, ТВ емисији, за вријеме шетње, разговор о породици, о годишњим добрима)	У интеракцијским разговорима излагања су испрекидана (неповезана)	У интеракцијским разговорима излагања су повезана уз вербално навођење	У интеракцијским разговорима излагања су повезана. Учествује у разговорима
Преписује краћи текст	Преписује краћи текст с грешкама (повнавља исту ријеч/реченицу, прескаче дио текста, не зна прећи у нови ред итд.)	Преписује краћи текст са табле или папира уз повремене и мање грешке (испуштено слово, знак интерпункције)	Успјешно преписује краћи текст са табле или папира, провјерава написано и сам се по потреби коригује

Пише по диктату краће реченице	Пише краће реченице које му се више пута понављају. Заборавља написати поједине ријечи, знакове интерпункције, велико слово	Пише краће реченице без понављања текста. Зна тражити помоћ и појашњење. Повремено гријеши приликом писања	Пажљиво слуша, памти и записује речено. Могуће грешке које на упуту наставника често сам уочава и исправља
Пише велико почетно слово: имена људи, градова, села, ријека, потока, планина, називи филмова и књига	Почетно слово пише уз помоћ	Почетно слово пише уз вербално подсјећање	Правилно пише имена људи, географских појмова и наслова
Пише честитке, позивнице	Пише назив примаоца честитке или позивнице уз помоћ	Пише назив примаоца честитке или позивнице према упутама	Пише назив примаоца честитке или позивнице, као и одређени текст
Усавршава технике писања	Технику писања потребно константно кориговати уз физичко навођење	Приликом писања потребна повремена корекција	Правилно и уредно пише
Допуњава ријечи	Допуњава само почетно слово у ријечи	Допуњава почетно и задње слово у ријечи	Допуњава било које слово у ријечи које недостаје
Допуњава реченице	Допуњава двосложне реченице уз помоћ илустрација	Допуњава реченице на основу неког примјера	Допуњава реченице. Садржај реченице има смисао
Одговара на питања о књижевном дјелу	Зна прочитати и рећи која је врста дјела, ко је аутор, који је наслов и сл.	Уз помоћ идентификује главне и споредне ликове, радњу	Одговара на питања о мјесту, времену радње, шта је било на почетку, шта на крају
Даје наслов причи	На основу понуђеног бира наслов за причу	Даје наслов причи помоћу вербалних упута	Сам именује причу
Гледа цртани филм или позоришну представу	Прати цртани филм или позоришну представу	Именује ликове	Препричава садржај уз помоћ питања

Препоручени садржаји/активности

Развијање невербалне комуникације усавршавањем вјештине употребе ААК

- Сортирање слика људи на мушки и женски пол
- Разликовање стварних и измишљених ликова у дјелима (виле, змајеви, цртани јунаци, вјештице). Сортирање слика ликова на стварне и нестварне.
- Кориштење различитих метода комуникације нпр. PECS (Picture Exchange Communication System), комуникатори и сл.
- Кориштење „Прво/онда“ плоча, плоча за стављање токена (жетона)
- Кориштење покрета у интерпретацијама пјесама, прича
- Визуелне презентације прича и пјесама кроз симболе и слике (види прилог)

Развијање вербалне комуникације

- Кориштење замјеница у конверзацији
- Одговарање на питања: Шта ти радиш?; Шта ја радим?; Шта он ради?
- Описивање радње кориштењем личних замјеница у множини
- Одговарање на питања „Чије/а“ је нешто кориштењем присвојних замјеница
- Рецитовање дијелова или цијеле пјесме. „Свако има говор своје“ Милица Бингулац; „Са мношћом има нека грешка“ Влада Стојиљковић; „Чудо“ Будимир Нешић; „Шта ко ради у досади“ Божидар Тимотијевић.
- Разликовање стварних и измишљених ликова у дјелима (виле, змајеви, цртани јунаци, вјештице). Сортирање слика ликова на стварне и нестварне.
- Развијање дијалогске форме, комуникације у конкретним ситуацијама

Усвајање вјештина читања и писања

- Писање рођенданских, осмомартовских и новогодишњих честитки
- Обрађивање шаловитих текстова и показивање/објашњавање шта је чудно, немогуће у тексту. „Како би то стајало“ Ј. Ј. Змај; „Ја сам чудо видио“ народна пјесма
- Читање по улогама кратких драмских текстова. „Тужибаба“ Душан Радовић; „Зна он унапред“ Гвидо Тартаља; „Хвалисавци“ Иван Пудало; „Два писма“ Александар Поповић; „Стара слика на зиду“ Драган Лукић; „А зашто он вежба“ Душко Радовић.
- Читање/слушање и препричавање прича. „Јабука“ Драган Лукић; „Прича о малом прсту“ Душан Радовић; „Слово Ј“ Злата Видачек-Микић; „Маша и Вук“ Јаков Тајц; „Лисица и гавран“ басна; „Рђава шала“ – чобан и вук, народна прича
- Кориштење радних листова за усавршавање техника писања
- Писмено описивање предмета или сцене са слике

Развијање граматички исправног говора

- Подвлачење именица у тексту
- Подвлачење замјеница, глагола

- Кориговање аграматичног говора током дијалога
- Сортирање слика људи на мушки и женски пол и описивање тих слика кориштењем личних замјеница за треће лице мушког и женског рода
- Одговарање на питања „Чије/а“ је нешто кориштењем присвојних замјеница
- Допуњавање реченице исправним глаголским временима : „Ја сам јутрос (устати)“, „Сад (сједити) на часу“, „Сутра ћу (ићи) у село“
- Допуњавање реченице наставцима о/ла за прошло вријеме описујући слике у трећем лицу једине и наставцима ли/ле/ла за прошло вријеме у трећем лицу множине (он је јуче кувао, она је јуче кувала, они су јуче кували, оне су јуче кувале)

Оспособљавање за разумијевање примјерених емисија и употреба рачунарских едукативних програма и игрица

- Гледање позоришних представа и препричавање радње, описивање ликова.
- Гледање кратких филмова с примјереним садржајем (теме из природе и друштва, животиње, занимања и сл.)
- Слушање радио-басни, бајки и краћих радио емисија
- Играње едукативних игрица на рачунарима и телефонима
- Кориштење једноставних компјутерских програма и андроид апликација

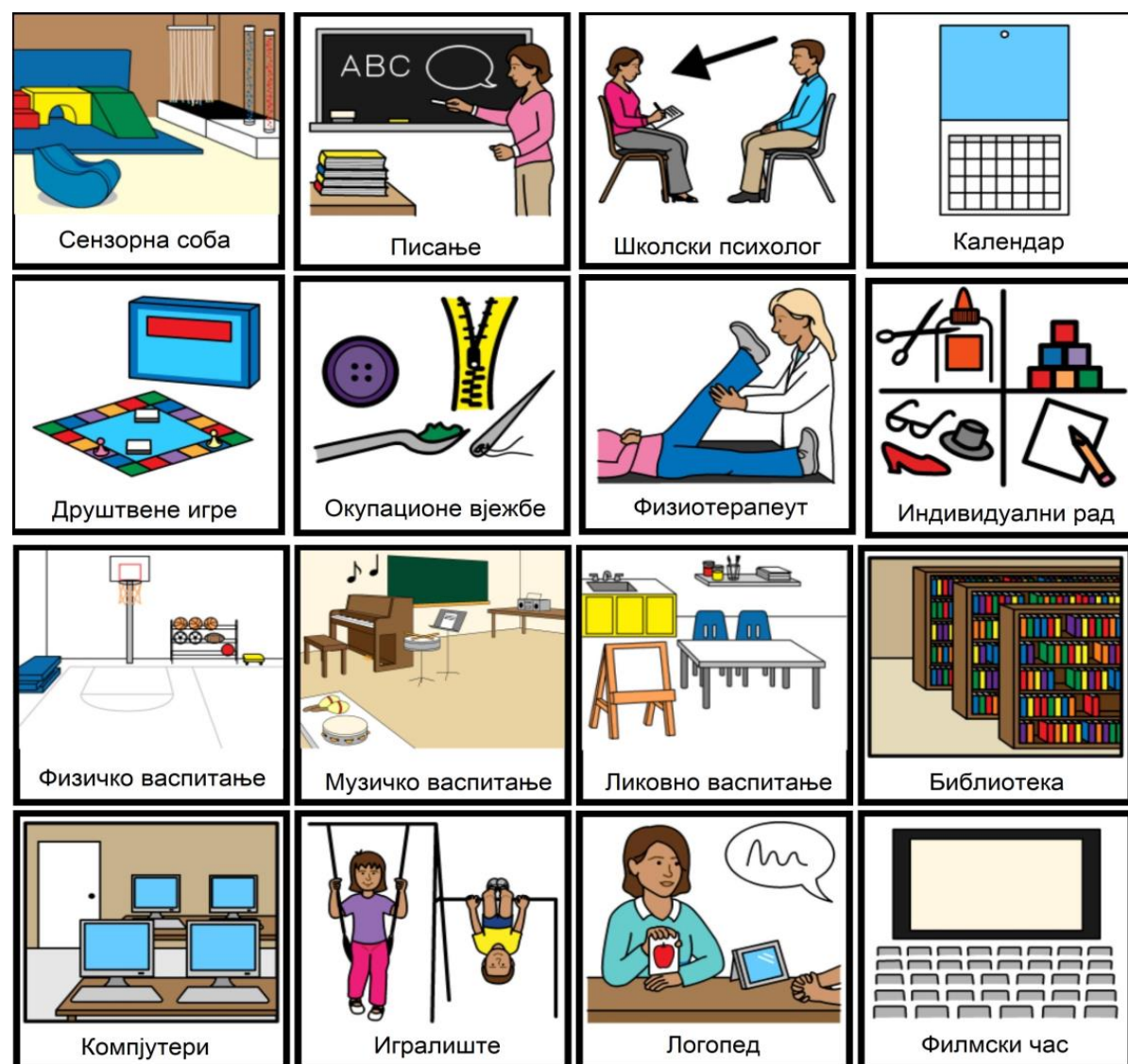
Напомена: Текстови, пјесме и приче су преузете из буквара, читанки и часописа за основну школу како би и ученик који ради по овом наставном програму за нижи узраст. Умјесто наведених, можете радити и сличан садржај који је планиран за остале ученике из одјељења. За ученике који су невербални, на примјерен начин (кориштењем средстава ААК) прилагодити садржаје колико је могуће.

Упутства наставнику

- Будући да се током трећег нивоа углавном ради на развијању комуникацијских способности различитих форми, посебну пажњу посветити истрајности у правилности изражавања ученика (правилан говор, правилно изражавање и комуникација).
- Како је на основу посебних циљева дефинисана широка лепеза исхода, наставник може крајње флексибилно планирати наставне садржаје. Најважније је вођење рачуна о индивидуалним способностима ученика, те сходно томе поједине наставне садржаје диференцирати и прилагођавати ученицима. Пресудну улогу може имати креативност и довитљивост наставника.
- Без обзира на степен функционалности и (не)вербалност ученика, наставити са кориштењем што више визуелних помагала – слика, које илуструју распоред, очекивано понашање, кратке приче, симболе за формирање реченица итд. Аугментативна и алтернативна комуникација су свакодневни алати за савладавање исхода како овог, тако и других наставних подручја. Под ААК подразумијева се сва врста комуникације осим оралне – гестови, комуницирање преко слика, таблица, посебних уређаја за комуникацију, специјализованих апликација на компјутерима и телефонима. Примјере потпомогнуте комуникације можете пронаћи и у прилозима на крају текста.

Напомена: Посебни циљеви и исходи који из њих проистичу (из првог и другог нивоа), се ради уштеде простора неће понављати у табелама за трећи ниво, али ако они нису испуњени, а ученик похађа трећи ниво, уврстити их у индивидуални образовни план! Такође, ако ученик показује занимање, или долази у трећи ниво са предзнањем потребним за савладавање исхода из четвртог нивоа, уврстити исходе везане за индикаторе из четвртог нивоа у трећи ниво.

ПРИЛОЗИ

Прво/онда плоча и жетон плоча.
Испринтај, пластифицирај и стави меки дио чичак траке.

ПРВО	ОНДА

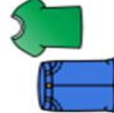
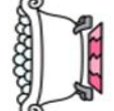
ЈА РАДИМ ЗА:	

Школске активности: испринтај, пластифицирај и изрежи.
Стави оштри дио чичак траке на полеђину.

читање 	математика 	писање
компјутер 	задачи 	коцке
фина мотор: 	одмор 	музика
ЛИКОВНО 	физичко 	скакање

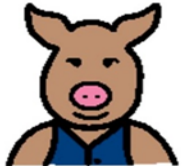
Кућне активности: испринтај, пластифицирај и изрежи.
Стави оштри дио чичак траке на полеђину.

обување 	чешљање 	доручак
прање косе 	облачење 	прање зуба
тоалет 	спавање 	куповина
купање 	ручак 	пићама

ПОТКРЕПЉИВАЧИ (НАГРАДЕ) : испринтај, пластифицирај и изрежи.
Стави оштри дио чичак траке на полеђину.

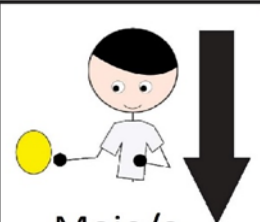
књиге 	шетња 	љуљашка
возић 	цртање 	телефон
пијесак 	филм 	балончићи
коцке 	аутићи 	пластелин

ТРИ ПРАСЕТА			
Прасе 1 	Прасе 2 	Прасе 3 	гради
кућа 	слама 	дрво 	цигла
вук 	куца 	дува 	рушење

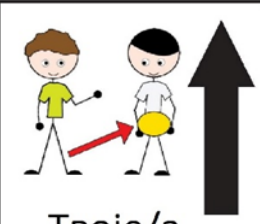
The Picture Communication Symbols ©1981–2010 by Mayer-Johnson LLC. All Rights Reserved Worldwide. Used with permission. Boardmaker™ is a trademark of Mayer-Johnson LLC.

је

су

Моје/а

Твоје/а

 ципеле

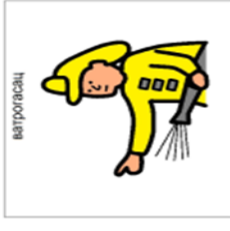
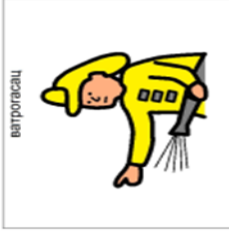

 чарапе

 хлаче

 мајица

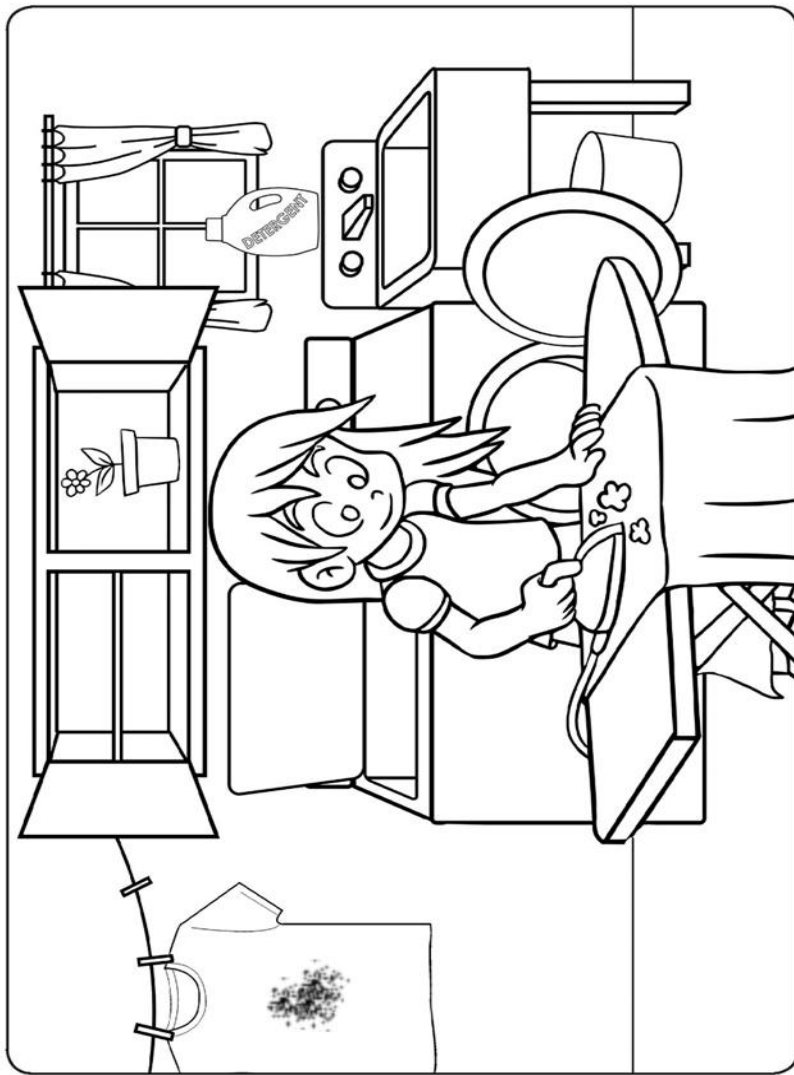
 црне/а	 бијеле/а	 сиве/а
 црвене/а	 плаве/а	 жуте/а
 смеђе/а	 зелене/а	 наранџасте/а
 љубичасте/а	 розе/а	 шарене/а

Изрежи слике и слажи их у горе постављен оквир тако да исправним реченицама опишеш боју своје одјеће или одјеће другара.

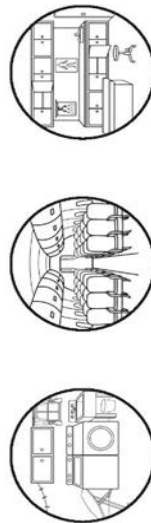
↓ То је ватрогасац. ватрогасац ↓ Ко је то ? ватрогасац	Ватрогасац вози ватрогасна кола. ватрогасна кола Ко вози ватрогасна кола ? ватрогасац
Ватрогасац носи ватрогасну униформу. ватрогасна униформа Ко носи ватрогасну униформу ? ватрогасац	Ватрогасац ради у ватрогасној станици. ватрогасна станица Ко ради у ватрогасној станици ? ватрогасац

Опиши сцену

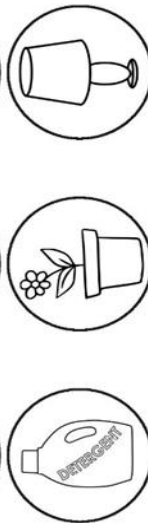
ПОГЛЕДАЈ СЛИКУ И ОДГОВОРИ НА ПИТАЊА. ТАЧАН
ОДГОВОР ЗАОКРУЖИ, ПРЕЦРТАЈ ИЛИ ОБОЈИ.

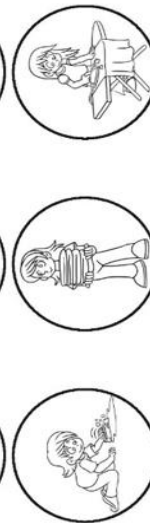
1. ГДЈЕ ЈЕ ДЈЕВОЈЧИЦА?

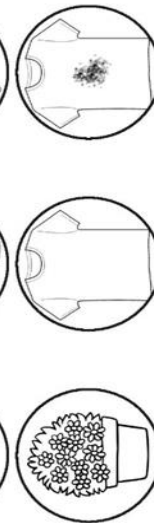
2. ШТА ЈЕ У ОРМАРИЋУ?

3. ШТА РАДИ ДЈЕВОЈЧИЦА?

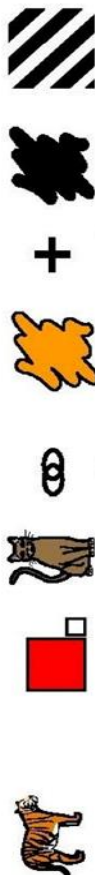
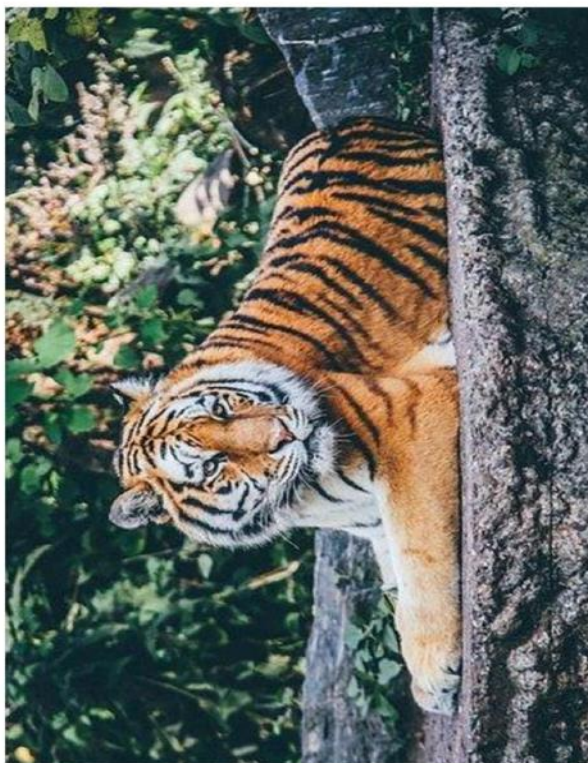

4. ШТА ВИСИ НА ШТРИКУ?

ТИГАР

Тигар је велика мачка са наранџастим и црним пругама.

Тигар је добар пливач и плива да се охлади.

Тигар спава током дана и ноћу.

Тигар није брз. Он се шуња.

ИМЕ _____ ДАТУМ _____

Заокружи тачан одговор.

1 ?

О којој

животињи

је била

прича?

2 ?

Шта је тигар?

3 ?

Зашто

тигар

плива?

4 ?

Кад

тигар

спава?

5 ?

Да ли је

тигар

брз или

спор?

6 ?

Да ли ти

волиш

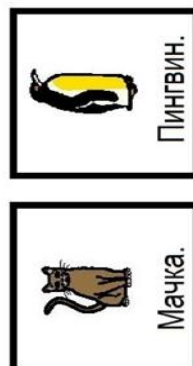
тигрове?

О псу.

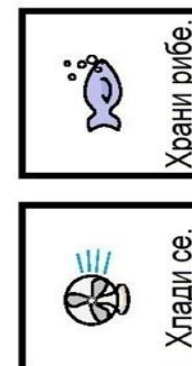
О тигру.

Мачка.

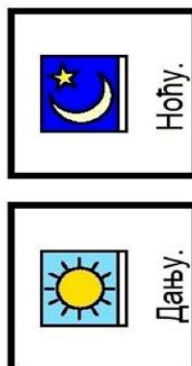
Пингвин.

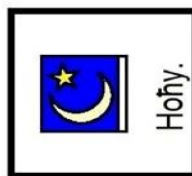
Хлади се.

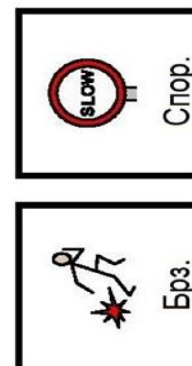
Храни рибе.

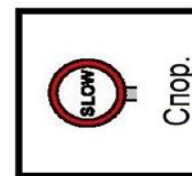
Дању.

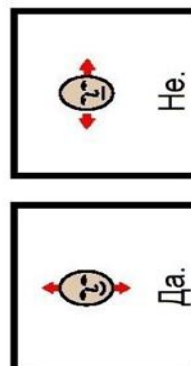
Ноћу.

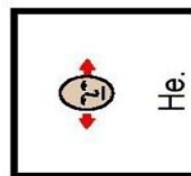
Брз.

Спор.

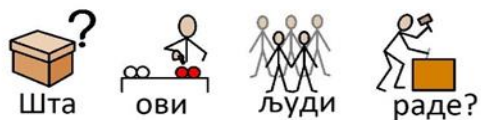

Да.

Не.

ПОЗНАВАЊЕ ОКОЛИНЕ

Предметно подручје *Познавање околине* обједињује појмове, појаве и односе у окружењу на начин прилагођен специфичностима дјете са первазивним сметњама. Оно омогућава упознавање природних појава и друштвених ситуација у којима се одвија свакодневни живот у непосредној околини. На адекватан начин приближава основна знања о околини, појмове из околине класификује и објашњава, те развија радозналост код ученика. Разумијевање и схваћање просторних и временских релација, те упоређивање односа у природи омогућава бољу интеграцију у друштво и утиче на опште функционисање ученика. *Познавање околине* представља и основу за цјелокупан развој и усвајање садржаја из других предметних подручја.

I ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Прва година	180
Друга година	144
Трећа година	144

Седмични фонд часова

Прва година	5
Друга година	4
Трећа година	4

Општи циљ

Цјелокупни развој ученика кроз упознавање себе у простору, у односу према другима, просторних релација, природних и друштвених појава, те развој сазнајних способности.

Посебни циљеви

- Развијање и стварање идентитета
- Усвајање просторних релација
- Развијање способности оријентације
- Препознавање својстава живе природе
- Уочавање природних појава
- Развијање способности живота у заједници
- Развијање способности упоређивања предмета по различитим критеријумима (класификација, серијација, уочавање сличности и разлика)
- Усвајање појма броја

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика			
Показује дијелове тијела, на себи	Показује дијелове тијела на себи имитирањем.	Показује основне дијелове тијела на себи.	Показује већину дијелова тијела (пета, леђа, лакат...)	
Показује дијелове тијела, на другом	Показује дијелове тијела на другој особи имитирањем.	Показује основне дијелове тијела на друом.	Показује већину дијелова тијела на другом.	
Усваја доживљај себе, доживљај другог и овладава гестуалним простором	Препознаје границе сопственог тијела и повремено заузима одређено мјесто у простору	Запажа другог и на основу предмета и бића заузима одређено мјесто у простору	Има усвојен доживљај себе и примјењује га у новонасталим ситуацијама	
Уочава, показује и именује положаје тијела у простору	Имитацијом и усмјеравањем заузима одређене положаје тијела у простору	Уз подстицаје и јасно вођење, заузима тијелом задате положаје у простору	Самостално показује именовани положај или самостално именује показано	
Идентификује и именује одјећу и обућу	Препознаје одјећу и обућу уз навођење	Препознаје одјећу и обућу и на захтјев показује	Идентификује и повезује одјећу и обућу са дијеловима тијела	
Имитира основне емоције (среће, туга, љутња)	Дјелимично успјешно имитира срећу и тугу	Дјелимично успјешно имитира љутњу	Успјешно имитира наведене емоције	
Препознаје основне емоције (срећа, туга, љутња)	Показује на картицама уз навођење именоване емоције	Групише различите картице које означавају исту емоцију	Идентификује и именује на захтјев основне емоције	
Усваја просторне релације	Усваја једноставније просторне релације (у, на, горе, доле...)	Усваја просторне релације (испред, иза, изнад, испод...)	Усваја просторне релације (лијево, десно, поред, између, покрај...)	
Активно тражи скривене предмете у простору	Налази предмет скривен испред њега	Интуитивно тражи скривени предмет у простору	Тражи предмет у простору уз вербално навођење просторних релација	
Оријентише се у свакодневном окружењу (кућа, школа, парк, игралиште, продавница...)	Одлази на именована мјеста уз вођење и усмјеравање	Дио пута самостално препознаје и усмјерава другог	Познате релације препознаје и самостално се усмјерава	

Оријентише се у школском окружењу (основне просторије које користе ученици)	Препознаје своју учионицу, добро се оријентише у њој	Одлази до осталих значајних просторија у школи, уз помоћ и навођење	Самостално се усмјерава према именованим просторијама
Учава и препознаје чланове породице	Препознаје уз навођење и питања	Препознаје и показује чланове своје породице	Препознаје улогу чланова породице на слици
Учава, разликује и именује чланове породице и особе из блиског окружења	Учава само најуже чланове породице	Именује чланове уже породице	Учава чланове шире породице
Препознаје и именује друге ученике у одјељењу	Поглед усмјерава према именованом другу	Показује према именованом другу	Именује и/или остварује краткотрајну интеракцију са именованим другом
Користи поздрав приликом уласка и изласка из учионице	Понекад поздравља гестом или вербално уз навођење	Повремено поздравља гестом или вербално на своју иницијативу	Поздравља гестом или вербално самостално и адекватно ситуацији
Разликује и именује дијелове дана – (јутро, дан, ноћ).	Дискриминише дијелове дана показане на сликама, уз навођење	Дискриминише дијелове дана самостално	Повезује активности и поздраве уз одређене дијелове дана
Прати правила понашања у школи	Прати поједина правила понашања краткотрајно	Прати правила понашања уз асистенцију	Прати правила понашања према инструкцијама
Усваја и поштује ритам дневних активности	Ритам дневних активности прати само уз вођење и асистенцију	Повремено препознаје и прати ритам дневних активности	Придржава се и поштује ритам дневних активности
Учава, показује и именује превозна средства из окружења	Учава и показује превозна средства уз навођење	Самостално препознаје поједина превозна средства	Правилно перципира и издваја тражена превозна средства
Разликује и именује (уколико је у могућности) основне појаве у природи (киша, вјетар, сунце, снијег...)	Учава поједине појаве у природи уз навођење и помоћ	Разликује и показује именоване појаве у природи	Повезује промјене у стварном окружењу са сликом

Идентификује и именује домаће животиње на сликама	Препознаје неке од домаћих животиња уз навођење	Препознаје домаће животиње и на захтјев показује	Идентификује и именује домаће животиње
Препознаје гласање домаћих животиња	Имитира гласање или притиска адекватан тастер апликације са снимцима	На захтјев показује да зна како се која животиња гласа	Према аудитивном налогу препознаје животињу о чијем гласању је ријеч
Идентификује и именује дивље животиње на сликама	Препознаје неке од дивљих животиња уз навођење	Препознаје и показује на захтјев дивље животиње	Идентификује и именује дивље животиње
Идентификује и именује биљке на сликама	Препознаје неке од биљака на сликама, уз навођење	Препознаје биљке на сликама и на захтјев показује	Идентификује и именује биљке на сликама и у околини
Идентификује поједина занимања људи из њему блиског окружења	Препознаје занимања уз навођење на ситуационим картицама	Спаја слике занимања са сликама средстава за рад одређеног занимања	Показује на картици на вербални захтјев тражено занимање
Уочава, показује и именује превозна средства	Уочава и показује превозна средства уз навођење	Самостално препознаје поједина превозна средства	Правилно перципира и издваја тражена превозна средства
Идентификује и именује породице животиња	Показује и групише поједине животиње у породице уз навођење	Показује или именује младунце већине познатих животиња	Показује или именује женке већине познатих животиња
Спарује слику или фигуру исте животиње	Спарује играчку, фигуру животиње са истом (од три понуђене)	Спарује слику животиње са истом (од 4 понуђене)	Спарује слике животиња са адекватним фигурама
Повезује предмете по заданом критеријуму (по функцији, категорији, визуелним, тактилним, аудитивним и олфакторним особинама)	Повезује предмете уз навођење (нпр. све што има точкове, сав намјештај, све што ствара гласан звук итд.)	Повезује интуитивно предмете (нпр. све што има точкове, сав намјештај, све што ствара гласан звук итд.)	Сигурно уочава повезаност предмета (нпр. све што има точкове, сав намјештај, све што ствара гласан звук итд.)

Препознаје и именује боје	Препознаје и показује основне боје уз навођење	Препознаје и показује основне боје	Препознаје и показује боје (десет-дванаест боја)
Класификује предмете по облику	Насумично убацује предмете истог облика у шаблоне	Убацује одговарајуће облике у шаблоне	Повезује исте облике на сликама и на конкретном предмету
Класификује предмете по боји	Насумично убацује предмете исте боје у шаблоне	Убацује или одваја предмете исте боје	Повезује предмете исте боје на сликама и на конкретном предмету
Класификује предмете по величини	Насумично убацује предмете исте величине у шаблоне	Убацује предмете исте величине у шаблоне	Повезује и групише предмете исте величине на сликама и на конкретним предметима
Уочава појам количине	Препознаје појмове мало-много, више-мање уз изражено навођење	Препознаје појмове мало-много, више-мање самостално	Повезује на сликама предмете према појмовима мало-много, више-мање, нема-има
Групише исте предмете по скуповима (без употребе појма „скуп“)	Групише конкретне предмете, уз навођење и помоћ	Групише конкретне предмете имитацијом	Групише предмете на сликама или манипулативном садржају
Уочава појмове веће-мање	Уочава веће – мање на конкретним материјалима уз навођење	Уочава веће – мање на конкретним материјалима самостално	Издаја (дискриминише) већи или мањи предмет према захтјеву
Пребројава предмете и особе додиривањем	Пребројава насумично и уз сталну корекцију	Успјешно пребројава уз помоћ другог	Пребројава конкретне предмете, самостално (до 5 или 10)
Црта скупове	Црта скупове по задатом шаблону уз помоћ	Имитира цртање скупова или црта самостално по задатом обрасцу	Самостално црта скупове
Пише бројеве прве десетице	Пише бројеве уз помоћ и према шаблону до 10	Имитира писање бројева прве десетице	Пише бројеве прве десетице на вербални налог
Повезује број елемената са цифром и обрнуто	Повезује елементе скупа са цифром уз навођење	Пребројава елементе скупа и уписује број уз навођење	Црта елеменате адекватно задатом број сам или уз навођење

Препоручени садржаји/активности

Развијање и стварање идентитета:

- Именовање дијелова тијела уз пјесмице
- Вјежбе доживљаја тјелесне цјеловитости
- Вјежбе имитације покрета испред огледала;
- Имитација свакодневних радњи које се односе на одређене дијелове тијела
- Имитација емоција испред огледала
- Вјежбе доживљаја гестуалног и објективног простора
- Вјежбе провлачење испод препрека, прескакање, пењање итд.
- Игре сакривања и проналажења

Усвајање просторних релација

- Игре возићима (положај вагона)
- Приказ положаја предмета на сликама
- Имитирање структуре са коцкицама
- Едукативне компјутерске игре са манипулисањем сликама довођењем у тражени положај
- Убацивање предмета (нпр. зрна у флашу, оловке у перницу, играчке у сандук)
- Улазак тијела у физички означено подручје (улазак у положен хулахоп, простор ограничен шпагом или траком, улазак у кутију)

Развијање способности оријентације

- Кретање кроз школу, посјећивање школских просторија
- Шетња у школском дворишту
- Одлазак на дјечије игралиште
- Препознавање назива и намјена просторија у кући
- Извршавање задатака одласком у другу просторију
- Самосталан одлазак у тоалет или друге кабинете

Уочавање природних појава

- Звучни бинго (показивање слике према звучној асоцијацији)
- Листање дјечијих часописа и сликовница
- Игре меморије са сликама животиња
- Посјета сеоском домаћинству
- Посјета зоолошком врту
- Игре са фигурама животиња
- Прављење и праћење календара времена

- Обликовање пластелина у облик животиња са или без шаблона
- Садња биљака (цвијеће, пшеница или пасуљ у саксији)

Развијање способности живота заједници

- Визуелни показатељи понашања (слике са моделима пожељног или непожељног понашања)
- Јасно дефинисање правила приказана визуелно (постери, картице итд.)
- Плоче („If/then board“) чији је циљ модификације понашања
- Приказивање школских активности визуелним помагалима (распоред часова у сликама)
- Пано другарства са фотографијама другара из одјељења
- Друштвена игра „Заврти занимање“
- Прелиставање албума са породичним фотографијама
- Колаж активности, прављење возила од изрезаних дијелова
- Социјалне приче – „Social stories“ (приче намјењене лакшем прилагођавању кроз обраду различитих тема)

Развијање способности упоређивања предмета по различитим критеријумима (класификација, серијација, уочавање сличности и разлика)

- Убацивање облика у сортер коцку
- Перле за низање (низање са јасним инструкцијама задате класификације)
- Уметаљке са различитим облицима
- Игре са легу коцкицама
- Игре са манипулисањем конкретним предметима
- Груписање дугмића по датом критеријуму
- Цртање или бојење облика према датом критеријуму
- Редање предмета по величини (фигуре животиња, аутићи, лутке, коцке и сл.)
- Спаривање предмета по неком критеријуму (тањир и кашика, чарапа и патика итд.)
- Спаривање илустрација на сликама по неком критеријуму (спаривање оловком, показивање прстом, љепљење, цртање)

Усвајање појма броја

- Манипулативно формирање скупа
- Графичко приказивање скупова
- Цртање елемената унутар скупа на задати број
- Придруживање елемената једног скупа другом
- Упоређивање скупова

- Пребројавање додиривањем
- Пребројавање предмета одвајањем
- Пребројавање елемената на сликама
- Писање цифара по шаблону
- Самостално писање цифара

Упутства наставнику

- Садржај прилагодити специфичним могућностима и интересовањима ученика
- Обратити пажњу на сензорне специфичности дјетета (нпр. тактилна или аудитивна преосјетљивост, умањити спољне сметње нпр. бука, свјетлосни подражаји итд.)
- Примјењивати визуелне стратегије у раду гдје год је то могуће
- Прецизно и недвосмислено преносити садржаје, појашњавати их, увјежбавати. Приликом предавања, вокабулар наставника треба да буде у складу са разумијевањем ученика, користити исту терминологију.
- Искористити интересовања ученика за креирање садржаја и избора средстава за рад (нпр. бројање диносауруса)
- Плански радити на истрајности и смањењу фрустрације током наставе
- Исходи учења требају бити у складу са ученичким могућностима, нпр. кориштење исхода и индикатора из првог нивоа код ученика другог нивоа и обрнуто.

II ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	144	Прва година	4
Друга година	144	Друга година	4
Трећа година	144	Трећа година	4
Општи циљ			
Цјелокупни развој ученика кроз упознавање себе у простору, у односу према другима, просторних релација, природних и друштвених појава, те развој сазнајних способности.			
Посебни циљеви			
- Развијање идентитета и интеграција у друштво - Развијање способности оријентације - Препознавање својстава живе природе - Уочавање природних појава и промјена у природи - Уочавање елемената и правила саобраћаја			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Уочава, препознаје и показује емоције у вези са члановима породице	Обрадује се када неко из породице дође по њега (њу)	Адекватно реагује на критике и похвале упућене од члана породице	Препознаје емоције чланова своје породице (грли тужну маму)
Имитира емоције (изненађење, страх, разочарење)	Дјелимично успјешно имитира страх и изненађење	Дјелимично успјешно имитира разочарење	Успјешно имитира наведене емоције
Препознаје емоције (изненађење, страх, разочарење)	Показује на картицама уз навођење именоване емоције	Групише различите картице које означавају исту емоцију	Идентификује и именује на захтјев наведене емоције
Препознаје друштвене улоге	Препознаје своје друштвене улоге (ђак, син/кћерка, брат/сестра) уз навођење	Самостално препознаје своје друштвене улоге (ђак, син/кћерка, брат/сестра)	Препознаје наведене друштвене улоге код других особа

Развија интерес за игру са другим ученицима	Паралелно се игра не ометајући другу дјецу	Сам или уз подстицај наизмјенично користи исте играчке као и други ученик	Иницира и/или учествује у једноставнијим заједничким играма
Развија интерес за интеракцију са дјецом	Остварује и одржава интеракцију уз стални подстицај	Прихвата интеракцију на иницијативу другог дјетета	Сам иницира интеракцију, сарађује у заједничким једноставнијим активностима
Усваја, прихвата и прати правила понашања у школи	Без отпора прихвата основна правила краће вријеме	Прихвата основна правила без проблема све вријеме	Прихвата и прати сва правила понашања у школи
Усваја и поштује ритам дневних активности	Дневну рутину поштује уз стално навођење	Усваја дневну рутину и повремено реагује бурно на нарушавање рутине	Поштује дневну рутину и не реагује бурно на спорадична нарушавања рутине
Адаптира се и оријентише у различитим просторима	Адаптира се и оријентише у познатим просторима	Адаптира се и прихвата кретање у новим просторима уз помоћ	Адаптира се и прихвата кретање у новим просторима самостално
Оријентише се у школском окружењу	Оријентише се у школском окружењу уз навођење	Оријентише се у школском окружењу самостално уз надзор	Креће се по школи и обавља лакше задатке самостално (поквасити спужву, одлазак по кључ, у библиотеку...)
Набраја дане у седмици	Уз навођење слаже картице са данима у седмици правилним редослиједом (Набраја насумично дане у седмици)	Самостално слаже картице са данима у седмици правилним редослиједом (Набраја уз мање грешке)	Попуњава започет низ дана, нпр. убацује дан између сриједи и петка (Успјешно набраја дане у седмици)
Усваја временске појмове (данас, сутра, јуче)	Препознаје или повезује данашње активности уз навођење или самостално	Препознаје или повезује сутрашње активности уз навођење или самостално	Препознаје или повезује јучерашње активности уз навођење или самостално
Препознаје концепт млад - стар	Уз навођење групише слике дјеце и одраслих у двије групе	Самостално групише слике дјеце и одраслих у двије групе	Именује или показује на слици ко је стар, ко је млад
Зна кућанске апарате	Уз навођење показује именоване кућанске апарате	Самостално показује именоване кућанске апарате	Зна називе и намјену именованих кућанских апарата
Зна чиме се хране домаће животиње	Повезује храну са животињом показивањем уз навођење	Самостално повезује храну са појединим домаћим животињама	Самостално повезује храну са свим домаћим животињама

Зна гдје живе домаће животиње	Повезује животињу и мјесто гдје борави показивањем уз навођење	Самостално повезује животињу и мјесто гдје борави	Именује мјесто боравка гдје живе животиње (штала, свињац, кокошињац...)
Зна користи од домаћих животиња	Повезује животињу са производима уз навођење	Самостално повезује животињу и производ од ње	Зна користи од домаћих животиња (вуча кола, заштита домаћинства...)
Идентификује станишта дивљих животиња	Идентификује станишта шумских и водених животиња	Идентификује станишта поларних животиња и животиња из саване	Идентификује и именује станишта дивљих животиња
Разликује дрвенасте од зељастих биљака	Групише слике биљака у групе цвијећа и дрвећа	Разврстава биљке са чврстим стаблом и мекшим, зеленим стаблом уз навођење	Самостално разврстава дрвенасте и зељасте биљке, усваја појмове дрвенасто-зељасто
Именује воће и поврће	Показује уз навођење воће и поврће блиско поднебљу гдје живи	Самостално показује воће и поврће блиско поднебљу гдје живи	Препознаје и именује воће и поврће са којим није у свакодневном додиру
Исправно групише воће и поврће	Уз помоћ другог разврстава воће и поврће	Према показаном моделу разврстава воће и поврће	Самостално, на налог, разврстава воће и поврће
Идентификује облике рељефа	Уз навођење идентификује основне облике рељефа своје околине (брдо, равница, ријека итд.)	Самостално идентификује основне облике рељефа своје околине (брдо, равница, ријека итд.)	Идентификује и пореди рељеф (језеро-море, брдо-планина, поток-ријека или равница-планина, ријека-море)
Препознаје елементарне непогоде	Уз навођење на слици показује призоре земљотреса, пожара, поплаве	Самостално на слици показује призоре земљотреса, пожара, поплаве	Препознаје узрок елементарне непогоде (ватра, вода, помјерање земље)
Именује и/или показује основне дијелове дана	Повезује активност и доба дана самостално или уз навођење	Уз навођење именује или показује основне дијелове дана (јутро, подне, вече)	Самостално именује или показује основне дијелове дана (јутро, подне, вече)
Именује и/или показује годишња доба	Именује и/или показује тренутно годишње доба уз навођење	Самостално именује и/или показује тренутно годишње доба	Самостално именује или самостално бира слику именованог годишњег доба

Препознаје промјене у природи према годишњим добима	Уочава поједине промјене у природи уз навођење и помоћ одраслог	Разликује и показује промјене у природи према тренутном годишњем добу	Препознаје промјене промјене у природи према годишњим добима
Идентификује активности људи које зависе од годишњих доба	Препознаје активности људи за одређено годишње доба уз навођење	Самостално идентификује активности специфичне за одређено годишње доба	Успјешно идентификује и повезује активности људи према годишњим добима
Идентификује превозна средства по типу саобраћаја	Разврстава превозна средства према типу саобраћаја, уз навођење	Самостално групише превозна средства према типу саобраћаја	Повезује превозно средство и тип саобраћаја
Идентификује јавни превоз	Уз навођење издваја возила јавног превоза	Самостално издваја и именује возила јавног превоза	Идентификује станице јавног превоза и њихову намјену (жељезничка, аутобуска...)
Идентификује елементе саобраћаја	Препознаје и показује пјешачки прелаз и семафор	Препознаје и показује тротоар и коловоз	Препознаје и показује мостове, раскрснице, ауто-пут, надвожњак
Усваја основна правила кретања у саобраћају	Прелази улицу на означеном мјесту уз надзор	Самостално прелази улицу на означеном мјесту	Успјешно самостално прелази краће релације и разумије функцију знакова сигнализације
Идентификује радне машине	Препознаје поједине грађевинске и пољопривредне машине уз навођење	Самостално препознаје поједине грађевинске и пољопривредне машине	Разликује и идентификује радне машине

Препоручени садржаји/активности

Развијање идентитета и интеграција у друштво

- Игра меморија са картицама илустрованих емоција
- „Баци коцку и имитирај“ – бацање коцке са шест илустрованих емоција и имитација добијене емоције
- Социјалне приче и сликовнице које обрађују дате друштвене улоге
- Једноставне друштвене игре (ринге-ринге-раја, наизмјенично убацивање лопте у кош, куглање, домине итд.)ж
- Израда заједничког постера са правилима или распоредом активности
- Подјела задужења у групи (поспремање учионице, играчака, брисање табле, залијевање цвијећа итд.)

Развијање способности оријентације

- Кретање по школи уз обављање прилагођеног задатка
- Одлазак у парк или игралиште уз поштовање правила кретања у групи

- Игре на отвореном
- Сортирање картица активности у двије групе „шта радим код куће, а шта у школи“
- Уочавање правила понашања у отвореном и затвореном простору употребом визуелних средстава
- Сортирање активности према добу дана
- Прављење календара (данас је: дан, доба дана, временски услови, како се осјећам, шта сам обукао итд.)
- Слагање приче у сликама у правилан низ (3-4 слике)
- Сортирање слика узраста људи и животиња

Препознавање својстава живе природе

- Листање сликовница о животињама и биљкама
- Гледање кратких филмова о животињама и њиховим стаништима
- Бојанке и друштвене игре о домаћим и дивљим животињама
- Едукативни програми на рачунару и телефонским апликацијама о живом свијету
- Спајање животиње и хране (или станишта или користи) на радним листовима
- Слагање пузли (слагалица) са сликама животиња и биљака
- Прављење салата од воћа и поврћа
- Обликовање воћа и поврћа пластелином са и без шаблона
- Лијеplљење слика воћа на слику дрвећа и поврћа на слику баште
- Израда тематског панора (фарма, шума, зоолошки врт итд.)

Уочавање природних појава и промјена у природи

- Резање облика рељефа из часописа
- Издвајање слика по једном критеријуму рељефа (нпр. само слике водених површина)
- Повезивање животиње и рељефа њеног станишта (море, планина и сл.)
- Излети на ријеку, брдо, језеро итд.
- Гледање видео записа земљотреса, поплава, пожара
- Проучавање илустрација годишњих доба (сликовнице, календари природе, картице)
- Украшавање картонског дрвета у учионици према годишњем добу (љеplљење пахуља, сувог лишћа, зеленог лишћа, плодова, цвјетова)
- Облечење лутке у складу са временским условима
- Листање породичног албума и препознавање годишњег доба кроз вријеме и активности (љетовање, зимовање, одјећа итд.)

Уочавање елемената и правила саобраћаја

- Слагалице са превозним средствима
- Моделовање тродимензионалних модела возила
- Израда семафора од картонских кутија

- Израда диораме (нпр. тродимензионални облик друмског саобраћаја)
- Љепљење возила на илустрацију која приказује копно, воду и ваздух
- Играње возилима (играчке багери, аутићи, трактори, авиони, возови итд.)
- Прављење модела саобраћаја у учионици
- Симулација прелаза пјешачког прелаза
- Активности практичне примјене наученог (шетња, одлазак на излет)
- Листање сликовница и социјалних прича о јавном превозу и станицама
- Посјета аутобуској и жељезничкој станици
- Идентификација превозног средства на основу звучног сигнала

Упутства наставнику

- Садржај прилагодити специфичним могућностима и интересовањима ученика
- Обратити пажњу на сензорне специфичности дјетета (нпр. тактилна или аудитивна преосјетљивост, умањити спољне сметње нпр. бука, свјетлосни подражаји итд.)
- Примјењивати визуелне стратегије у раду гдје год је то могуће
- Прецизно и недвосмислено преносити садржаје, појашњавати их, увјежбавати. Приликом предавања, вокабулар наставника треба да буде у складу са разумијевањем ученика, користити исту терминологију.
- Искористити интересовања ученика за креирање садржаја и избора средстава за рад (нпр. бројање диносауруса)
- Плански радити на истрајности и смањењу фрустрације током наставе
- Исходи учења требају бити у складу са ученичким могућностима, нпр. кориштење исхода и индикатора из првог нивоа код ученика другог нивоа и обрнуто.

III ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	144	Прва година	4
Друга година	144	Друга година	4
Трећа година	144	Трећа година	4
Општи циљ			
Цјелокупни развој ученика кроз упознавање себе у простору, у односу према другима, просторних релација, природних и друштвених појава, те развој сазнајних способности.			
Посебни циљеви			
- Упознавање биологије људског тијела - Развијање културе заједничког живљења - Развијање способности оријентације - Препознавање својстава живе и неживе природе - Уочавање природних појава и промјена у природи - Уочавање елемената и правила саобраћаја			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Познаје дијелове људског тијела	Идентификује видљиве дијелове тијела (глава, леђа, капак, пета итд.)	Идентификује на слици или моделу унутрашње органе и кости уз навођење	Самостално идентификује на слици или моделу унутрашње органе и кости
Идентификује органе чула (осјета)	Уз навођење повезује чула и адекватне дијелове тијела (вид-око, слух-уво итд.)	Самостално повезује чула и адекватне дијелове тијела (вид-око, слух-уво итд.)	Идентификује чула, повезује их са надражајима (мирис парфема, лизалица, лавез пса, плишана играчка итд.)
Уочава разлике полова (мушко – женско)	Идентификује пол на сликама јасно изражених разлика (коса: кратка –дуга, одјећа: хлаче – хаљина) сам или уз помоћ	Идентификује пол на сликама благо изражених разлика (коса сличне дужине, сви у хлачама) сам или уз помоћ	Идентификује пол на сликама које приказују црте лица (глава у крупном кадру) сам или уз помоћ

Уочава животни циклус човјека	Слаже слике циклуса у исправан низ (беба, дјечак, младић, човјек, старац) уз навођење	Самостално слаже слике циклуса у исправан низ (беба, дјечак, младић, човјек, старац)	Идентификује промјене људског организма кроз одрастање и старење
Разумије генерације у породици	Уз навођење прави породично стабло и лијепи фотографије чланова своје породице	Самостално прави породично стабло и уочава три и више генерација	Примјењује концепт дијете-родитељ не само на себе (нпр. у поређењу оца и дједа)
Прилагођава понашање датој ситуацији	Краткотрајно превазилази фрустрационе ситуације и уз навођење	Самостално краткотрајно превазилази фрустрационе ситуације	Понаша се адекватно датој ситуацији
Учествује у организованим групним активностима	Учествује у припреми програма за приредбу уз навођење	Учествује у припреми програма за приредбу самостално	Изводи на приредби научен програм пред већим бројем познатих и непознатих људи
Усваја правила понашања на јавним објектима	Уз навођење прихвата и поштује правила одређене институције	Самостално прихвата и поштује правила одређене институције коју често посјећује	Самостално прихвата и поштује правила одређене институције коју спорадично посјећује
Правилно складишти отпад	Баца отпатке на предвиђено мјесто уз навођење	Самостално баца отпатке на предвиђено мјесто	Разврстава отпад за рециклажу (папир, стакло, пластика)
Учествује у заштити животне средине	Уз навођење не баца отпатке, сади биљке, користи цекере и рециклиране материјале, штеди воду итд.	Уз претходно задату инструкцију сади, не баца, користи цекере, штеди воду, рециклира итд.	Самостално не баца отпатке, сади биљке, користи цекере и рециклиране материјале, штеди воду итд.
Идентификује поједине производне дјелатности	Показује именовано занимање (нпр. сточар, воћар, земљорадник) уз навођење	Самостално показује именовано занимање (нпр. сточар, воћар, земљорадник)	Идентификује занимања, средства за рад, продукте рада, начин остваривања производне дјелатности
Идентификује поједине непроизводне дјелатности	Показује именовано занимање (нпр. учитељ, доктор, музичар) уз навођење	Самостално показује именовано занимање (нпр. учитељ, доктор, музичар)	Идентификује занимања, средства за рад, продукте рада, начин остваривања непроизводне дјелатности

Идентификује поједине услужне дјелатности	Показује именовано занимање (нпр. фризер, столар, обућар) уз навођење	Самостално показује именовано занимање (нпр. фризер, столар, обућар)	Идентификује занимања, средства за рад, продукте рада, начин остваривања услужне дјелатности
Рукује рачунаром	Пали и гаси компјутер, пушта аудио и видео записе	Отвара документ, куца на тастатури, користи интернет претраживач	Кориштење једноставнијих програма (обрада слика, прављење албума и слично)
Препознаје средства комуникације	Препознаје назив и намјену средстава комуникације (телефон, писмо, електронска комуникација) уз навођење	Самостално препознаје назив и намјену средстава комуникације (телефон, писмо, електронска комуникација)	Успјешно користи телефон и рачунар за комуникацију са другим, пише и шаље писмо
Идентификује породичне прославе	Уз навођење препознаје породичне прославе (рођендан, годишњица, крштење, вјенчање)	Самостално препознаје породичне прославе (рођендан, годишњица, крштење, вјенчање)	Именује и образлаже која прослава је у питању (датум и повод)
Идентификује државне празнике	Уз навођење препознаје државне празнике	Самостално препознаје државне празнике	Именује и образлаже датум и повод државних празника
Разликује врсте спортова	Уз навођење показује и/или именује поједине спортове	Самостално показује и/или именује поједине спортове	Разликује врсте спортова, реквизите и једноставнија правила конкретног спорта
Разликује спортове по датом критеријуму	Уз навођење разврстава спортове на зимске и љетне	Уз навођење разврстава спортове на индивидуалне и групне	Самостално разврстава спортове по критеријуму (број играча, годишње доба)
Прати спортска дешавања	Прати школске утакмице уз надзор, краткотрајно и у познатом окружењу	Одлазак и адекватно се понаша на градском стадиону уз надзор	Прати спортска дешавања на телевизији или уживо (нпр. Олимпијада)
Идентификује врсте насеља	На сликама разликује сеоска и градска насеља	Разликује равничарска и планинска села, градове и велеградове	Идентификује мјесто у којем живи по врсти насеља, зна назив свог мјеста, мјештана
Познаје концепт државе	Уз помоћ на карти показује своју државу	Самостално показује своју државу, набраја неколико градова	Зна име државе, главни град, релацију дом-град-држава-континент

Идентификује симболе државе	Уз помоћ црта и боји карту своје државе	Самостално црта и боји карту своје државе	Препознаје грб и мелодију и наслов државне химне
Именује и/или препознаје све дијелове дана	Повезује активност и доба дана самостално или уз навођење	Уз навођење именује или препознаје све дијелове дана (поноћ, зора, послијеподне, пријеподне)	Самостално именује или препознаје све дијелове дана (поноћ, зора, послијеподне, пријеподне)
Зна карактеристике годишњих доба	Уз навођење повезује годишње доба са појединим критеријумима (нпр. само одјећа и вријеме)	Самостално повезује годишње доба са појединим критеријумима (нпр. само одјећа и вријеме)	Повезује годишње доба са временом, температуром, промјенама у природу, понашањем животиња, занимањима људи, одјећом
Зна дане у седмици	Уз навођење показује на картици који је данас дан	Уз навођење показује на картици који ће дан бити сутра или који је био јуче	Самостално показује на картици који је данас дан, који ће дан бити сутра или који је био јуче
Набраја мјесеце у години	Уз навођење слаже картице са мјесецима у години правилним редослиједом. (Набраја насумично мјесеце)	Самостално слаже картице са мјесецима у години правилним редослиједом (Набраја уз мање грешке)	Попуњава започет низ мјесеи, нпр. убацује мјесец између марта и маја (Успјешно набраја мјесеце)
Повезује мјесеце са годишњим добом	Уз навођење повезује мјесеце са актуелним годишњим добом	Самостално повезује мјесеце са актуелним годишњим добом	Самостално групише по три мјесеца и повезује их са сва четири годишња доба
Идентификује различите природне појаве	Идентификује природне појаве (муња, грмљавина, лед, вјетар итд.) уз навођење	Самостално идентификује природне појаве (муња, грмљавина, лед, вјетар итд.)	Идентификује природне појаве, повезује са временским условима и/или годишњим добрима
Препознаје природна станишта	Показује и/или именује уз навођење природна станишта (шума, поток, мочвара, језеро)	Самостално показује и/или именује природна станишта (шума, поток, мочвара, језеро)	Препознаје, именује природна станишта, зна како су настала, карактеристичан биљни и животињски свијет

Препознаје култивисана станишта	Показује и/или именује уз навођење култивисана станишта (њива, воћњак, парк, рибњак, виноград, повртњак)	Самостално показује и/или именује култивисана станишта (њива, воћњак, парк, рибњак, виноград, повртњак)	Препознаје, именује култивисана станишта, зна како су настала, која им је намјена, карактеристичан биљни и животињски свијет
Уочава својства воде	Уочава течно агрегатно стање воде уз навођење или самостално	Уочава чврсто агрегатно стање воде уз навођење или самостално	Уочава гасовито агрегатно стање воде уз навођење или самостално
Идентификује особине живих бића	Уз навођење показује на слици све што се рађа и расте	Уз навођење показује све што се размножава и стари	Самостално показује на слици све што се рађа, расте, размножава, стари и умире
Разликује бића и предмете	Уз навођење прави скуп или групише слике живих бића и слике предмета	Самостално прави скуп или групише слике живих бића и слике предмета	Разликује бића и предмете, објашњава настанак (рађа се, производ човјека)
Уочава животне циклусе биљака и животиња	Израђује правилан низ слика (од рођења до старости) уз навођење	Самостално допуњава одговарајући низ слика животног циклуса	Самостално реализује низ слика животног циклуса једне биљке или животиње
Идентификује дијелове животиња	Показује основне дијелове тијела животиња уз навођење	Самостално показује основне дијелове тијела	Показује све видљиве дијелове тијела (папци, очњаци, кљове...)
Разликује животиње према исхрани	Уз навођење групише животиње на биљоједе и месоједе	Самостално групише животиње на биљоједе и месоједе	Групише и разликује животиње биљоједе, месоједе и сваштоједе
Разликује животиње према активностима током зиме	Уз навођење показује животиње које хибернирају, које су активне током зиме	Самостално показује животиње које хибернирају, које су активне током зиме	Прави разлику између будних и активних животиња, птица селица и птица станарица
Идентификује називе група животиња	Интуитивно заокружује скуп птица, инсеката, копитара не користећи изразе јато, рој итд.	Уз навођење адекватно додјељује групи животиња назив крдо, чопор, стадо, рој, јато	Самостално адекватно додјељује групи животиња назив крдо, чопор, стадо, рој, јато
Учествује у саобраћају као пјешак	Самостално или уз помоћ прелази коловоз на означеним мјестима (пјешачки прелаз, семафор)	Уз помоћ се креће и прелази на супротну страну на путевима гдје нема тротоара и пјешачких прелаза	Самостално се креће и прелази на супротну страну на путевима гдје нема тротоара и пјешачких прелаза

Учествује у саобраћају као бициклиста	Самостално или уз помоћ вози бицикл само по школском дворишту	Вози бицикл по полигону (прати знакове, препреке) уз надзор и помоћ	Самостално вози бициклом по полигону (прати знакове, препреке)
Идентификује дијелове бицикла	Уз навођење показује именоване дијелове бицикла	Самостално показује именоване дијелове бицикла	Идентификује дијелове, намјену, помаже при дувању гума, подмазивању итд.
Користи заштитну и сигналну опрему	Прихвата да носи кацигу кад вози бицикл, саморефлектујући прслук облачи ноћу	Носи заштитну опрему, разумије њен значај и последице неношења	Носи сигналну опрему, разумије њен значај и последице неношења
Разумије концепт јавног пријезова	Препознаје возила јавног превоза, зна њихову намјену	Препознаје елементе јавног превоза (куповина карте, сједење, улазак-излазак, стајалишта итд.)	Примјењује научено у конкретној ситуацији или симулацији кориштења јавног превоза

Препоручени садржаји/активности

Упознавање биологије људског тијела

- Прављење од глинамола костију и слагање костура
- Употреба слагалица (дводимензионалних и тродимензионалних) људског тијела са органима
- Вјежбе испред огледала (показивање органа чула и њихова функција)
- Гледање цртане серије „Било једном...људско тијело“
- Изрезивање слика људи из новина и сортирање у групе: мушки пол-женски пол, старо-младо (дјечаци, дјевојчице, мушкарци, жене, дједови, баке)
- Прављење табеле – којим чулима можемо да осјетимо поједине предмете и појаве око нас
- Слагање низа слика у животни циклус човјека (беба-предшколац-дјечак-младић-мушкарац-дјед)

Развијање културе заједничког живљења

- Рецитоване или плесане пред разредом, затим у већој групи, припремање за наступ на приредби
- Прикупљање папирног и пластичног отпада и ношење на рециклажу
- Прављење центра за сортирање отпада у учioniци (папир, пластика)
- Употреба рециклираног материјала у раду (прављење играчака, украса и сл.)
- Кориштење једноставних програма на рачунару (windows paint, power point)
- Игре меморије са картицама илустрације занимања, сортирање тих картица на производна и услужна занимања
- Посјета занатских радионица у околини (фризер, обућар)
- Радни листови, слагалице, конкретни алати: „Повежи алат са занимањем“,
- Посјета спортских манифестација

- Лијеpljeње сличица у спортске албуме
- Цртање и бојење државног грба, заставе
- Тематске активности за поједине празнике (Нова година, 8.март, вјерски празници, Дан школе);
- Прослава рођендана у учионици

Развијање способности оријентације

- Друштвене игре на тему годишњих доба (неки од издавача: Пиком, Трефл, Пертини, Lisciani, Clementoni)
- Сортирање слика или слагалица активности животиња и људи у складу с годишњим добом
- Облачење папирнатих лутки у одјећу у складу с годишњим добом и температуром
- Повезивање на радним листовима активности људи или положај сунца са добом дана
- Редање картица са називима дана или мјесеци у исправан низ
- Попуњавање изостављеног назива мјесеца на радном листу
- Сортирање листова календара према броју дана у мјесецу (мјесеци са тридесет и са тридесет један дан)
- Обрада тематских пјесама о годишњим добима или мјесецима

Препознавање својстава живе и неживе природе

- Слагање колаж станишта од изрезаних слика (нпр. Шума: дрвеће, вјеверица, гљиве, лисица, срна; Мочвара: трске, локвањи, жабе, рибе, дивље патке)
- Посматрање сликовница са тематиком неког станишта (шума, савана, океан, бара, поларни предјели...)
- Посјета воћњаку, пластенику, рибњаку
- Изрезивање слика живих бића и лијеpljeње на пано „шта се рађа и расте“
- Изрезивање предмета и лијеpljeње на пано „шта је направио човјек“
- Сортирање фигурица животиња у именоване групе (јато, стадо итд.)

Уочавање природних појава и промјена у природи

- Показивање слика временских појава са звуком са апликације (фијукање вјетра, падање кише, грмљавина итд.)
- Мјерење воде прије и после загријавања (праћење последица испаравања)
- Замрзавање воде у веће и мање коцке леда и праћење времена потребног да се лед отопи
- Поређење слика природе у зиму и прољеће, шта се мијења, шта остаје исто

Уочавање елемената и правила саобраћаја

- Игра вожње у возу или аутобусу: симулација куповина карте, сједење једно иза другог, излазак на станици
- Шетња по слабије насељеним зонама, гледање лијево и десно при преласку, чекање сигнала возача да је сигурно прећи пут
- Лијеpljeње сличица пјешака, бициклиста, возача моторних возила на папир са нацртаним коловозом, пјешачком и бициклистичком стазом

- Прелазак прометне саобраћајнице надвожњаком или подвожњаком
- Састављање слике бицикла из дијелова (слагалица или колаж активност)
- Вјежбање правилног стављања и копчања бициклистичке кациге
- Стављање рефлектујућих ознака („мачије очи“) на бицикл и свјетлосне сигнализације

Упутства наставнику

- Садржај прилагодити специфичним могућностима и интересовањима ученика
- Обратити пажњу на сензорне специфичности дјетета (нпр. тактилна или аудитивна преосјетљивост, умањити спољне сметње нпр. бука, свјетлосни подражаји итд.)
- Примјењивати визуелне стратегије у раду гдје год је то могуће
- Прецизно и недвосмислено преносити садржаје, појашњавати их, увјежбавати. Приликом предавања, вокабулар наставника треба да буде у складу са разумијевањем ученика, користити исту терминологију.
- Искористити интересовања ученика за креирање садржаја и избора средстава за рад (нпр. бројање диносауруса)
- Плански радити на истрајности и смањењу фрустрације током наставе
- Исходи учења требају бити у складу са ученичким могућностима, нпр. кориштење исхода и индикатора из првог нивоа код ученика другог нивоа и обрнуто.
- Корелација са предметима (*Развој говора и комуникацијских вјештина, Брига о себи и социјални развој, ВРОЗ, Вјештине и стваралаштво*)

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Предметно подручје *Физичко и здравствено васпитање* има за циљ правилан раст и развој дјеце. Кроз активности предметног подручја омогућава се ученицима да задовоље своју потребу за кретањем и игром, те да усвајају навике здравог живљења. Ученик учи да влада простором, користи нове покрете, развија снагу, окретност, издржљивост, прецизност и учврсти хигијенске навике.. За ученике са первазивним сметњама покрет представља и средство комуникације, те су аспекти овог предметног подручја у корелацији са другим предметним подручјима. Значај Физичког и здравственог васпитања важно је за цјелокупан психофизички развој ученика и доприноси култури живљења сваког појединца.

I ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Прва година 180

Друга година 108

Трећа година 108

Седмични фонд часова

Прва година 5

Друга година 3

Трећа година 3

Општи циљ

Цјелокупни развој ученика кроз развој моторичких и психофизичких способности неопходних и за јачање и очување здравља и хигијенских навика у свакодневном животу и култури живљења.

Посебни циљеви

- Развијање моторичких способности и координације покрета
- Одржавање равнотеже
- Развијање имитације покрета
- Формирање и учвршћивање хигијенских навика
- Развијање способности самосталног храњења, облачења и праћење правила
- Учествовање у групним активностима и развој социјалне интеракције

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика			
Креће се сигурно у познатом простору	Креће се сигурно у учионици	Креће се сигурно по другим просторијама школе	Креће се сигурно на отвореном простору	
Креће се у различитим просторијама	Креће се у учионици уз помоћ	Креће се у другим просторијама дјелимично уз помоћ	Креће се самостално у затвореном простору	
Спретно хода по различитим подлогама	Хода уз придржавање на различитим подлогама	Хода спретно на неким подлогама	Хода спретно на већини различитих подлога	
Хода на петама, унапријед и уназад.	Хода уз придржавање на петама напријед и/или назад	Хода уз повремену подршку на петама напријед и/или назад	Хода самостално на петама напријед и/или назад	
Хода на прстима, унапријед и уназад.	Хода уз придржавање на прстима напријед и/или назад	Хода уз повремену подршку на прстима напријед и/или назад	Хода самостално на прстима напријед и/или назад	
Хода на ниској греди	Хода уз придржавање	Краткотрајно се задржава и/или прави неколико корака	Прелази самостално ниску греду	
Хода по различитом ритму	Реагује на промјену ритма (успорава или убрзава) уз навођење	Мијења ритам имитацијом (кад хода у групи, усклађује ритам са остатком групе)	На вербални налог мијења ритам ходања	
Хода различитом дужином корака	Мијења дужину корака уз навођење	Мијења дужину корака имитацијом кад хода у пару	На вербални налог мијења дужину корака	
Хода по означеној линији	Хода по јасно означеној правој линији уз навођење	Самостално хода по јасно означеној правој линији	Сам или уз помоћ хода по неправилној, или слабије означеној правој линији	
Трчи по различитим површинама	Трчи по трави, земљаној стази, шљунку, бетону, паркету уз навођење	Самостално трчи по трави, земљаној стази, шљунку, бетону, паркету	Трчи сам или уз помоћ по неравном терену или меканој подлози (спужве, струњаче)	
Трчи пратећи групу	Краткотрајно трчи пратећи групу	Трчи у групи уз навођење	Самостално трчи и прати групу	
Трчи у колони	Краткотрајно се задржава у колони	У колони остаје уз подстицај и вођење	Сам приликом трчања задржава мјесто у колони	
Трчи мијењајући правац.	Насумично трчи и мијења правац	Трчи и мијења правац трчања уз навођење	Трчи и мијења правац на налог или имитирањем других сам или уз помћ	

Превазилази препреке	Превазилази препреке уз помоћ и вођење	Имитира преласке преко препрека	Самостално прелази препреке
Прелази преко препреке (заобилази, прекорачује, прескаче)	Превазилази препреке заобилажењем	Превазилази препреке прекорачивањем	Превазилази препреке прескакањем
Скаче и прескакаче	Прескаче најједноставније препреке (уске, ниске)	Прескаче препреке уз помоћ	Прескаче препреке имитирањем или уз вербално навођење
Провлачи се и пуже	Краткотрајно учествује у играма провлачења и пужења	Провлачи се и пуже уз асистенцију	Провлачи се и пуже имитирајући покрете или на вербалну инструкцију или гест
Пуза	Пуже краће релације	Пуже дуже релације уз навођење	Самостално пуже дуже релације
Скакуће на двије ноге у мјесту	Скакуће уз придржавање	Краткотрајно скакуће на двије ноге	Скаче више до три скока за редом
Скакуће на двије ноге у простору	Скакуће уз придржавање	Краткотрајно скакуће на двије ноге	Прелази краћу удаљеност скакањем
Краткотрајно стоји на једној нози	Стоји на једној нози уз придржавање	Самостално стоји на једној нози 1-3 секунде	Самостално стоји на једној нози 4-5 секунди
Скакуће на једној нози	Скакуће на једној нози уз придржавање и помоћ	Краткотрајно скакуће на једној нози	Скакуће на једној нози више од четири пута за редом
Одржава равнотежу при стајању	Самостално одржава равнотежу док стоји на стабилној подлози	Уз навођење одржава равнотежу док стоји на нестабилној подлози (нпр. стоји на трамполини по којој други ученик скаче)	Самостално одржава равнотежу док стоји на нестабилној подлози (нпр. стоји на трамполини по којој други ученик скаче)
Изводи графомоторне вјежбе	Изводи графомоторне вјежбе уз навођење, држи правилно оловку уз помоћ	Краткотрајно изводи графомоторне вјежбе и држи оловку правилно уз помагала	Самостално изводи графомоторне вјежбе и правилно држи оловку
Изводи вјежбе fine моторике користећи пинцет-хват	Изводи вјежбе fine моторике користећи пинцет-хват уз навођење	Краткотрајно или уз вербалне инструкције изводи вјежбе fine моторике користећи пинцет-хват	Самостално изводи вјежбе fine моторике користећи пинцет-хват

Пресипа из посуде у посуду садржај	Пресипа из већих посуда пасуљ, каменчиће и сл. (крупнија структура)	Пресипа из већих посуда рижу, шљунак и сл. (ситнија структура)	Пресипа из већих посуда воду, сок и сл. (течност)
Извршава вјежбе фине моторике	Краткотрајно извршава активности који развијају фину моторику	Извршава активности уз помоћ и усмјеравање	Извршава активности уз навођење
Хвата лопте различитих величина	Хвата велике лопте бачене са мање удаљености	Хвата велике лопте бачене са средње удаљености	Хвата средње велике лопте бачене с мање удаљености
Баца лопте различитих величина	Насумично баца веће лопте	Покушава да баци циљано лопту	Баца циљано лопту уз подстицај
Котрља лопту другој особи	Ученици сједе једно насупрот другом и котрљају лопту уз навођење и помоћ	Ученици сједе једно насупрот другом и краткотрајно котрљају лопту или уз вербалне инструкције	Сједе једно насупрот другом и котрљају лопту
Добацује се лоптом са другим дјететом	Насумично баца лопту и циљањо добацује и хвата уз асистенцију и усмјеравање	Добацује се лоптом са другим дјететом уз директне инструкције и усмјеравање	Добацује се лоптом уз вербалне или невербалне инструкције
Шутира лопту из стојећег положаја	Шутира без адекватне јачине и неусмјерено	Шутира лопту непрецизно	Шутира лопту спретно
Одржава равнотежу приликом извођења чучња	Уз помоћ се спушта, кратко задржава, и подиже из чучња	Сам се спушта и задржава у чучњу, уз помоћ се подиже	Самостално изводи чучањ (спушта, задржава и подиже)
Одржава равнотежу приликом пењања и спуштања	Сам или уз помоћ се пење и спушта низ степенице	Сам или уз помоћ се пење и спушта низ тобоган	Уз помоћ се пење и спушта низ шведске љестве
Одржава равнотежу приликом шутања лопте	Уз помоћ одржава равнотежу приликом шутања лопте из мјеста	Самостално одржава равнотежу приликом шутања лопте из мјеста	Уз помоћ одржава равнотежу приликом шутања лопте из покрета
Одржава равнотежу на великој (пилатес) лопти	Одржава равнотежу док сједећи на лопти цупка горе-доље	Одржава равнотежу док се сједећи или потрбушке помјера напред-назад	Одржава равнотежу док се сједећи или потрбушке помјера лијево-десно
Одржава равнотежу при промјени положаја тијела	Краткотрајно и непредвидиво балансира и одржава равнотежу	Одржава равнотежу уз асистенцију и помоћ	Одржава равнотежу приликом промјене положаја тијела

Одржава равнотежу носећи лопту, кутију	Одржава равнотежу уз помоћ и корекцију	Одржава равнотежу краткотрајно	Одржава равнотежу носећи лопту
Правилно држи кичмени стуб и главу при стајању, сједењу и ходању.	Правилно држи кичмени стуб неколико тренутака	Правилно држи кичмени стуб уз имитирање или помоћ	Правилно држи и исправља кичмени стуб на вербални налог
Изводи различите покрете цијелим тијелом и дијеловима тијела.	Изводи једноставне покрете уз модел и навођење	Изводи поједине покрете краткотрајно и уз навођење	Изводи имитирањем или на вербалне инструкције
Правилно сједи (на столица са наслоном, клупи)	Краткотрајно сједи у правилном положају	Сједи уз стално навођење и опомињање	Сједи дужи период у правилном положају
Имитира једноструке покрете	Опонаша један покрет који чини друга особа (нпр. дигни руку) уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша један покрет који чини друга особа (нпр. дигни руку) уз вербалну помоћ	Самостално имитира један покрет који изводи друга особа или се види на снимку на налог „уради ово“
Имитира вишеструке покрете	На инструкцију „уради ово“ опонаша 2 везана покрета који чини друга особа (нпр. сагни се, дотакни под) уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша 2 везана покрета који чини друга особа (нпр. сагни се, дотакни под) уз вербалну помоћ	Самостално имитира 2 везана покрета који изводи друга особа или се види на снимку на налог „уради ово“
Имитира једноструке радње	На инструкцију „уради ово“ опонаша једну радњу коју чини друга особа (нпр. проћи кроз обруч) уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша један покрет који чини друга особа (нпр. проћи кроз обруч) уз вербалну помоћ	Самостално имитира један покрет који изводи друга особа или се види на снимку на налог „уради ово“
Имитира вишеструке радње	На инструкцију „уради ово“ опонаша 2 везане радње које чини друга особа (ходај по греди па скочи на струњачу) уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша 2 везане радње које чини друга особа (ходај по греди па скочи на струњачу) уз вербалну помоћ	Самостално имитира 2 везане радње које изводи друга особа или се види на снимку на налог „уради ово“
Имитира фацијалне експресије и оралну моторику	На инструкцију „уради ово“ опонаша помјерање уста и језика друге особе уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша помјерање обрва и очију друге особе уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша експресију (покрете лица - очи, обрве, уста, језик) друге особе или са снимка

Повезује дијелове тијела са одређеним радњама личне хигијене	Повезује дијелове тијела са радњама личне хигијене уз помоћ и усмјеравање	Повезује дијелове тијела и радње личне хигијене уз навођење	Самостално повезује радњу личне хигијене и дијелове тијела
Повезује радње личне хигијене са прибором (чешаљ, пешкир, сапун...)	Повезује уз помоћ и усмјеравање	Повезује прибор и радњу уз навођење	Самостално повезује радњу и прибор
Имитира радње одржавања личне хигијене	Опонаша радње уз помоћ и асистенцију	Опонаша радње уз навођење и налоге	Имитира радње одржавања личне хигијене
Групише предмете за одржавање личне хигијене	Групише неколико предмета за одржавање личне хигијене	Препознаје предмете уз навођење	Групише предмете за одржавање личне хигијене
Исказује своје потребе	Исказује потребе уз стално подстицање	Вербално или невербално исказује потребе али несамосталан у обављању	Вербално или невербално исказује потребе
Пере руке	Пере руке уз помоћ и асистирање	Пере руке уз навођење и помоћ илустрација	Самостално пере руке
Брише руке пешкиром	Брише руке уз помоћ и асистирање	Брише руке уз навођење	Самостално брише руке
Усваја тоалет тренинг	Уз навођење показује потребу за тоалетом у којем му је потребна помоћ и надзор	Вербално и невербално показује када треба у тоалет, али потребан надзор	Успјешно показује потребу за тоалетом, самостално изводи кораке тоалет рутине
Брише нос и уста	Брише нос и уста уз помоћ и неспретно	Брише нос и уста уз навођење и корекцију	Самостално брише нос и уста
Храни се и пије воду	Храни се и пије воду уз помоћ и навођење	Храни се и пије воду уз корекције и опомене	Самостално се храни и пије воду
Поставља сто	Поставља сто уз помоћ и инструкције	Поставља сто уз навођење	Самостално поставља сто
Прати и примјењује правила понашања приликом јела, одлагања своје обуће и одјеће	Прати и примјењује правила понашања уз помоћ	Прати и примјењује правила понашања уз навођење и усмјеравање	Прати и примјењује правила понашања
Поспрема иза себе након јела	Поспрема сто уз помоћ и налог	Поспрема сто уз навођење	Поспрема сто након јела
Обува се и изува	Изува се и обува уз помоћ	Изува се и обува уз вербално навођење	Самостално се изува и обува

Облачи се	Облачи се уз помоћ	Облачи се уз вербално навођење	Самостално се облачи
Прихвата и поштује ред и правила рада	Поштује правила и ред краткотрајно и уз навођење	Поштује правила и ред уз асистенцију и помоћ	Поштује правила и ред уз самостално
Усваја навику шетње, боравка у природи (школски излети)	Учествује у шетању и боравку у природи уз помоћ	Учествује у шетњи и боравку у природи самостално	Радује се боравку у природи и шетњи
Усваја хигијенске и и културне навике током јела	Пере руке прије и после јела, узима оброк уз помоћ	Пере руке прије и после јела, самостално узима оброк. Чисти сто уз подстицање.	Пере руке прије и после јела, узима оброк, чисти сто, помаже другима.
Учествује у вјежбама релаксације	Учествује у вјежбама релаксације уз навођење	Краткотрајно учествује у вјежбама релаксације	Учествује у вјежбама релаксације, правилно дише

Препоручени садржаји/активности

Развијање моторичких способности и координације покрета

- Провлачење кроз уске пролазе, провлачење испод ниских препрека, кроз ластиш, између чуњева и слично
- Ходање и трчање у затвореним просторијама и у дворишту
- Ходање и трчање различитим темпом (брзо-споро), имитирање хода животиња
- Ходање и трчање по различитим подлогама, са и без препрека
- Ходање мијењајући правац
- Слободно ходање и трчање, ходање и трчање по заданој путањи или по заданој линији
- Ходање у получучу
- Ходање у пару, у колони;
- Ходање уз музику;
- Игре гађања („Ловица“, „Ђораво бака“)
- Трчање дугим или ситним корацима, тихо или бучно трчање
- Трчање на прстима или на петама
- Трчање у пару, држећи се за руке; трчање у колони
- Провлачење испод препрека пузањем
- Скакање на обје и на једној нози
- Скакање на знак
- Скакање по заданој путањи
- Скакање крећући се напријед или назад, улијево или удесно
- Прескакање препрека (конопца, вијаче...)

- Пењање уз степенице и силажење низ степенице
- Пењање на различите предмете и справе
- Пењање уз помоћ руку и ногу или само ногу
- Дохватање, подизање, спуштање, ношење и бацање предмета, пребацивање из једне у другу руку
- Качење штипаљки на картон
- Цијепање папира, прављење лоптица од вате, папира,
- Убацивање облика, раздвајање и убацивање сјеменки, перли, штапића, куглица
- Графомоторичке вјежбе на радним листовима
- Низање перлица, боцкање боцкалица
- Наизмјенично забадање боцкалица једном, па другом руком
- Низање перли наизмјенично једном, па другом руком
- Редање коцки наизмјенично, једном па другом руком
- Пресицање, слагање, склапање и расклапање предмета и материјала
- Игре лего коцкама
- Носи лопту, одбија је од зид
- Бацање, хватање, котрљање и ношење лопте
- Игре лоптом: хватање лопте објема или једном руком
- Одбијање лопте објема рукама, једном руком, песницом, длановима, прстима, главом, кољеном, стопалом
- Бацање лопте на различите начине
- Хватање лопте објема или једном руком

Одржавање равнотеже

- Скакање на трамполини
- Вјежба ваге (нпр. Одржавање равнотеже на дасци испод које је ваљак)
- Клацкање на клацкалицама
- Кретање на великој, пилатес лопти
- Пењање и спуштање са шведских љестви
- Ходање по греди
- Преношење терета – велике кутије и лопте које заклањају вид; мали предмети (чаша с водом, јаје на кашикама и сл.)
- Пењање на и спуштање са тобогана

Развијање имитације покрета

- Имитација покрета уз пјесму „Глава, рамена, стомак, кољена“
- Имитација покрета уз музику („Кад си сретан“, „Хоки- поки“)

- Имитација фацијалне експресије и оралне моторике (намигивање, подизање обрва, пошаљи пољубац, исплази језик, покажи зубе, скупип усне и сл)
- Имитација једноставних покрета (додирни под, подигни руке, тапши рукама, тапши ногама, шутни лопту,
- Имитација покрета фине моторике (дување кроз сламчицу лоптица од вате, убацивање зрна, сјеменки ...)

Формирање и учвршћивање хигијенских навика

- Прање руку прије и после једења
- Брисање руку
- Узимање ужине (прехрана и дијелење)
- Брисање уста пред огледалом
- Брисање носа пред огледалом
- Сортирање средстава за одржавање хигијене
- Препознавање хигијенских навика на сликама

Развијање способности самосталног храњења, облачења и прање правила

- Сортирање одјеће и слика одјеће по намјени, полу, дијелу тијела
- Сортирање слика намирница (нпр. воће и поврће; здрава храна; шта једемо за доручак и сл.)
- Обување и изување обуће која се назива (папуче, јапанке)
- Обување патица и ципела на чичак траку
- Скидање јакне (и зимских додатака) и одлагање на предвиђено мјесто
- Брисање ципела од отирач прије уласка у просторију
- Хођење у колони
- Чекање у реду за узимање ужине или одлагање тацне
- Брисање стола након једења
- Прављење плаката са правилима (тихо причамо, чувамо играчке, ходамо а не трчимо и сл.)

Учествовање у групним активностима и развој социјалне интеракције

- Вјежбе истезања
- Опустање уз музику
- Игре „Школице“, „Ловице“
- Сарадња током активности нпр. током клацкања, повлачење ужета
- Сензорна интеграција у школским условима у сврху релаксације (тешки покривачи, визуелне стимулације, тактилне стимулације...)
- Једноставне игре с лоптом, чуњевима
- Шетање, хођење, трчање у групи
- Заједничко скупљање шишарки, цвијећа током шетње

Упутства наставнику

- У реализацији наставних програма обратити пажњу на потребе и могућности ученика и од њих полазити.
- Користити се јасним вербалним подстицајима, као и физичком подршком при извођењу вјежби.
- Кроз што више садржаја користити модел учења **имитацијом** покрета праћен вербалним и демонстративним подстицајима
- Користити демонстрацију и илустрацију у раду
- Према индивидуалним способностима ученика правити комплексније задатке и радити на корелацији са другим предметима
- Према индивидуалним способностима ученика, користити се садржајима из различитих година нивоа
- Остварити квалитетну сарадњу са родитељима, посебно у области усвајања хигијене.

II ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	108	Прва година	3
Друга година	108	Друга година	3
Трећа година	108	Трећа година	3
Општи циљ			
Цјелокупан развој ученика кроз развој психофизичких и моторичких способности, утицање на правилан раст и развој, као и развијање навика здравог живљења.			
Посебни циљеви			
- Развијање моторичких способности и координације покрета - Развијање имитације и вјежби за развој мускулатуре тијела - Развој тјелесних својстава: брзине, окретности, гипкости, снаге, издржљивости, координације, прецизности - Побољшање равнотеже и вјежбе релаксације			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Хода наизмјенично на прстима и петама	Хода уз придржавање и навођење на прстима и петама	Прелази краће релације произвољно мијењајући ослонац при ходу	Хода на један начин и на звук пиштаљке или вербални налог мијења ослонац
Хода по ниској греди	Прелази самостално ниску греду стављајући стопало испред стопала	Уз навођење прелази греду већим корацима, окреће се на греди и враћа на почетак	Самостално прелази греду већим корацима, окреће се на греди и враћа на почетак
Хода по различитом ритму и/или различитом дужином корака	Мијења ритам ходања или дужину корака уз навођење	Краткотрајно мијења ритам ходања ил дужину корака уз вербалну помоћ	На налог самостално мијења ритам ходања или дужину корака
Хода и трчи уз плесак и музичку пратњу	Различито хода и трчи уз плесак и музичку пратњу уз навођење	Различито хода и трчи уз плесак и музичку пратњу уз вербалну помоћ	Самостално различито хода и трчи уз плесак и музичку пратњу неколико секунди

Овладава основном техником ходања уз правилно држање тијела	Овладава основном техником ходања уз правилно држање тијела уз навођење	Овладава основном техником ходања уз правилно држање тијела краћи временски период и уз вербални налог	Овладава основном техником ходања уз правилно држање тијела
Овладава основном техником трчања уз правилно држање тијела	Овладава основном техником трчања уз правилно држање тијела уз навођење	Овладава основном техником трчања уз правилно држање тијела краћи временски период и уз вербални налог	Овладава основном техником трчања уз правилно држање тијела
Трчи по различитом ритму	Реагује на промјену ритма (успорава или убрзава) уз навођење	Мијења ритам имитацијом (кад хода у групи, усклађује ритам са остатком групе)	На вербални налог мијења ритам ходања
Трчи пратећи групу, трчи у колони	Трчи у групи и у колони уз навођење	Трчи у групи и у колони уз подстицај	Самостално трчи и уочава разлику: у групи мијења позицију а у колони трчи задржавајући своју позицију
Трчи мијењајући правац	Уз навођење трчи и мијења правац (нпр. заобилази препреке на полигону)	Трчи и мијења правац (нпр. заобилази препреке на полигону) краткотрајно и имитирајући друге тркаче	Самостално трчи и мијења правац (нпр. заобилази препреке на полигону)
Скаче на једној и двије ноге	Самостално скаче на једној или обје ноге неколико пута	Уз навођење скаче и ускаче у одређен простор (нпр. при игри „Школице“)	Самостално скаче и ускаче у одређен простор (нпр. при игри „Школице“)
Прескаче препреке	Сам или уз помоћ прескаче плошне препреке (лист папира, конопач и сл.)	Сам или уз помоћ прескаче ниже препреке – до 5 цм	Сам или уз помоћ прескаче ниже препреке – до 10 цм
Пуза на више начина (четвороношке, стомак, леђа, бок)	Пузи на више начина уз навођење, од једноставнијих начина ка сложенијим	Пузи на више начина од једноставнијих начина ка сложенијим, уз вербални налог	Самостално пузи на више начина од једноставнијих начина ка сложенијим
Провлачи се испод препрека	Провлачи се испод чврстих препрека (сто, столица) сам или уз навођење	Уз навођење се провлачи испод меких препрека (испод прекривача, затегнуте шпаге)	Самостално се провлачи испод меких препрека (испод прекривача, затегнуте шпаге)

Изводи вјежбе за развој фине моторике	Уз навођење извршава активности који развијају фину моторику	Уз вербалну или сликовну помоћ извршава активности који развијају фину моторику	Самостално изводи вјежбе за развој фине моторике
Изводи вјежбе за развој графомоторике	Уз навођење држи исправно оловку и пише	Уз вербалну помоћ изводи успјешно графомоторне вјежбе	Самостално држи оловку и изводи графомоторне вјежбе
Правилно држи кичмени стуб и главу при сједењу и писању	Правилно држи и исправља кичмени стуб и главу уз навођење	Правилно држи и исправља кичмени стуб и главу краћи временски период	Правилно држи и исправља кичмени стуб и главу дужи временски период
Котрља лопту	Уз навођење котрља лопту ка одређеном смјеру	Самостално котрља лопту ка одређеном смјеру	Изводи активности котрљањем лопте (руши чујеве, додаје лопту другом ученику)
Баца и хвата лопте различитих величина	Баца и/или хвата лопте средње величине уз навођење	Баца и/или хвата лопте мање величине уз навођење	Самостално баца и/или хвата лопте мање величине
Добацује се лоптом са другим ученицима из групе	Хвата лопту бачену ка њему уз навођење	Хвата и баца лопту у игри у пару или групи од три ученика уз навођење	Сам или уз помоћ добацује се лоптом у пару или групи од три ученика
Шутира циљано лопту	Шутира циљано лопту ка статичном објекту (нпр. голу) уз навођење	Шутира циљано лопту ка особи уз навођење	Самостално шутира лопту ка одређеној особи или голу
Шутира лопту из покрета	Из хода, без заустављања, шутира лопту у неодређеном смјеру уз навођење	Самостално из хода, без заустављања, шутира лопту у неодређеном смјеру	Из хода, без заустављања, шутира лопту у одређеном смјеру, сам или уз помоћ
Одбија лопту руком од зид	Баца лопту према зиду уз подстицај и вођење	Баца лопту и одбија од зид уз вербалну помоћ или имитацију	Самостално баца и одбија лопту од зид
Одбија лопту ногом од зид	Одбија лопту од зид уз навођење	Одбија лопту од зид уз вербалну помоћ или имитацију	Самостално одбија лопту од зид и зауставља је стопалом
Одбија лопту руком од под	Одбија лопту од под уз физичко вођење	Одбија лопту од под уз вербалну помоћ или имитацију	Самостално одбија лопту од под

Имитира вишеструке покрете	На инструкцију „уради ово“ опонаша 3 везана покрета који чини друга особа (нпр. скочи, чучни, сједни) уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша 3 везана покрета који чини друга особа (нпр. скочи, чучни, сједни) уз вербалну помоћ	Самостално имитира 3 везана покрета који изводи друга особа или се види на снимку на налог „уради ово“
Имитира вишеструке радње	На инструкцију „уради ово“ опонаша 3 везане радње које чини друга особа (сложи чуњеве, узми лопту, сруши чуњеве) уз навођење	На инструкцију „уради ово“ опонаша 3 везане радње које чини друга особа (сложи чуњеве, узми лопту, сруши чуњеве) уз вербалну помоћ	Самостално имитира 3 везане радње који изводи друга особа или се види на снимку на налог „уради ово“
Имитира фацијалне експресије и оралну моторику	На инструкцију „уради ово“ опонаша експресију (покрете лица - очи, обрве, уста, језик) друге особе или са снимка	На инструкцију „уради ово“ самостално опонаша до пет покрета лица (један до два покрета у низу)	На инструкцију „уради ово“ самостално опонаша више од пет покрета лица (два до три покрета у низу)
Имитира вјежбе загријавања	Уз навођење имитира покрете вјежби загријавања које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ имитира покрете вјежби загријавања које изводи друга особа	Самостално имитира покрете вјежби загријавања које изводи друга особа или је на снимку
Имитира вјежбе за леђа	Уз навођење имитира покрете вјежби за леђа које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ имитира покрете вјежби за леђа које изводи друга особа	Самостално имитира покрете вјежби за леђа које изводи друга особа или је на снимку
Имитира вјежбе за руке и рамени појас	Уз навођење имитира покрете вјежби за руке и рамени појас које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ имитира покрете вјежби за руке и рамени појас које изводи друга особа	Самостално имитира покрете вјежби за руке и рамени појас које изводи друга особа или је на снимку
Имитира вјежбе за грудни кош	Уз навођење имитира покрете вјежби за грудни кош које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ имитира покрете вјежби за грудни кош које изводи друга особа	Самостално имитира покрете вјежби за грудни кош које изводи друга особа или је на снимку
Имитира вјежбе за развој стомачних мишића	Уз навођење имитира покрете вјежби за развој стомачних мишића које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ имитира покрете вјежби за развој стомачних мишића које изводи друга особа	Самостално имитира покрете вјежби за развој стомачних мишића које изводи друга особа или је на снимку

Имитира вјежбе за развој мишића ногу	Уз навођење имитира покрете вјежби за развој мишића ногу које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ имитира покрете вјежби за развој мишића ногу које изводи друга особа	Самостално имитира покрете вјежби за развој мишића ногу које изводи друга особа или је на снимку
Имитира вјежбе истезања	Уз навођење имитира покрете вјежби истезања које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ имитира покрете вјежби истезања које изводи друга особа	Самостално имитира покрете вјежби истезања које изводи друга особа или је на снимку
Такмичи се у трчању	Уз навођење трчи што брже може на релацијама од 50 -100 метара	Уз навођење и помоћ трчи у мањој групи што брже може на релацијама до 100 метара	Самостално и уз навијање учествује у тркама на 100 метара
Трчећи се пење и силази уз и низ степенице	Силази брзо низ мање стрме степенице уз навођење	Пење се брзо уз мање стрме степенице уз навођење	Самостално се пење и силази брзо низ мање стрме степенице
Изводи вјежбе снаге с оптерећењем	Уз навођење изводи вјежбе снаге (с малим оптерећењем или властитом масом)	Уз вербалну помоћ и имитацију изводи вјежбе снаге (с малим оптерећењем или влазитом масом)	Самостално изводи вјежбе снаге (с малим оптерећењем или влазитом масом)
Учествује у групним спортовима поједностављених правила	У мањим групама (по три ученика) игра фудбал или кошарку поједностављених правила уз навођење	Уз вербалну помоћ игра поједностављени фудбал или кошарку у мањим групама (по три ученика)	Самостално и равноправно игра поједностављени фудбал или кошарку у мањим групама (по три ученика)
Самостално се пење по различитим предметима и справама	Пење се по различитим предметима и справама уз навођење	Пење се по различитим предметима и справама уз вербални налог или гест	Самостално се пење по различитим предметима и справама
Користи се реквизитима (баца, хвата, узима, одлаже, премјешта)	Користи се реквизитима уз навођење	Користи се реквизитима уз вербални налог	Самостално користи 3-4 реквизита
Убацује лопту у кош	Уз навођење убацује лопту у кош прилагођене висине	Уз вербални налог убацује лопту у кош прилагођене висине	Самостално убацује лопту у кош
Удара лопту рекетом	Уз навођење баца лопту у ваздух и удара је рекетом	Уз вербални налог баца лопту у ваздух и удара је рекетом	Самостално баца лопту у ваздух и удара је рекетом
Одржава равнотежу док хода по линији, напријед и назад	Уз навођење хода по линији, напријед и назад	Самостално хода по линији идући напријед	Самостално или уз помоћ хода по линији идући уназад

Одржава равнотежу приликом шутирања лопте	Самостално шутира лопту из покрета док хода	Уз навођење шутира лопту из покрета док трчи	Самостално шутира лопту из покрета док трчи
Одржава равнотежу на клацкалицы	Уз навођење одржава равнотежу док се клацка	Уз вербални налог одржава равнотежу при клацкању	Самостално се клацка, сједа и устаје са клацкалице
Одржава равнотежу док трчи по неравном терену	Уз навођење трчи низбрдо, по површини пуној неравнина, камења, канала	Уз вербални налог трчи низбрдо, по површини пуној неравнина, камења, канала	Самостално трчи низбрдо, по површини пуној неравнина, камења, канала
Одржава равнотежу приликом скакакања	Уз навођење скаче са пања, степеника, скаче на трамполини	Краткотрајно уз вербалну помоћ скаче на трамполини, са пања, степеника	Самостално скаче са пања, степеника, на трамполини
Одржава равнотежу док чучи	Уз навођење изводи једноставну активност чучећи (нпр. црта кредом по плочнику)	Уз вербални налог краткотрајно одржава равнотежу док чучи	Самостално одржава равнотежу док чучи и обавља једноставну активност
Одржава равнотежу у чучњу док држи предмет	Уз навођење спушта се у чучањ држећи терет	Уз навођење диже се из чучња држећи терет	Сам или уз помоћ спушта се и диже из чучња носећи терет
Одржава равнотежу на дасци	Уз навођење прелази с краја на крај даске ослоњене на двије столице или цигле	Уз вербални налог прелази с краја на крај даске ослоњене на двије столице или цигле	Самостално прелази с краја на крај даске ослоњене на двије столице или цигле
Изводи једноставне покрете уз музичку пратњу	Изводи једноставне покрете уз музичку пратњу уз подршку	Изводи једноставне покрете уз музичку пратњу уз вербално или неевербалну подршку	Самостално изводи два једноставна покрета уз музичку пратњу
Учествује у вјежбама дисања	Уз навођење удише пријатне мирисе (цвијеће, есенцијална уља и сл.)	Уз навођење дубоко удише, задржава дах и полако издише	Самостално дубоко удише, задржава дах, полако издише
Учествује у вјежбама истезања	Уз навођење сједи или лежи на струњачи, истеже одређени дио тијела	Уз вербални налог сједи или лежи на струњачи, истеже одређени дио тијела	Сам или по моделу са видео снимка учествује у вјежбама истезања
Учествује у вјежбама релаксације	Уз навођење прихвата боравак у простору са пригушеним свјетлом и/или тихом музиком	Уз навођење или вербални налог остаје миран док је потребно, или док га неко масира	Самостално прихвата боравак у прилагођеном простору, мирује

Усваја навику шетања, боравка у природи	Уз навођење одлази редовно у краће шетње	Уз надзор редовно одлази у краће шетње	Уз надзор редовно одлази у дуже шетње, парк

Препоручени садржаји/активности

Развијање моторичких способности и координације покрета

- Провлачење кроз уске пролазе, провлачење испод ниских препрека, између препрека
- Наизмјенично ходање на прстима и петама
- Ходање и трчање уз различиту музичку пратњу (корачница, балада и сл.)
- Имитирање хода различитих животиња (зец, кенгур, змија, медвјед, мачка и сл.)
- Ходање четвороношке, на прстима, петама, на унутрашњем или на вањском рубу стопала
- Ходање у чучњу и получучњу
- Игре „Школице“, прескакање ласта
- Графомоторни задаци (спајање цртица или тачкица у линије, слова, облике; лавиринти, бојење, завршавање цртежа)
- Прављење куглица од папира, пластелина, вате
- Низање перлица на шпагу, провлачење пертле кроз рупичасту подлогу
- Стављање спајалица на папир, штипаљки на картон
- Добацивање лопте у групи; Шутирање лопте у групи
- Титрање лопте

Развијање имитације и вјежби за развој мускулатуре тијела

- Имитирање покрета другара – сваки ученик имитира покрет особе лијево од њега и задаје покрет особи десно од њега
- Имитирање покрета фацијалне експресије (намигни, отвори уста, наборај нос, намршти се, исплази језик и сл.)
- Имитирање вјежби за загријавање (нпр. кружење главом, кружење раменима, ходање у мјесту, покретање руку горе-доље)
- Имитирање вјежби за леђа (нпр. подизање главе из лежећег потрбушног положаја)
- Имитирање вјежби ра руке и рамена (нпр. кружење рукама, пребацивање штапа с обје руке испред и иза тијела)
- Имитирање вјежби за грудни кош (нпр. повлачење ужета или еластичне траке, ходање на рукама док неко држи ноге)
- Имитирање вјежби за stomачне мишиће (нпр. покрети вожње бицикла и додиривање пета прстима у лежећем положају)
- Имитирање вјежби за мишиће ногу (нпр. чучњеви, искораци, одгуривање предмета ногама)

Развој тјелесних својстава: брзине, окретности, гибкости, снаге, издржљивости, координације, прецизности

- Организовање утрке у школском дворишту
- Организовање такмичења (ко ће брже напунити и донијети флашу воде, срушити највише чуњева, покупити највише отпадака)
- Извођење вјежби са еластичним тракама и теговима за зглобове на чичак траку
- Играње кошарке, фудбала поједностављених правила
- Пењање и ходање по стаблу, лjestвама, клупи, греди

- Брзо ходање кроз положене љестве или издигнуте љестве на цигле – пролазак кроз све отворе
- Прављење „ципела“ од картонских кутија за ципеле и такмичење у ходању
- Организовање једноставних активности са обручевима, чуњевима, тракама, лоптама и сл.

Побољшање равнотеже и вјежбе релаксације

- Трчање по терену различите конфигурације
- Играње на игралишту (клацкање, љуљање, спуштање низ тобоган)
- Ходање и ношење терета у чучњу и получучњу
- Скакање на трамполини
- Извођење вјежби дисања (нпр. „помириши цвијет“, „дисање дијафрагмом“, „дувај маслачак“, „угаси свијећу“)
- Извођење вјежби мишићне прогресивне релаксације (уз помагање ученику да стисне одређени дио тијела)
- Вјежбе истезања у сједећем и лежећем положају
- Опуштање уз музику, амбијентална свјетла, ароматерапију и сл.
- Сензорна интеграција у школским условима у сврху релаксације (тешки покривачи, визуелне и тактилне стимулације)
- Извођење једноставних јога вјежби: Cosmic Kids Yoga (YouTube канал)

Упутства наставнику

- У реализација наставних програма обратити пажњу на потребе и могућности ученика и од њих полазити.
- Користити се јасним вербалним подстицајима, као и физичком подршком при извођењу вјежби.
- Користити модел учења имитацијом покрета праћен вербалним и демонстративним подстицајима
- Користити демонстрацију и илустрацију у раду
- Уколико ученик није у могућности да савлада предвиђене садржаје и оствари планиране исходе, наставник треба да користи предвиђене садржаје и исходе из ранијег нивоа.
- Уколико ученик са лакоћом остварује исходе, правити комплексније задатке и радити на корелацији са другим предметима, односно према индивидуалним способностима ученика, користити се садржајима из различитих година нивоа

III ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова	Седмични фонд часова
Прва година 72	Прва година 2
Друга година 72	Друга година 2
Трећа година 72	Трећа година 2

Општи циљ

Цјелокупни развој ученика кроз развој моторичких и психофизичких способности неопходних за јачање и очување здравља и навика у свакодневном животу и култури живљења.

Посебни циљеви

- Развијање моторичких способности за јачање мускулатуре и правиланог раста и развоја
- Развијање координације покрета горњих и доњих екстремитета
- Развој тјелесних својстава: брзине, окретности, гipкости, снаге, издржљивости, координације, прецизности
- Учествовање у групним активностима и играма

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика		
Изводи вјежбе обликовања без справа и на справама	Изводи вјежбе обликовања без справа и са справама уз физичко вођење	Изводи вјежбе обликовања без справа и са справама имитирањем	Изводи вјежбе обликовања без справа и са справама на вербални налог
Изводи вјежбе загријавања	Уз навођење имитира покрете вјежби загријавања које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ краткотрајно изводи покрете вјежби загријавања које изводи друга особа	Самостално или уз вербално навођење изводи покрете вјежби загријавања које изводи друга особа или је на снимку
Изводи вјежбе за леђа	Уз навођење имитира покрете вјежби за леђа које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ краткотрајно изводи покрете вјежби за леђа које изводи друга особа	Самостално или уз вербално навођење изводи покрете вјежби за леђа које изводи друга особа или је на снимку

Изводи вјежбе за руке и рамени појас	Уз навођење имитира покрете вјежби за руке и рамени појас које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ краткотрајно иводи покрете вјежби за руке и рамени појас које изводи друга особа	Самостално или уз вербално навођење изводи покрете вјежби за руке и рамени појас које изводи друга особа или је на снимку
Изводи вјежбе за грудни кош	Уз навођење имитира покрете вјежби за грудни кош које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ краткотрајно изводи покрете вјежби за грудни кош које изводи друга особа	Самостално или уз вербално навођење изводи покрете вјежби за грудни кош које изводи друга особа или је на снимку
Изводи вјежбе за развој стомачних мишића	Уз навођење имитира покрете вјежби за развој стомачних мишића које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ краткотрајно изводи покрете вјежби за развој стомачних мишића које изводи друга особа	Самостално или уз вербално навођење изводи покрете вјежби за развој стомачних мишића које изводи друга особа или је на снимку
Изводи вјежбе за развој мишића ногу	Уз навођење имитира покрете вјежби за развој мишића ногу које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ краткотрајно изводи покрете вјежби за развој мишића ногу које изводи друга особа	Самостално или уз вербално навођење изводи покрете вјежби за развој мишића ногу које изводи друга особа или је на снимку
Изводи вјежбе истезања	Уз навођење имитира покрете вјежби истезања које изводи друга особа	Уз вербалну помоћ краткотрајно изводи покрете вјежби истезања које изводи друга особа	Самостално или уз вербално навођење изводи покрете вјежби истезања које изводи друга особа или је на снимку
Правилно држи кичмени стуб и главу при стајању, сједењу и ходању.	Правилно држи и исправља кичмени стуб и главу краћи временски период самостално	Правилно држи и исправља кичмени стуб и главу дужи временски период самостално	Правилно држи и исправља кичмени стуб и главу самостално
Хода по означеним подлогама (нацртани обриси шака и стопала на поду)	Хода по стопама, а руком додирује означене шаке на поду уз помоћ	Хода по стопама, а руком додирује означене шаке на поду уз имитацију	Хода по стопама, а руком додирује означене шаке на поду уз вербалне подстицаје
Трчи у различитим смјеровима	Трчи уз усмјеравање и навођење	Трчи уз имитацију	Трчи уз вербалне или невербалне инструкције промјене смјера
Трчи у колони	Краткотрајно се задржава у колони	У колони остаје уз подстицај и вођење	Прати мјесто у колони

Пење се уз степенице и силази низ степенице носећи већи предмет у рукама	Пење се и силази низ степенице са предметом у руци уз физичко вођење	Пење се и силази са предметом у руци уз имитирање	Самостално се пење и силази низ степенице носећи већи предмет
Пење по различитим предметима и справама	Пење се различитим предметима и справама уз вербални налог или гест	Пење се по различитим предметима и справама самостално краћи временски период	Пење по различитим предметима и справама самостално
Користи се реквизитима	Разумије сврху реквизита	Користи реквизит на адекватан начин уз подстицај	Самостално користи реквизите уз вербални подстицај
Избјегава препреке	Превазилази препреке уз помоћ и вођење	Имитира преласке преко препрека	Самостално прелази препреке
Скаче напријед састављених стопала и прескаче препреке	Скаче напријед састављених стопала и прескаче препреке уз подршку	Скаче напријед састављених стопала и прескаче препреке уз вербално или невербално навођење	Скаче напријед састављених стопала и прескаче препреке самостално
Скакуће на двије ноге	Скаче у одређено мјесто уз имитацију	Скаче у одређено мјесто уз имитирање и вербални подстицај у низу од 3 скока	Скакуће више од 3 пута у низу
Скакуће на једној нози	Скаче у одређено мјесто уз придржавање или имитацију (игра „Школице“)	Скаче у одређено мјесто уз имитирање и вербални подстицај у низу од 3 скока	Скакуће више од 3 пута у низу
Скаче по означеним подлогама	Скаче по означеним подлогама (нпр. на разнобојним плочицама само скаче на плоче плаве боје) уз навођење	Уз вербалну помоћ скаче по означеним подлогама (само по једној боји/облику од више боја/облика на подлози)	Самостално скаче по означеним подлогама (само по једној боји/облику од више боја/облика на подлози)
Додаје лопту у круг	Додаје из руке у руку лопту саиграчу до себе	Баца лопту саиграчу до себе уз имитирање и потицај	Додаје се лоптом са саиграчем уз вербалне или невербалне потицаје
Баца и хвата лопте различитих величина	Хвата и баца веће лопте уз подршку	Хвата и баца веће и средње лопте уз подстицај	Хвата и баца лопте различите величине
Баца и хвата предмете различитог облика са обје руке	Баца и хвата предмете са обје руке уз физичко вођење	Баца и хвата предмете са обје руке уз имитирање	Баца и хвата предмете са обје руке уз вербални подстицај

Шутира лопту	Шутира лопту другом ученику уз подстицај	Шутира лопту 2- 3 пута узастопно уз подстицај	Шутира лопту уз вербални подстицај
Шутира лопту у гол	Шутира лопту усмјерено према голу уз навођење	Усмјерава шут ка голу и шутира непрецизно	Самостално шутира лопту у гол
Баца лопту у кош	Усмјерава лопту према кошу	Баца лопту и гађа кош	Уз додавање, баца лопту у кош
Води лопту	Одбија лопту од под уз имитацију или навођење	Води лопту уз имитацију и подршку	Води лопту уз вербални подстицај
Котрља лопту ка циљу	Котрља лопту усмјерено према циљу уз навођење	Усмјерава путању лопте котрљањем ка циљу уз вербалне инструкције	Самостално котрља лопту ка циљу
Имитира једноструке и вишеструке покрете	Опонаша покрет који друга особа изводи и при томе именује или објашњава.	Опонаша један покрет праћен вербалним упутством.	Опонаша покрете са видео снимка.
Имитира једноструке и вишеструке радње	На инструкцију „уради ово“ опонаша покрете који чини друга особа	На инструкцију „уради ово“ опонаша три везана покрета које чини друга особа	На инструкцију „уради ово“ опонаша више од три везана покрета
Имитира фацијалне експресије и оралну моторику	На инструкцију „уради ово“ опонаша помјерање обрва и очију друге особе (до пет покрета)	На инструкцију „уради ово“ опонаша помјерање уста и језика друге особе (више од пет покрета)	На инструкцију „уради ово“ опонаша експресију
Љуља се на вратилу	Краткотрајно се држи за колутове и љуља уз помоћ	Љуља се на вратилу уз помоћ	Самостално се љуља на вратилу
Изводи колут напријед	Изводи колут напријед уз физичку помоћ	Сам започиње колут напријед али завршава уз физичку помоћ	Уз вербално навођење изводи колут напријед
Изводи колут назад	Изводи колут назад уз физичку помоћ	Сам започиње колут назад али завршава уз физичку помоћ	Уз вербално навођење изводи колут назад

Носи палице и обручеве	Носи палице уз навођење до 10 метара	Носи обручеве уз навођење до 10 метара	Самостално или уз вербално навођење носи палице и обручеве до 10 метара
Игра се лоптом са другим ученицима из групе	Баца лопту другом ученику уз подстицај и вођење	Добацује се лоптом са другим дјететом уз директне инструкције и усмјеравање	Добацује се лоптом уз вербалне или невербалне инструкције
Развија такмичарски дух	Реагује на похвале и узвике „браво“	Разумије да је похвала посљедица побједи	Исказује радост при побједи и жељу за поновним такмичењем
Изводи вјежбе дисања	Опонаша удах и издах	Изводи вјежбе дисања уз вербални подстицај	Изводи вјежбе дисања гледајући видео снимке
Усваја навике шетње, боравак у природи (школски излети)	Краткотрајно шета и борави напољу, уз навођење	Шета и борави напољу уз надзор	Шета и борави напољу уз повремени надзор
Развија интерес за игре напољу	Бира реквизите и средства за игру	Игра се са другим ученицима уз вербални подстицај	Игра се са другим ученицима из групе
Прави грудве од снијега	Држи снијег у рукама и прави грудве	Прави грудве од снијега уз имитацију	Прави и баца грудве снијега
Игра се на снијегу	Учествује у прављењу лопти од снијега, прави тунеле, стазе уз навођење	Прави лопте од снијега и преноси их, прави тунеле, препреке уз вербални подстицај	Самостално учествује у прављењу Сњешка, обликовању снијега, сам или с другом дјецом
Санка се	Санка се уз помоћ	Санка се уз вербални подстицај	Санка се самостално или уз вербални подстицај
Учествује у штафетним играма	Учествује у штафетним играма уз навођење и помоћ	Краткотрајно учествује у штафетним играма	Учествује у штафетним играма уз вербално навођење
Учествује у такмичењу брзог трчања	Трчи краткотрајно уз навођење	Трчи уз навођење	Сам или уз вербални подстицај трчи
Учествује у скоку у даљ	Скаче у даљ уз навођење	Скаче у даљ имитацијом и усмјеравањем	Сам или уз вербалне инструкције скаче у даљ

Препоручени садржаји/активности

Развијање моторичких способности за јачање мускулатуре и правиланог раста и развоја

- Вјежбе за загријавање (нпр. кружење главом, кружење раменима, ходање у мјесту, покретање руку горе-доље)
- Вјежбе за леђа (нпр. подизање главе из лежећег потрбушног положаја)
- Вјежбе за руке и рамена (нпр. кружење рукама, пребацавање штапа с обје руке испред и иза тијела)
- Вјежбе за грудни кош (нпр. повлачење ужета или еластичне траке, ходање на рукама док неко држи ноге)
- Вјежбе за stomачне мишиће (нпр. покрети вожње бицикла и додиривање пета прстима у лежећем положају)
- Вјежбе за мишиће ногу (нпр. чучњеви, искораци, одгуривање предмета ногама)
- Увјежбавање и кориговање правилног сједења, ходања, трчања
- Вјежбе обликовања

Развијање координације покрета горњих и доњих екстремитета

- Провлачење кроз уске пролазе, провлачење испод ниских препрека, између препрека
- Преношење предмета и реквизита
- Ходање по задатом обрасцу по означеним пољима
- Ходање и трчање уз различиту музичку пратњу (корачница, балада и сл.)
- Пењање и силажење на степеницама
- Ходање у чучњу и получучњу
- Скакање у означене подлоге, схема
- Игре „Школице“, прескакање ласта
- Шутирање лопте у групи
- Шутирање на го
- Бацање лопте у кош
- Играње игре „Твистер“ (стави стопало и/или длан на предвиђено мјесто)
- Имитирање покрета другара – сваки ученик имитира покрет особе лијево од њега и задаје покрет особи десно од њега
- Имитирање покрета фацијалне експресије (намигни, отвори уста, набрај нос, намршти се, исплази језик и сл.)
- Активности са реквизитима (обруч, палице, бацање кругова на клин, пикадо, куглање)

Развој тјелесних својстава: брзине, окретности, гибкости, снаге, издржљивости, координације, прецизности

- Трчање по терену различите конфигурације
- Извођење једноставних јога вјежби: Cosmic Kids Yoga (YouTube канал)
- Извођење вјежби са еластичним тракама и теговима за зглобове на чичак траку
- Пењање и ходање по стаблу, љествама, клупи, греди
- Брзо ходање кроз положене љестве или издигнуте љестве на цигле – пролазак кроз све отворе
- Хватање и бацање лопте

- Титрање и вођење лопте
- Добацивање лопте у групи
- Изводи колут напријед и колут назад
- Љуља се на круговима
- Скакање на трамполини
- Ходање и ношење терета у чучњу и получучњу

Учествовање у такмичењима и играма

- Организовање утрке у школском дворишту, крос
- Организовање такмичења (ко ће брже напунити и донијети флашу воде, срушити највише чуњева, покупити највише отпадака)
- Играње кошарке, фудбала поједностављених правила
- Прављење „ципела“ од картонских кутија за ципеле и такмичење у ходању
- Организовање једноставних активности са обручевима, чуњевима, тракама, лоптама и сл.
- Играње на игралишту (клацкање, љуљање, спуштање низ тобоган)
- Игре на снијегу (прављење грудви, санкање, прављење Сњешка)
- Штафете
- Скакање у даљ
- Извођење вјежби дисања (нпр. „помириши цвијет“, „дисање дијафрагмом“, „дувај маслачак“, „угаси свијећу“)
- Извођење вјежби мишићне прогресивне релаксације (уз помагање ученику да стисне одређени дио тијела)
- Вјежбе истезања у сједећем и лежећем положају
- Опуштање уз музику, амбијентална свјетла, ароматерапију и сл.

Упутства наставнику

- У реализација наставних програма обратити пажњу на потребе и могућности ученика и од њих полазити.
- Користити се јасним вербалним подстицајима, као и физичком подршком при извођењу вјежби.
- Користити модел учења имитацијом покрета праћен вербалним и демонстративним подстицајима
- Користити демонстрацију и илустрацију у раду
- Уколико ученик није у могућности да савлада предвиђене садржаје и оствари планиране исходе, наставник треба да користи предвиђене садржаје и исходе из ранијег нивоа.
- Уколико ученик са лакоћом остварује исходе, правити комплексније задатке и радити на корелацији са другим предметима, односно према индивидуалним способностима ученика, користити се садржајима из различитих година нивоа

ВЈЕШТИНЕ И СТВАРАЛАШТВО

Предметно подручје *Вјештине и стваралаштво* пружа могућност креативног изражавања, развијања естетског доживљаја и сензорне стимулације кроз визуелне, аудитивне и тактичне подражаје. Развијање вјештина и подстицање знања, умијећа, изражавања и обликовања је у циљу развијања стваралачких способности. *Вјештине и стваралаштво* су важни за цјелокупан развој личности јер кориштењем различитих материјала, техника, алата и прибора за рад ученици са первазивним сметњама на спонтан и занимљив начин развијају фину моторику и уче како да изразе своја осјећања и доживљај свијета око себе. Прилагођени садржаји доводе до смиривања емоционалне напетости и развијају интересовање и позитиван однос према музици и ликовном изражавању, те развоју маште и буде радозналост. Кроз ово подручје ученици ће својим креативним испољавањем и вјештинама развијати интерес и вољу за рад, а тиме ће уједно развијати машту и радозналост, те радосно и ведро расположење.

І ниво

2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Друга година 144

Трећа година 144

Седмични фонд часова

Друга година 4

Трећа година 4

Општи циљ

Подстицање, развијање и његовање креативности код ученика, развијање осјећаја за лијепо као и кориштење информационих технологија потребних за живот у савременом друштву.

Посебни циљеви

- Богаћење сензомоторних искустава и вјежбање опажања
- Развијање fine моторике и мануелне спретности
- Развијање ликовног изражавања и усвајање различитих техника
- Развијање интересовања за слушање музике и музичко изражавање
- Развијање правилног односа према раду и одржавање радног простора
- Развијање интересовања за кориштење рачунара и андроид уређаја

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика		
Опажа различите подлоге додиром		Краткотрајно задржава поглед на подлогама различите текстуре и особина	Самостално додирује и опажа подлоге различите текстуре и особина
		Уз навођење додирује подлоге различите текстуре и особина	
Опажа и идентификује различите подлоге на сликама		Краткотрајно опажа и идентификује шта је на слици	Опажа шта је на слици и идентификује самостално или уз вербално навођење
		Опажа шта је на слици и идентификује уз навођење и објашњавање	
Спарује слике са одговарајућом текстуром		Спарује двије слике са истим материјалом (текстуром) уз навођење	Самостално спарује дату слику са једном од двије понуђене која је исте текстуре
		Спарује дату слику са једном од двије понуђене која је исте текстуре уз навођење	
Сортира играчке на плишане и дрвене на основу додира		Издаја само плишане или само дрвене играчке уз навођење	Самостално сортира играчке на плишане и дрвене
		Сортира играчке на плишане и дрвене уз навођење	
Опажа ликовне садржаје (цртеже)		Краткотрајно опажа слику уз навођење	Посматра слику и опажа шта је на њој приказано сам или уз вербалну помоћ
		Опажа слику и шта је на њој приказано уз помоћ и навођење	

Опажа дијелова цртежа или слике		Краткотрајно усмјерава пажњу на дио цртежа или боју уз усмјеравање и помоћ	На захтјев показује дио цртежа или боју која недостаје
		Опажа дио цртежа или боју уз помоћ и навођење	
Слаже предмете (коцкице, боцкалице и др.)		Краткотрајно слаже предмете уз навођење и помоћ	Самостално слаже предмете
		Слаже предмете уз асистенцију	
Слаже предмете по задатом обрасцу, линији, боји или шаблону (коцкице, боцкалице и др.)		Краткотрајно слаже предмете према задатој инструкцији уз навођење и помоћ	Самостално слаже предмете имитацијом
		Слаже предмете према задатој инструкцији уз асистенцију	
Ниже веће перле на пертлу, шпагу или штапић		Ниже неколико перли или облика насумично	Спретно ниже веће перле
		Ниже предмете уз навођење и помоћ	
Правилно узима маказе		Маказе држи уз придржавање (потпуна физичка помоћ)	Маказе (пружене или са стола) исправно узима и држи
		Маказе држи уз корекције, често гријеши (нпр. није провукао кажипрст кроз отвор с осталим прстима)	
Успјешно шири и скупља маказе те насумично засјеца папир		Маказама обухвата папир и засјеца сам или уз навођење	Пресјеца широку траку (потребна 3-4 зарезивања) сам или уз навођење
		Шири маказе, пресјеца уску траку (коју може пресјећи једним зарезивањем) сам или уз навођење	

Реже маказама по задатој линији		Сам или уз навођење пресеца уску траку по означеној линији	Сам или уз навођење пресеца лист А4 по означеној линији
		Сам или уз навођење пресеца широку траку по означеној линији	
Исјеца маказама једноставне облике		Облике исјеца неправилно уз придржавање и помоћ (при окретању папира)	Самостално исјеца облике, пратећи линију, ротирајући папир
		Облике исјеца уз навођење и усмјеравање пажње	
Цјепка папериће		Краткотрајно цјепка папериће уз физичко навођење	Самостално цјепка папериће
		Цјепка папериће уз усмјеравање и помоћ	
Прави куглице од папира		Краткотрајно и неправилно покушава да изведе активност	Прави куглице од папира уз повремено усмјеравање пажње
		Прави куглице од папира уз помоћ и усмјеравање	
Шара/црта по папиру		Држи бојицу и повлачи бојицом по папиру	Шара или црта (по слободном избору) уз повремено усмјеравање и корекцију
		Правилно држи бојицу уз помоћ и шара	
Боји облике		Боји облике непрецизним покретима	Самостално боји облике уз повремене корекције
		Боји облике уз помоћ и подстицање	
Црта једноставну људску фигуру (од 6-7 елемената)		Црта људску фигуру уз придржавање и помоћ	Имитира цртање људске фигуре
		Црта људску фигуру по задатим линијама	

Цртање по моделу (једноставни облици и симболи – цвијет, трокут, знак плус, квадрат)		Црта по моделу који је задат на папиру уз придржавање	Имитира цртање задатог модела
		Црта по моделу који је означен	
Боји дрвеним бојицама		Правилно држи бојице и боји уз помоћне шаблоне	Радо боји дрвеним бојицама с мањим прелазима
		Боји дрвеним бојицама уз повремену помоћ	
Боји воштаним бојицама		Боји воштаним бојама уз навођење	Самостално боји воштаним бојама с адекватним притиском
		Самостално боји воштаним бојама али с неадекватним притиском (често ломи)	
Боји фломастерима		Правилно држи фломастере и боји уз помоћне шаблоне	Радо боји фломастерима с мањим прелазима
		Боји фломастерима уз повремену помоћ	
Боји (дрвеним и воштаним бојицама и фломастерима) по налогу		Боји једноставније облике уз навођење по инструкцији (обоји јабуку црвено)	Сам или уз помоћ боји облике по инструкцијама (обоји траву зелено, кућу плаво, ауто жуто)
		Самостално боји једноставне облике по инструкцији (обоји сунце жуто)	
Користи водене бојице		Користи водене бојице уз помоћ и придржавање	Правилно користи водене боје и боји једноставне цртеже већих формата
		Правилно користи водене боје и шара по папиру	
Боји воденим бојицама		Боји једнобојан велики облик уз помоћ или сам	Самостално боји вишебојан велики облик или више мањих облика
		Боји вишебојан велики облик или више мањих облика уз навођење	

Користи темпере		Користи темпере уз помоћ и придржавање	Радо и спретно користи темпере
		Користи темпере уз навођење и корекцију	
Боји темперама		Боји једнобојан велики облик уз помоћ или сам	Самостално боји вишебојан велики облик или више мањих облика
		Боји вишебојан велики облик или више мањих облика уз навођење	
Израђује колаж слику (6-7 дијелова)		Саставља једноставне слике (кућа, пас, ауто) од дијелова уз навођење и оцртану силуету	Самостално саставља једноставне слике од 5-6 дијелова (са задатим почетком, првим дијелом)
		Саставља једноставне слике (кућа, пас, ауто) од дијелова уз вербално навођење	
Лијепи папире		Лијепи папире по линији уз вођење	Лијепи папире по линији или унутар облика сам или уз помоћ
		Лијепи папире по равној линији самостално	
Израђује мозаик		Израђује мозаик од мањег броја великих дијелова уз навођење	Учествује у изради мозаика уз повремене корекције и усмјеравање
		Учествује у изради задатог мозаика уз помоћ и навођење	
Обликује пластелин		Краткотрајно узима пластелин у руке и покушава да га користи, манипулише без додира (реже га ножем, боцка чачкалицама, гњечи виљушком)	Прави једноставне облике од пластелина самостално или уз помоћ шаблона
		Користи пластелин уз помоћ и асистенцију и употребу различитих шаблона и модли	

Обликује глинамола		Краткотрајно узима глинамола у руке и покушава да је обликује	Самостално прави једноставне облике од глине
		Користи глинамола уз помоћ и асистенцију	
Обликује/савија папир		Пресавија лист папира на пола (уздуж, попрјекo или по дијагонали) уз навођење	Сам или уз помоћ савија папир у хармонику, машину и сл.
		Самостално пресавија лист папира на пола (уздуж, попрјекo или по дијагонали)	
Опажа звукове		Окреће се ка извору звука	Самостално тражи скривени извор звука
		Уз навођење тражи скривени извор звука (нпр. телефон који звони)	
Имитира гласове (ријечи)		Имитира изговорене вокале	Имитира сложеније гласове (имитира звук аута, фијук вјетра, звона, сата итд.)
		Имитира једноставнију ономатопеју (гласање животиња)	
Имитира ритам		Непрецизно имитира једноставан ритам уз навођење до двије секвенце	Сам или уз помоћ имитира више од два такта
		Имитира једноставан ритам од два такта самостално	
Имитира ритам на инструментима (ударалке, ксилофон)		Непрецизно имитира једноставан ритам уз навођење до двије секвенце	Сам или уз помоћ имитира више од два такта
		Имитира једноставан ритам од два такта самостално	

Слуша музику		Краткотрајно слуша дјечије пјесмице и музику за релаксацију Слуша дјечије пјесмице и музику за релаксирање уз усмјеравање и налоге	Слуша дјечије пјесмице и музику за опуштање, пјевуши или плеше
Пјева краће дјечије пјесме		Завшава стихове њему познатих пјесама Пјева краће пјесме уз помоћ	Самостално пјева краће дјечије пјесме
Уочава и имитира јачину звука		Реагује на гласне и изненадне звукове Уз навођење уочава и имитира гласне звукове	Сам или уз помоћ имитира гласне и тихе звукове
Креће се уз музику - темпо		Краткотрајно и уз асистенцију се креће по ритму Прати темпо ритма уз навођење	Препознаје промјену темпа и прилагођава своје кретање
Одржава хигијену радног простора		Поспрема радни простор и прибор уз помоћ и усмјеравање Поспрема радни простор и прибор уз вербалне и невербалне инструкције	Самостално поспрема радни простор и прибор за рад
Рукује школским прибором (гумица, оловка, лењир)		Рукује једноставнијим прибором уз корекције и помоћ Рукује једноставним прибором самостално	Спретно користи сав школски прибор
Рукује шиљалом		Самостално или уз помоћ отвара и затвара чеп на флаши (увјежбава потребан покрет) Самостално или уз помоћ одврће и заврће дрвене и металне завртње (увјежбава потребан покрет)	Уз навођење или самостално шиљи дебље бојице и оловке

Пакује и слаже своје ствари		Слаже и пакује своје ствари уз навођење и помоћ	Спретно слаже и пакује своје ствари
		Неспретно и краткотрајно слаже и пакује своје ствари	
Учествује у раду		Учествује сам или уз навођење у краткотрајној активности	Сам или уз навођење учествује у дужој активности
		Краткотрајно учествује уз навођење	
Прати правила рада		Прати инструкције током рада (реже, лијепи, узима материјал, одлаже на одређено мјесто) уз физичко навођење	Сам или имитацијом прати инструкције током рада (реже, лијепи, узима материјал, одлаже на одређено мјесто)
		Прати инструкције током рада (реже, лијепи, узима материјал, одлаже на одређено мјесто) уз вербално навођење	
Зна који ИКТ уређаји се користе у свакодневном животу (рачунар, андроид уређаји)		Показује занимање за ИКТ уређаје	Учествује у планираним активностима
		Разликује ИКТ уређаје уз помоћ	
Пали и гаси рачунар		Пали и гаси рачунар уз навођење	Самостално пали и гаси рачунар
		Сам пали и гаси рачунар уз вербално усмјеравање	
Користи компјутерски миш		Повлачи мишем курсор, користи лијеви и десни клик уз физичко навођење	Самосталн повлачи мишем курсор, користи лијеви и десни клик
		Повлачи мишем курсор, користи лијеви и десни клик уз вербално навођење	

Користи тастатуру		Куца по тастатури (притишће спејс, ентер, поједина слова и бројеве) уз физичко навођење	Самостално куца по тастатури (притишће спејс, ентер, поједина слова и бројеве)
		Куца по тастатури (притишће спејс, ентер, поједина слова и бројеве) уз вербално навођење	
Зна да отвори програм или апликацију		Сам или уз помоћ отвара програме и апликације које га занимају	Самостално отвара програме и апликације према вербалној инструкцији
		Уз навођење отвара програме и апликације према вербалној инструкцији	
Правилно држи тијело приликом рада за рачунаром		Правилно држи тијело приликом рада за рачунаром уз помоћ	Правилно држи тијело приликом рада за рачунаром
		Правилно држи тијело приликом рада за рачунаром уз корекцију	
Прати едукативне и музичке садржаје на рачунару/таблету		Прати едукативне и музичке садржаје на рачунару/таблету уз помоћ и навођење	Прати едукативне и музичке садржаје на рачунару/таблету
		Прати едукативне и музичке садржаје на рачунару/таблету уз стално подстицање и усмјеравање	

Препоручени садржаји/активности

Богађење сензомоторних искустава и вјежбање опажања

- Прављење сензорне плоче са различитим текстурама (дрво, плив, вјештачка трава, гума, чичак трака и сл.)
- Прављење сензорне флаше (вода, глицерин, боје, мали предмети, шљокице)
- Формирање кривих линија врућим љепилом на картону и праћење прстом кривина
- Спаривање истих подлога (по двије подлоге са истом текстуром залијепити на картоне)
- Листање и додиривање сликовница за најмлађе са текстурама нпр. Животиња
- Листање сликовница и дјечијих часописа и разгледање слика
- Играње играчкама различитих материјала, поређење кроз игру

Развијање фине моторике и мануелне спретности

- Слагање коцкица различите величине у једноставне форме (кула, мост, кућа)
- Убадање боцкалица у плочу насумично и по датој шеми (по боји или величини боцкалица)
- Имитирање једноставне структуре „Направи исто“ нпр. кула од три коцке различите боје
- Низање великих перли на пертлу или штапић
- Резање маказама папира по линији (права, коса, цик-цак, валовита); Изрезивање једноставних, већих, геометријских облика
- Цјепање папира различитих особина (танки новински, креп папир, салвете, тањи картон)
- Прављење куглица од креп папира или једног слоја салвете

Развијање ликовног изражавања и усвајање различитих техника

- Шкрабање по папиру графитном оловком, фломастером
- Шкрабање по бијелој плочи (пиши/бриши) и брисање прстом
- Цртање једноставне људске фигуре (6-7 елемената) по шаблону
- Цртање једноставних облика и симбола на папиру, тацни са брашном, по пијеску
- Бојење једноставних цртежа средњих формата дрвеним бојама, воштаним бојама или фломастерима
- Бојење једноставних цртежа великих формата воденим бојама или темперама
- Формирање слика од изрезаних дијелова (састављање из елемената куће, животиња, возила)
- Лијепљење комадића колаж папира по линијама (нпр. великом исписаном почетном слову ученика)
- Лијепљење комадића колаж папира унутар линија (нпр. унутар великог срца или цвијета)
- Манипулисање пластелином уз помоћна средства (боцкање штапићима, резање ножем или маказама, повлачење виљушке, утискивање трагова точкова аутића или стопала лутке или пресе за пире кромпир и сл.)
- Моделовање пластелина, самостално (у ваљак и куглице) и модлама (у дводимензионалне и тродимензионалне облике)
- Савијање већ раније савијаног папира по видљивим наборима
- Савијање папира на пола, или у хармонику са неколико набора

Развијање интересовања за слушање музиике и музичко изражавање

- Проналажење извора звука (сакривена музичка играчка)
- Игра дјечијим музичким инструментима (бубањ, триангл, ксилофон и сл.)
- Гледање цртаних филмова са музичким елементима нпр. „Дора истражује“
- Гледање дјечијих музичких спотова са познатим пјесмама „Разболе се лисица“, „Ивин воз“, „Учимо да бројимо“ итд.
- Плесање уз музику у колу „Шири, шири везени пешкири“, „Ринге ринге раја“ и сл.
- Плесање у пару уз музику уз окретање и одржавање равнотеже

Развијање правилног односа према раду и одржавање радног простора

- Поспремање радног простора након ликовних активности, обликовања пластелина, резања маказама итд.
- Шиљење дрвених бојица након кориштења, прије враћања у перницу или чашу

- Прављење визуелног постера са упутством паковања (нпр. узми своју торбу, стави торбу на клупу, откопчај торбу, узми и стави свеску, узми и стави перницу, закопчај торбу)
- Прављење паноа са радовима, похваљивање као мотивација за даљи рад

Развијање интересовања за кориштење рачунара и андроид уређаја

- Цртање и бојење у MS Paint на рачунару или у бојанка апликацијама на андроид уређајима
- Кориштење једноставних едукативних апликација (нпр. од креатора ICT-ААС: „Гласкалица“, „Понашалица“, „Памтилица“, „Комуникатор +“, Галерија“, „Писалица“ итд.)
- Куцање по налогу (кодирати неколико слова на тастатури по боји, остале типке прекрити)
- Демонстрација и практичан рад на рачунар

Упутства наставнику

Напомена: *Вјештине и стваралаштво* као издвојено предметно подручје изучава се од друге године I нивоа. Уважавајући индивидуалне разлике међу ученицима и у намјери да поштујемо принцип постепеног усложњавања захтијева, показатељи остварености исхода у другој колони дефинисани су на два нивоа сложености.

- Кроз предметно подручје *Вјештине и стваралаштво* омогућити ученицима да уче и стварају на основу својих потреба и вјештина, а у складу са својим могућностима.
- Пажњу ученика као и мотивацију за рад треба подстицати вербалним објашњењима на нивоу разумијевања ученика која су праћена визуелним упутствима.
- Ово предметно подручје треба организовати на начин да се омогући сваком ученику да се према својим способностима максимално ангажује.
- Ученике треба упознати са различитим материјалима, алатима, прибором за рад, прибором за цртање, употребом савремених технологија, омогућити им да овладају једноставним техникама рада и вјештинама, да развију спретност и љубав према раду и да се осећају корисним.
- Сваку активност подстицати похвалом или наградом и усмјеравати ка жељеном циљу и развијати смисао за склад и естетски доживљај

II ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова	Седмични фонд часова
Прва година 144	Прва година 4
Друга година 144	Друга година 4
Трећа година 144	Трећа година 4

Општи циљ

Подстицање, развијање и његовање креативности код ученика, развијање осјећаја за лијепо као и кориштење информационих технологија потребних за живот у савременом друштву.

Посебни циљеви

- Дискриминација визуелних, аудитивних и тактилних надражаја
- Развијање фине моторике и мануелне спретности
- Развијање ликовног изражавања и усвајање различитих техника
- Развијање интересовања за слушање музике и музичко изражавање
- Развијање правилног односа према раду и одржавање радног простора
- Развијање интересовања за кориштење рачунара и андроид уређаја

Исходи	Показатељи по годинама/способностима ученика		
Ученик:			
Препознаје предмете и материјале на основу додира	Препознаје предмет и материјала на основу додира уз помоћ	Препознаје предмете и материјале на основу додира уз навођење	Самостално препознаје предмете и материјале на основу додира
Опажа разлике на сликама	Кратко усмјерава пажњу на слику и опажа јасно видљиве разлике	Опажа разлике уз помоћ и навођење	Именује и/или показује разлике на захтјев
Сортира визуелне садржаје према одређеном критеријуму	Сортира визуелне садржаје према дезену (цвјетићи, туфнице, пруге и сл.) или боји уз навођење	Сортира визуелне садржаје према два критеријума: дезену (цвјетићи, туфнице, пруге и сл.) и боји уз навођење	Самостално сортира визуелне садржаје према два критеријума: дезену (цвјетићи, туфнице, пруге и сл.) и боји

Дискриминише визуелне садржаје према облику и величини	Према инструкцији дискриминише визуелне садржаје уз навођење (обоји кругове)	Према инструкцији дискриминише визуелне садржаје уз навођење према два критеријума (обоји велике кругове плаво, а мале жуто)	Према инструкцији дискриминише визуелне садржаје самостално према два критеријума (обоји велике кругове плаво, а мале жуто)
Дискриминише аудитивне садржаје на тихе и гласне	Уз навођење разликује гласне и тихе звукове, као и изворе звука	Уз навођење производи гласне и тихе звукове	Самостално производи гласне и тихе звукове
Дискриминише аудитивне садржаје на пријатне и непријатне	Уз навођење разликује пријатне и непријатне звукове, као и изворе звука	Уз навођење производи пријатне и непријатне звукове	Самостално производи пријатне и непријатне звукове
Тактилно дискриминише врсту материјала	Уз навођење дискриминише мекане и чврсте материјале	Уз навођење дискриминише материјале од којих су направљени предмети (вуна, гума, дрво, камен, пластика, метал)	Самостално дискриминише материјале од којих су предмети направљени (вуна, гума, дрво, камен, пластика, метал)
Умеће предмете према боји, облику (уметаљке)	Рјешава уметаљке уз физичку помоћ (позиција и ротација објекта)	Рјешава уметаљке уз вербално навођење	Самостално рјешава уметаљке
Спарује дијелове који чине цјелину (пузле)	Спарује дијелове који чине цјелину уз помоћ	Спарује дијелове који чине цјелину уз инструкцију и навођење	Самостално спарује дијелове који чине цјелину
Слаже предмете (коцкице, боцкалице и др.)	Слаже предмете уз навођење и помоћ	Слаже предмете према моделу уз навођење	Самостално слаже предмете имитацијом
Ниже облике и перле	Ниже перле по моделу, уз помоћ и завршава започет низ	Ниже перле по моделу уз корекције и навођење	Самостално ниже перле према моделу
Црта различите линије (праве,криве....)	Црта различите врсте линија уз помоћ	Црта различите врсте линија уз навођење	Црта различите врсте линија самостално
Прецртава једноставније цртеже	Прецртава једноставније цртеже уз помоћ	Прецртава једноставније цртеже уз инструкцију	Самостално прецртава једноставније цртеже

Црта људску фигуру	Црта по задатом шаблону људски лик са више детаља (рамена, прсти, стопала, дијелови лица и сл.)	Уз навођење црта људски лик са више детаља (рамена, прсти, стопала, дијелови лица и сл.)	Самостално црта људски лик са више детаља (рамена, прсти, стопала, дијелови лица и сл.)
Црта биљке и животиње	Црта уз помоћ и усмјеравање пажње једноставне цртеже (нпр. цвијет, бубе, јеж, лист, риба, дрво и сл.)	Црта по шаблону и моделу једноставније цртеже	Црта једноставније цртеже биљака и животиња уз вербално навођење
Изрезује облике маказама	Изрезује облике на папиру уз придржавање и помоћ	Изрезује сложеније облике на папиру уз навођење (звјезда, људски лик, кућа, ауто и сл.)	Самостално изрезује сложеније облике на папиру (звјезда, људски лик, кућа, ауто и сл.)
Цјепка и лијепи папире	Краткотрајно цјепка папире и лијепи на означено мјесто	Цјепка папире и лијепи на означено мјесто уз усмјеравање и помоћ	Самостално цјепка папире и лијепи на означено мјесто
Користи љепило	Наноси љепило на папир (на цијелу површину папира, адекватне количине с одговарајућим притиском) уз физичко навођење	Наноси љепило на папир (на цијелу површину папира, адекватне количине с одговарајућим притиском) уз вербално навођење	Самостално наноси љепило на папир (на цијелу површину папира, адекватне количине с одговарајућим притиском)
Прави куглице од папира	Краткотрајно и неправилно покушава да изведе активност	Прави куглице од папира уз помоћ и усмјеравање	Прави куглице од папира уз повремено усмјеравање пажње
Прави једноставније ликовне радове од куглица папира	На означено мјесто лијепи или слаже куглице од папира уз навођење	Самостално на означено мјесто лијепи или слаже куглице од папира	Према слободном избору лијепи куглице и прави једноставније ликовне радове
Савија папир	Савија папир по означеним линијама уз помоћ	Савија папир по означеним линијама уз корекцију	Самостално савија папир по означеним линијама
Израђује једноставне креативне радове (нпр. авион од папира, животиње од папира, цвијет од папира, сат, икебане)	Краткотрајно учествује у изради креативних радова уз усмјеравање и навођење	Учествује у изради једноставних креативних радова уз усмјеравање и помоћ	Имитира задате активности и израђује једноставне креативне радове

Израда предмета од папира (честитке, украси)	Израђује предмет од папира уз помоћ	Израђује предмет од папира уз навођење	Самостално израђује једноставан предмет од папира
Црта по моделу	Црта по моделу који је задати на папиру уз придржавање	Црта по моделу који је означен	Имитира цртање задатог модела
Боји цртеже са више елемената (техника дрвеним и воштаним бојама)	Боји приказане елементе цртежа без подлоге (небо, вода, трава, земља и сл.) уз навођење	Боји приказане елементе цртежа без подлоге (небо, вода, трава, земља и сл.) самостално	Боји приказане елементе цртежа са подлогом (небо, вода, трава, земља и сл.) сам или уз вербално навођење
Боји цртеже са више елемената (фломастери различите дебљине)	Боји приказане елементе цртежа без подлоге (небо, вода, трава, земља и сл.) уз навођење	Боји приказане елементе цртежа без подлоге (небо, вода, трава, земља и сл.) самостално	Боји приказане елементе цртежа са подлогом (небо, вода, трава, земља и сл.) сам или уз вербално навођење
Боји бојанке различитим техникама	Боји бојанку уз помоћ	Боји бојанку уз инструкцију	Боји бојанку самостално
Боји једноставније цртеже акварел техником (темпере и водене боје)	Боји приказане елементе цртежа без подлоге (небо, вода, трава, земља и сл.) уз навођење	Боји приказане елементе цртежа без подлоге (небо, вода, трава, земља и сл.) самостално	Боји приказане елементе цртежа са подлогом (небо, вода, трава, земља и сл.) сам или уз вербално навођење
Боји цртеже адекватним бојама	Конкретне предмете на цртежу боји одговарајућим бојама сам или уз навођење	Цртеже са више елемената боји употребом више боја (кућа, дрво, пас нису исте боје) уз навођење	Сам или уз вербално навођење боји цртеже адекватним бојама и у више боја
Израђује цртеж колаж техником	Израђује колаж уз помоћ са већ припремљеним дијеловима	Изрезује облике и лијепи у цјелину уз навођење	Самостално изрезује облике и лијепи у цјелину
Израђује мозаик	Лијепи елементе мозаика у једноставнију слику краткотрајно и уз помоћ	Лијепи елементе мозаика у једноставнију слику самостално	Сам или уз навођење лијепи елементе мозаика у сложенију слику, краће или дуже вријеме
Израђује предмете од глинамола или пластелина	Припрема глинапол за обликовање сам или уз помоћ (омекшава, ваља, мијеси)	Прави једноставне облике сам или уз навођење	Самостално прави једноставне облике, изрезује их ножем без шаблона
Украшава играчке од рециклираног материјала	Украшава играчку уз физичко навођење (боји, лијепи, реже)	Украшава играчке уз вербално навођење	Самостално украшава играчку према слободном избору

Прави облике од разних природних материјала	Прикупљене плодове и материјале у природи лијепи на картон уз помоћ	Уз помоћ прави тродимензионалне облике од природних материјала	Самостално или уз вербално навођење од природних материјала прави различите облике
Учава ритам	Имитира ритам до четири такта уз навођење	Имитира до четири такта самостално	Задаје и осмишљава ритам до четири такта
Учава ритам на инструментима (ударалке, ксилофон)	Имитира ритам до четири такта уз навођење	Имитира до четири такта самостално	Задаје и осмишљава ритам до четири такта
Слуша музику	Слуша дјечије пјесмице и музику за релаксацију уз навођење или самосталан	Слуша дјечије пјесмице и музику за опуштање, пјевуши или плеше	Бира омиљене пјесмице, пјева и пушта их или тражи од наставника да их слуша
Пјева краће дјечије пјесме	Пјева краће пјесме или бројалице уз помоћ	Самостално пјева краће дјечије пјесме	Рецитује или пјева у разреду или пред другом мањом групом
Учава и имитира јачину звука	Сам или уз помоћ имитира гласне и тихе звукове	Уз навођење пјева варирајући јачину звука	Самостално пјева варирајући јачину звука
Усваја ритмичке покрете	Усваја једноставне покрете	Усваја везане ритмичке покрете краткотрајно и уз асистенцију и имитацију (два, три покрета)	Усваја везане ритмичке покрете самостално или уз вербално навођење (два, три покрета)
Прати покретом бројалице и пјесмице	Краткотрајно и уз асистенцију прати покретом бројалице и пјесмице	Прати покретом бројалице и пјесмице уз навођење	Прати покретом бројалице и пјесмице уз имитацију
Учествује у музичким играма	Учествује у музичким играма уз помоћ	Учествује у музичким играма уз вербално навођење и надзор	Самостално учествује у музичким играма
Одржава хигијену радног простора	Поспрема радни простор и прибор уз помоћ и усмјеравање	Поспрема радни простор и прибор уз вербалне и невербалне инструкције	Поспрема радни простор и прибор за рад

Рукује школским прибором	Рукује једноставнијим прибором уз корекције и помоћ	Рукује једноставним прибором	Самостално користи прибор који одговара датом задатку (лењир за линије и др.)
Чува и спрема ствари	Уз помоћ води рачуна да не изгуби, поломи и уништи школске ствари	Чува и спрема ствари уз вербалну инструкцију	Самостално чува и спрема ствари
Сади и његује биљака	Уз помоћ ставља земљу у саксију и утискује зрно	Самостално сади биљку	Уз вербална навођења његује биљку (залијева, дохрањује, брише листове и др.)
Чисти прибор након употребе ликовних техника	Уз навођење пере кистове и посуднице	Самостално пере кистове, посуднице и брише сто	Пере материјал, враћа на предвиђено мјесто и припрема радни сто на слиједећи час
Чисти радни простор након употребе глинамол или пластелина	Уз навођење баца отпатке у смеће	Уз навођење преостали пластелин или глинамол враћа у вакуумиране посуде, чисти и враћа шаблоне и алатке	Самостално враћа пластелин или глинамол у вакуумиране посуде, чисти враћа шаблоне и алатке
Рукује андроид уређајима	Разликује таблет од телефона, разликује андроид уређаје од рачунара	Уз навођење рукује андроид уређајима (покреће игрице, музику, користи различите апликације)	Сам или уз вербалну помоћ рукује андроид уређајима (покреће игрице, музику, користи различите апликације)
Разликује основне дијелове рачунара (видљиве дијелове)	Идентификује видљиве дијелове рачунара уз помоћ (монитор, миш, кућиште, тастатура)	Разликује видљиве дијелове рачунара уз помоћ	Самостално разликује видљиве дијелове рачунара и на вербални захтјев одређује њихову намјену
Пали и гаси рачунар	Пали рачунар сам или уз навођење	Гаси рачунар уз навођење	Самостално пали и гаси рачунар
Отвара и затвара документе на десктопу	Отвара и затвара документе уз помоћ	Отвара и затвара документ уз корекцију	Отвара и затвара програм
Убацује екстерне уређаје у рачунар (нпр. УСБ и ДВД)	Убацује екстерни уређај уз физичко навођење	Убацује екстерне уређаје уз вербално навођење	Самостално убацује екстерне уређаје

Прати едукативне игрице (према избору ученика и наставника, а у корелацији са наставним садржајима других области) на рачунару	Прати едукативне и музичке садржаје на рачунару уз помоћ и навођење	Прати едукативне и музичке садржаје на рачунару уз стално подстицање и усмјеравање	Прати едукативне и музичке садржаје на рачунару
Прати едукативне игрице (према избору ученика и наставника, а у корелацији са наставним садржајима других области) на андроид уређајима	Прати едукативне и музичке садржаје на андроид уређајима уз помоћ и навођење	Прати едукативне и музичке садржаје на андроид уређајима уз стално подстицање и усмјеравање	Прати едукативне и музичке садржаје на андроид уређајима

Препоручени садржаји/активности

Дискриминација визуелних, аудитивних и тактилних надражаја

- Играње „Ђораве баке“
- Препознавање познатих предмета на основу додира (завезаних очију)
- Додиривање тактилне кутије и тактилних картица, описивање и поређење
- Играње са предметима различитог материјала и поређење (предмети од стакла, пластике, метала, дрвета, камен, вуна)
- Спајање хаљина истих дезена на радним листовима; спаривање чарапа и/или рукавица истог дезена
- Радни листови са налозима: заокружи све велике кругове, подвучи троуглове, обоји мале квадрате црвено, велике жуто
- Произвођење звукова пиштаљкама, ударалкама, бубњевима итд. (гласно и тихо)
- Показивање на слици шта производи тих а шта гласан звук (воз, мачка преде, фен, звоно, усисивач, маказе и сл.)

Развијање fine моторике и мануелне спретности

- Исјецање слика из часописа и лијеplљење на задату подлогу
- Слагање изрезаних дијелова у ликове, лијеplљење на задату подлогу
- Слагање различитих облика од дрвца - ограда, прозор, кућа.
- Низање средњих перлица на пертлу или шпагу, насумично или по задатој шеми
- Формирање куглица од папира и лијеplљење
- Радни листови са задатком завршавања цртежа (недостајући точак аутомобила, кров од куће и сл.)

Развијање ликовног изражавања и усвајање различитих техника

- Цртање једноставних облика по табли, картону, и бетону
- Лијеplљење различитих материјала на подлогу - лишће, зрневље, текстил
- Бојење глинала и отискивање шаблона у више боја

- Бојење бојанки различитим техникама (дрвене бојице, воштане бојице и фломастери)
- Повлачење линија различитих боја темперама или воденим бојицама
- Украшавање дрвета комбинованим техникама (цртање, бојење, колаж) у различитим годишњим добима
- Цртање људске фигуре (аутопортет, моја породица, моја учитељица и сл.)
- Прављење и украшавање честитки

Развијање интересовања за слушање музиике и музичко изражавање

- Ритмички елементи забавних игара - њихање, окретање, кретање рукама
- Слушање музичких нумера на рачунару, телевизору, радио-апарату, таблету
- Производња звукова на дјечијим музичким инструментима (ксилофон, бубњеви, триангл, ударалке)
- Игра „Музичке столице“
- Тапшање у ритму бројалица
- Пlesaње уз музику по избору

Развијање правилног односа према раду и одржавање радног простора

- Прање прибора за ликовно стваралаштво
- Уљепшавање учионице прављењем изложбе радова
- Задуживање парова ученика да се брину о једној биљци у учионици
- Слагање и враћање играчака и прибора на мјесто
- Затварање фломастера (враћање чепова) и одлагање
- Купљење папирића, брисање столова, припремање радног простора за наредни час

Развијање интересовања за кориштење рачунара и андроид уређаја

- Играње са дјечијим таблетима
- Бирање ДВД-а са жељеним цртаним филмом и убацивање у уређај (рачунар)
- Паљење и гашење рачунара; Играње дидактичких игрица на рачунару (инсталираних програма или на интернету)
- Откључавање телефона, подешавање јачине звука на телефону, избор мелодије звона, отварање апликација
- Играње дидактичких игрица на андроид уређајима

Упутства наставнику

- Кроз предметно подручје *Вјештине и стваралаштво* омогућити ученицима да уче и стварају на основу својих потреба и вјештина, а у складу са својим могућностима.
- Пажњу ученика као и мотивацију за рад треба подстицати вербалним објашњењима на нивоу разумијевања ученика која су праћена визуелним упутствима.
- Ово предметно подручје треба организовати на начин да се омогући сваком ученику да се према својим способностима максимално ангажује.

- Ученике треба упознати са различитим материјалима, алатима, прибором за рад, прибором за цртање, употребом савремених технологија, омогућити им да овладају једноставним техникама рада и вјештинама, да развију спретност и љубав према раду и да се осећају корисним.
- Сваку активност подстицати похвалом или наградом и усмјеравати ка жељеном циљу и развијати смисао за склад и естетски доживљај.

III ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	144	Прва година	4
Друга година	144	Друга година	4
Трећа година	144	Трећа година	4
Општи циљ			
Подстицање, развијање и његовање креативности код ученика, развијање осјећаја за лијепо као и кориштење информационих технологија потребних за живот у савременом друштву.			
Посебни циљеви			
- Развијање ликовног изражавања и усвајање различитих техника - Руковање прибором за рад - Развијање интересовања за слушање музиике и музичко изражавање - Развијање правилног односа према раду и одржавање радног простора - Развијање интересовања за кориштење рачунара и андроид уређаја			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Црта на задату тему	Црта на задату тему, са једним или два једноставна елемента уз навођење	Црта на задату тему, са више једноставних елемента, уз навођење	Самостално црта на задату тему са више једноставних елемената
Слика на задату тему	Слика на задату тему, са једним или два једноставна елемента уз навођење	Слика на задату тему, са више једноставних елемента, уз навођење	Самостално слика на задату тему са више једноставних елемената
Разликује различите технике рада	Показује и/или именује различите сликарске технике уз навођење (показује врсте бојица којим је рађен конкретан рад)	Самостално показује и/или именује различите сликарске технике	Самостално показује и/или именује сликарске технике и бира технику рада по властитој жељи

Мијеша боје	Уз навођење комбинује основне боје у акварел техници и добија нове боје	Самостално комбинује основне боје у акварел техници и добија нове боје	Комбинује основне боје и зна које двије основне боје дају изведену боју
Израђује шаблон (картон, кромпир)	Израђује шаблон уз помоћ	Израђује шаблон уз вербално навођење	Самостално израђује шаблон
Гравира (лим, фолија)	Гравира на лиму, фолији без мотива, учи технику, уз помоћ	Гравира једноставан мотив на лиму, фолији уз навођење	Самостално гравира једноставан мотив на лиму, фолији
Израђује предмете од глинамола (подметач, брош, привјесак)	Прави једноставне предмете уз навођење и по шаблону	Прави једноставне предмете уз навођење или вербални подстицај	Израђује једноставан предмет самостално или уз шаблон
Боји предмете од глинамола	Боји предмете од глинамола уз помоћ	Боји предмете од глинамола уз вербално навођење	Самостално боји предмете од глинамола
Израђује мозаик од различитих материјала (зрневље, дугмићи, комадићи керамике и сл.)	Завршава мозаик лијепљењем појединих комадића уз навођење	Израђује мозаик лијепљењем комадића уз навођење	Самостално израђује мозаик лијепљењем комадића уз навођење
Прави таписерију	Провлачи комадиће вуне кроз мрежу (једнобојно, без шеме) уз навођење	Самостално провлачи комадиће вуне кроз мрежу (једнобојно, без шеме)	Провлачи комадиће вуне кроз мрежу по једноставној шеми и веже чворове сам или уз помоћ
Филца вуну (мокро)	Краткотрајно филца вуну уз помоћ	Филца вуну уз вербално навођење	Самостално филца вуну
Израђује куглице филцањем	Израђује куглице филцањем уз помоћ	Израђује куглице филцањем уз вербално навођење	Самостално израђује куглице филцањем вуне
Израђује предмете од филцане вуне (наруквица, огрлица, привјесак)	Израђује куглице и друге једноставне облике филцањем уз навођење	Израђује једноставне украсе од филцане вуне, ниже облике уз навођење	Самостално израђује једноставне украсе од филцане вуне, ниже облике
Ниже ситне облике и перле	Ниже ситне облике и перле на силк у огрлицу или наруквицу насумично, уз навођење	Ниже ситне облике и перле на силк у огрлицу или наруквицу по моделу или шеми, уз навођење	Самостално ниже ситне облике и перле на силк у огрлицу или наруквицу по моделу или шеми
Исјеца маказама облике од различитих материјала	Исјеца маказама облике од картона, платна уз навођење	Самостално исјеца облике од картона, платна	Сам или уз помоћ исјеца облике од коже, јуте, свиле
Израђује колаж	Лијепи дијелове и израђује групну колаж слику већих димензија уз навођење	Уз вербално навођење учествује у групном раду на колаж слици	Самостално учествује у групном раду, реже и лијепи дијелове како је предвиђено

Прави облике од материјала из природе	Прикупљене плодове обликује како је започето (нпр. забада у кестен чачкалице) уз навођење	Самостално обликује прикупљене плодове како је започето (нпр. забада у кестен чачкалице)	Прави ликове од прикупљених облика по својој жељи (животиње, возила, измишљена бића)
Украшава предмете по задатом шаблону	Украшава предмете према једноставном шаблону (нпр. цртањем пруга) уз навођење	Самостално украшава предмете према једноставном шаблону (нпр. цртањем пруга)	Сам или уз помоћ украшава предмете према сложенијим шаблонима (нпр. лијепи према одређеном обрасцу каменчиће)
Израђује слику комбинацијом различитих материјала и технике	Комбинује једноставније технике и материјале уз навођење (нпр. лијепи хаљину од тканине и црта главу, руке и ноге)	Самостално комбинује једноставније технике и материјале (нпр. лијепи хаљину од тканине и црта главу, руке и ноге)	Сам или уз помоћ израђује слике са више материјала и техника (лијепи лишће на нацртано дрво а шибице на ограду, небо боји темперама)
Савија папир	Савија папир по означеним линијама уз навођење	Самостално савија папир по означеним линијама	Самостално савија папир пратећи вербално навођење
Реже орнаменте	Реже орнаменте уз физичку помоћ (неправилне облике од различитих материјала)	Реже орнаменте самостално (неправилне облике од различитих материјала)	Реже орнаменте од познатих му материјала, једноставне папирне пахуљице по шеми
Израђује предмете од папира и картона (честитке, чаша за оловке)	Уз навођење израђује честитке и боји и украшава кутије и ролне од картона	Израђује уз навођење сложеније предмете (нпр.воз од кутија чаја, сталак за новине од кутије пахуљица)	Сам или уз вербалну помоћ израђује сложеније предмете (нпр.воз од кутија чаја, сталак за новине од кутије пахуљица)
Слуша музику	Краткотрајно слуша различите врсте музике	Слуша музику уз усмјеравање и налоге	Слуша и бира музику коју воли
Разликује врсте музике	Разликује двије врсте музике уз навођење	Разликује двије врсте музике самостално	Разликује три или више врста музике
Користи аудиовизуелна средства	Користи аудиовизуелна средства уз навођење	Користи аудиовизуелна средства уз вербалну помоћ	Самостално користи аудиовизуелна средства
Разликује музичке инструменте	Разликује 4-5 музичких инструмената уз навођење	Самостално разликује 4-5 музичких инструмената	Показује и/или именује већи број музичких инструмената
Израђује музичке инструменте (ударалке, звечке)	Сам или уз навођење израђује једноставне звечке (нпр. рижу ставља у пластичну флашу)	Израђује ударалке, звечке са дршкама уз навођење	Сам или уз вербалну помоћ израђује ударалке, звечке са дршкама

Примјењује израђене инструменте	Краткотрајно користи инструменте, даје такт кад му се да знак	Користи инструменте током пјесме, уз навођење зна кад даје такт а кад чека	Самостално користи током пјесме, зна кад даје такт а кад чека
Креће се уз музику	Краткотрајно и уз навођење се креће у простору уз музику	Самостално се креће у простору уз музику	Креће се у простору уз музику, пратећи ритам, плешући са вршњацима
Усваја елементе народних игара	Учи елементе народне игре уз навођење	Учи елементе народне игре уз вербалне инструкције	Самостално изводи елементе народних игара
Плеше	Усваја основне плесне кораке уз навођење	Усваја основне плесне кораке уз вербалне инструкције	Плеше, учествује у плесним активностима у групи дјеце и са наставником
Учествује у музичким играма	Учествује у музичким играма уз навођење	Учествује у музичким играма, прати правила уз помоћ	Самостално учествује у музичким играма (с мањим бројем учесника)
Одржава хигијену радног простора	Спрема радни простор и прибор уз навођење	Спрема радни простор и прибор уз надзор	Самостално спрема радни простор и прибор за рад
Уређује школско дворишта	Уређује школско двориште уз навођење	Уређује школско двориште уз надзор	Уређује школско двориште сам или у групи ученика
Брине о цвијећу	Брине о цвијећу уз навођење	Самостално извршава једноставније послове (залијева, дохрањује)	Сам или уз помоћ пресађује цвијеће, брише лишће, прати календар залијевања
Ради у пластенику	Ради једноставне послове у пластенику уз навођење	Ради једноставне послове у пластенику уз надзор	Самостално ради једноставне послове у пластенику
Учествује у раду	Прихвата краткотрајно учествовање у новим активностима уз навођење	Учествује у раду уз помоћ, уврштава нове радње у своју школску рутину	Прихвата нове активности, учествује у раду уз надзор
Правилно рукује предметима и алатима потребним за рад	Рукује различитим предметима и алатима уз помоћ и навођење	Рукује различитим предметима и алатима уз вербалну инструкцију	Самостално рукује различитим предметима и алатима
Користи заштиту за вријеме рада	Користи заштиту уз помоћ и навођење	Користи заштиту уз вербалну инструкцију	Користи заштиту, прати правила са плаката о заштити

Разликује медије који се користе у свакодневном животу (ЦД, ДВД, УСБ)	Разликује конкретне примјере медија који се свакодневно користе уз навођење	Разликује примјере медија који се свакодневно користе на сликама, уз навођење	Самостално разликује примјере медија који се свакодневно користе на сликама
Покреће садржаје са медија (УСБ, ДВД и др.)	Покреће дати медиј и бира понуђени садржај уз навођење	Самостално покреће дати медиј и бира понуђени садржај	Сам или уз помоћ мијења медије (исправно зауставља, вади, ставља други, покреће)
Користи интернет	Користи интернет (активира претраживач, отвара и затвара странице) уз навођење	Користи интернет (активира претраживач, отвара и затвара странице) по моделу	Користи интернет (активира претраживач, отвара и затвара странице) самостално
Усваја сигурносне мјере на интернету	Уз навођење уочава да личне информације се не наводе на интернет страницама	Уз навођење користи интернет претраживач поштујући сигурносне мјере	Користи интернет претраживач уз надзор
Пише на рачунару	Пише на рачунару уз навођење (краћи текст, своје име и сл.)	Преписује на рачунару краћи текст са папира уз навођење	Самостално преписује краћи текст или диктирани текст
Пише на таблети/телефону	Пише на таблети/телефону уз навођење (краћи текст, своје име и сл.)	Преписује на таблети/телефону краћи текст са папира уз навођење	Самостално преписује краћи текст или диктирани текст на таблети/телефону

Препоручени садржаји/активности

Развијање ликовног изражавања и усвајање различитих техника

- Цртање према налогу (шта црта, величина нацртаног, међусобни положај објеката)
- Цртање кистом једноставних цртежа већег формата
- Стављање кованица испод папира и бојење дрвеним или воштаним бојама
- Мијешање основних боја темперама (мијешање двије боје)
- Наношење више боја темперама на лист дрвета и отискивање на папир
- Прављење печата од кромпира и отискивање на папир
- Гравирање фолије чачкалицама
- Моделовање глином једноставнијих облика и бојење темперама
- Прављење мозаика од зрневља, каменчића, дугмића, комадића порцулана и сл.

Руковање прибором за рад

- Кориштење игле за израду таписерије (провлачење вуне кроз мрежу или комад јутене вреће)
- Кориштење игле за суво и мокро филцање вуне
- Моделовање филца у жељене облике (куглице, шпаге различите дебљине, плоснате облике)

- Резање маказама различитих материјала (спужва, кожа, штоф, газа итд.)
- Закуцавање штапића на мекшу подлогу (нпр. стиродур) и извлачење клијештима
- Прављење украсних и корисних предмета од празне амбалаже (кутије, тегле, конзерве, ролне) уз кориштење различитих врста љепила, маказа, игала и сл.
- Кориштење пиштоља са врућим љепилом уз надзор (капање на подлогу и утискивање дугмића на кап љепила)
- Резање скалпелом уз надзор (повлачење скалпелом дуж металног лењира, кориштење подлоге и рукавица)

Развијање интересовања за слушање музике и музичко изражавање

- Прављење листе омиљених пјесама свих ученика и слушање
- Слушање музике различитих жанрова или у којим преовладава један инструмент
- Руковање једноставним инструментима, слободно изражавање и по задатом такту
- Прављење инструмената од рециклираних материјала
- Сортирање слика инструмената по групама (нпр. жичани и ударалке)
- Препознавање инструмента на основу звука (гитара, хармоника, труба и сл.)
- Пlesaње у учионици и на јавном мјесту (приредба)
- Пlesaње у групи уз праћење једноставних корака (народни плесови, модерни плесови)

Развијање правилног односа према раду и одржавање радног простора

- Чишћење алатки након руковања и остављање на предвиђено мјесто
- Разврставање кориштених материјала (бојице, љепила, вуна, маказе, колаж папири, шљокице, траке, штапићи и сл.)
- Уређење школског дворишта (купљење отпадака, његовање биљака, купљење суво лишћа, плијевљење траве и сл.)
- Уређење учионице (прављење орнамената за прозоре, прављење изложбе радова, поздравног плаката на улазу и сл.)
- Украшавање декупаж техником саксија и садња и његовање цвијећа
- Прекопавање земље, чување корова у пластенику, брање сезонског поврћа за салату

Развијање интересовања за кориштење рачунара и андроид уређаја

- Кориштење радио-апарата, ЦД плејера и ТВ пријемника за гледање видео и аудитивних садржаја
- Бирање музике на YouTube, прављење листе пјесама за прославе, релаксацију
- Претраживање интернета према задатој ријечи
- Посјеђивање музеја на интернету - виртуелне посјете
- Посјеђивање веб странице школе, препознавање особа и догађаја
- Гледање видео-записа о разним културама као инспирација (нпр. украшавање цртежа мараме шарама и бојама након гледања снимака неког афричког племена, јужноамеричког или обичаја и ношњи из нашег краја)
- Гледање кратких видео записа о природним појавама (ерупција вулкана, торнадо, земљотрес и сл.)
- Праћење видео упутстава о цртању (нпр. YouTube дјечији канал гдје се корак по корак приказује цртање бића, предмета, животиња, грађевина, возила и сл.)

- Кориштење мобилних телефона и таблета за једноставне и корисне активности и игру
- Куцање текста на рачунару или телефону
- Прављење PowerPoint презентације са жељеним садржајем

Упутства наставнику

- Кроз предметно подручје *Вјештине и стваралаштво* омогућити ученицима да уче и стварају на основу својих потреба и вјештина, а у складу са својим могућностима.
- Пажњу ученика као и мотивацију за рад треба подстицати вербалним објашњењима на нивоу разумијевања ученика која су праћена визуелним упутствима.
- Ово предметно подручје треба организовати на начин да се омогући сваком ученику да се према својим способностима максимално ангажује.
- Ученике треба упознати са различитим материјалима, алатима, прибором за рад, прибором за цртање, употребом савремених технологија, омогућити им да овладају једноставним техникама рада и вјештинама, да развију спретност и љубав према раду и да се осећају корисним.
- Сваку активност подстицати похвалом или наградом и усмјеравати ка жељеном циљу и развијати смисао за склад и естетски доживљај.

БРИГА О СЕБИ И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

Предметно подручје *Брига о себи и социјални развој* бави се развојем вјештина и навика за самостално задовољавање физиолошких потреба, усвајање социјалних норми понашања и успостављање интеракције са другима. Садржаји овог предметног подручја имају за циљ развој потенцијала за самосталан живот у заједници и бригу о себи. Развијање навика свакодневног живота је важно за цјелокупно функционисање ученика. Ученици ће развијати навике личне хигијене и чистоће, развијати културне и хигијенске навике приликом јела, развијати вјештине и навике свлачења и облачења и упознавати са свакодневним ситуацијама из непосредне околине.

I ниво

2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Друга година 72

Трећа година 72

Седмични фонд часова

Друга година 2

Трећа година 2

Општи циљ

Цјелокупни развој ученика кроз развијање самосталне бриге о себи и укључење у друштвену заједницу.

Посебни циљеви

- Формирање основних хигијенских навика и развијање свијести о себи
- Развијање способности самосталног узимања obroka
- Развијање способности самосталног одијевања и обувања
- Развијање способности одржавања радног и животног простора
- Развијање сарадње, интеракције и комуникације са околином

Исходи Ученик:	Показатељи по годинама/способностима ученика		
Показује дијелове тијела		Показује главу, екстремитете (дијелове тијела које види) уз навођење	Самостално показује и/или именује дијелове тијела
		Показује основне дијелове тијела уз навођење	
Препознаје свој лик у огледалу		Краткотрајно се огледа у огледалу	Самостално препознаје свој лик у огледалу
		Препознаје свој лик уз помоћ и навођење	
Познаје основне емоције (љутња, срећа, туга)		Показује основне емоције на сликама уз навођење	Идентификује основне емоције на лицима око себе
		Самостално показује на сликама основне емоције	
Повезује дијелове тијела са одређеним радњама личне хигијене		Повезује дијелове тијела са појединим радњама личне хигијене уз навођење	Самостално повезује дијелове тијела и радње личне хигијене
		Повезује дијелове тијела са већином радњи личне хигијене уз навођење	
Повезује дијелове тијела са прибором за одржавање личне хигијене		Повезује дијелове тијела са појединим прибором за одржавање личне хигијене навођење	Самостално повезује дијелове тијела и прибор за одржавање личне хигијене
		Повезује дијелове тијела са већином прибора за одржавање личне хигијене уз навођење	

Повезује радње личне хигијене са прибором за одржавање личне хигијене		Повезује неколико радњи личне хигијене са прибором уз навођење Повезује већину радњи личне хигијене са прибором уз навођење	Самостално повезује радњу и прибор за одржавање личне хигијене
Имитира радње одржавања личне хигијене		Опонаша радње одржавања личне хигијене које други изводи уз навођење Самостално опонаша радње одржавања личне хигијене које други изводи	Имитира радње одржавања личне хигијене без посматрања радње (асоцијација на радњу је дати предмет)
Познаје прибор за личну хигијену		Уз навођење показује и/или именује прибор за личну хигијену Самостално показује и/или именује прибор за личну хигијену	Асоцира одређен прибор на именовану радњу (нпр. праће зуба: четкица, паста, зубни конач, водица за уста)
Групише предмете за одржавање личне хигијене		Издваја уз навођење предмете за личну хигијену од нпр. суђа или одјеће Самостално издваја и групише предмете за личну хигијену	Групише предмете за личну хигијену према намјени (за хигијену зуба, косе, тијела)
Пере руке		Пере руке уз навођење, не прати све кораке рутине (заборавља заврнути рукаве, обрисати руке) На вербални налог, успјешно прати по реду све кораке рутине у прању руку	Самостално пере руке, пратећи по реду све кораке рутине без опомињања
Брише руке		Брише руке уз навођење, одлаже пешкир на мјесто Самостално брише руке, често само овлаш, руке остају влажне	Самостално детаљно брише обје руке док нису потпуно суве

Показује потребу за тоалетом		Потребу за тоалетом показује тек кад је доведен испред тоалета (интуитивно препознаје своју потребу)	Гестовно или вербално се обраћа и показује потребу за одласком у тоалет
		Потребу за тоалетом потврђује само ако је питан да ли треба у тоалет (разумије питање)	
Користи тоалет		Користи тоалет уз физичку помоћ током скидања и облачења	Самостално користи тоалет пратећи редом све кораке тоалет рутине
		Уз вербално навођење скида се, користи тоалет, облачи и пушта воду	
Зна да брише нос		Брише нос непрецизно (неадекватан притисак, растрљава преко лица)	Самостално брише нос и кад се не огледа у огледалу
		Исправно брише нос кад је постављен испред огледала или уз навођење	
Пере зубе		Пере зубе уз навођење користећи само четкицу	Самостално пере зубе пратећи вербалне инструкције испред огледала
		Пере зубе уз навођење користећи четкицу и пасту, испљувава пасту	
Користи кашику/виљушку		Користи виљушку за једење нпр. воћа, тјестенине, меса	Користи виљушку и кашику за једење већине хране уз минимално просипање
		Користи кашику за једење густе хране (пудинг, јогурт, сутлијаш)	
Користи нож		Уз навођење користи нож из есцајга за резање нпр. банане, тврдо куваних јаја	Самостално користи нож за резање појединих намирница и наношење намаза на хљеб
		Самостално користи нож из есцајга за резање нпр. банане, тврдо куваних јаја	

Идентификује посуђе и прибор		Показује на захтјев тањир и чашу/шољу	Самостално показује на захтјев тањир, чашу/шољу, кашику, виљушку, нож
		Показује на захтјев тањир, чашу/шољу, кашику, виљушку, нож уз навођење	
Једе храну прстима		Једе смоки, суво воће узимајући помало, не пуном шаком	Самостално једе већину хране која се конзумира прстима
		Једе сендвич уз физичку помоћ и навођење	
Идентификује намирнице и храну		Показује именовану храну и намирнице (млијeko, ћевапи, кромпир пире итд.) уз навођење	Показује већи број намирница на сликама, идентификује храну коју воли или не воли да једе
		Самостално показује именовану храну и намирнице (млијeko, ћевапи, кромпир пире итд.)	
Пије течност		Пије течност из флашице	Пије течност из обичне чаше
		Пије течност из чаше са сипком или сламком. Пије непрецизно течност из обичне чаше (просипа)	
Поставља сто		Поставља сто уз помоћ и навођење и конкретан примјер	Самостално поставља сто и слаже прибор без предлошка
		Поставља сто уз помоћни предложаk (с нацртаним тањирим, прибором)	
Прати и примјењује правила понашања при одласку у трпезарију		Прати и примјењује правила понашања уз навођење и усмјеравање	Прати и примјењује правила понашања (ходање у колони, чекање у реду, сједање на одређено мјесто)
		Краткотрајно примјењује поједина правила, потребно је опомињање	

Усваја хигијенске и културне навике током јела		Уз физичко навођење пере руке прије и после јела, узима оброк итд.	Пере руке прије и после јела, узима оброк, поспрема након јела, чисти сто, одлаже прљаво посуђе
		Пере руке прије и после јела, самостално узима оброк. Чисти сто уз вербално навођење	
Пере воће прије јела		Пере воће уз физичко и вербално навођење	Пере воће уз вербално навођење или самостално
		Пере воће уз сликовно и вербално навођење	
Изува обућу и оставља на предвиђено мјесто		Изува обућу и оставља на одређено мјесто уз навођење	Самостално изува све врсте обуће и ставља на одређено мјесто (означено сликом)
		Самостално изува обућу (осим дубоких чизама или патика с пертлама) и оставља је на одређено мјесто	
Обува обућу		Обува папуче на назување или чичак уз навођење	Самостално обува патике на чичак траку и зимске чизме. Закопчава (не веже пертле)
		Обува папуче, патике и гумене чизме и закопчава сам или уз помоћ	
Идентификује обућу на сликама		Показује на сликама папуче, чизме и патике уз навођење	Идентификује већину обуће на сликама (сандале, патике, папуче, гумене и зимске чизме)
		Самостално показује на сликама папуче, чизме и патике	
Скида одјећу		Скида се уз физичку помоћ, скида капу, јакну, једноставнију одјећу	Самостално се скида; враћа извнуте рукаве и ногавице у исправан облик након свлачења
		Скида се уз вербално навођење и минималну помоћ	

Облачи одјећу		Сам или уз навођење облачи горње одјевне предмете	Самостално облачи сву своју одјећу (осим кошуља с дугмићима)
		Сам или уз навођење облачи доње одјевне предмете	
Идентификује одјећу на сликама		Показује на сликама мајицу, хлаче, чарапе, јакну, капу и сл. уз навођење	Идентификује већину одјеће (хаљина, шорц, прслук, капут, шал, кабаница и сл.)
		Самостално показује на сликама мајицу, хлаче, чарапе, јакну, капу и сл.	
Откопчава и закопчава велику дугмад		Откопчава велику дугмад уз навођење	Закопчава велику дугмад сам или уз навођење
		Самостално откопчава велику дугмад	
Отвара и затвара рајсфершлус		Отвара рајсфершлус сам или уз навођење	Самостално затвара рајсфершлус
		Затвара рајсфершлус уз навођење (започето затварање)	
Сортира одјећу на прљаву и чисту		Уз навођење сортира одјећу или слике одјеће на прљаву и чисту	Сортира одјећу те асоцира чисту са ормаром а прљаву са машином за веш
		Самостално сортира одјећу или слику одјеће на прљаву и чисту	
Оставља одјећу на одређено мјесто		Оставља одјећу уз помоћ слика и физичко навођење	Оставља одјећу уз помоћ слика (сликовних ознака)
		Оставља одјећу уз вербално навођење	
Поспрема након јела		Поспрема сто уз помоћ и налог уз навођење	Поспрема сто након јела, баца отпатке, чисти мрве, пакује кутију за ужину и сл.
		Поспрема сто уз навођење али често нешто заборави	

Поспрема сто (клубу) након радних активности		Поспрема сто уз помоћ и налог уз навођење	Поспрема сто након рада, баца у канту за смеће, слаже свој прибор, брише сто и сл.
		Поспрема сто уз навођење али често нешто заборави	
Поспрема играчке		Уз физичко навођење купи играчке и одлаже их на предвиђена мјеста	Самостално поспрема након што спонтано или на захтјев престаје с играм
		На вербални захтјев враћа играчке на предвиђена мјеста	
Препознаје своје ствари		Уз навођење препознаје своје ствари које се налазе на одређеном мјесту	Самостално препознаје своје ствари које не морају бити на одређеном мјесту
		Самостално препознаје своје ствари које се налазе на одређеном мјесту	
Пакује и распакује торбу		Уз навођење откопчава торбу, вади перницу и свеску	Самостално се распакује и пакује на почетку и крају наставе
		Уз навођење перницу и свеску враћа у торбу	
Поспрема своју школску перницу		Уз навођење кориштен прибор враћа у перницу	Самостално враћа бојице, оловке, гумицу итд.
		На вербални захтјев поспрема прибор	
Одржава уредним под просторије		Сам или уз помоћ краткотрајно купи папириће с пода, често прекида радњу	Сам или уз помоћ користи ручни аспиратор
		Сам или уз помоћ купи папириће с пода	

Брише радне површине		Уз навођење брише прашину са површина	Самостално препознаје прљаве површине и брише их
		Самостално брише прашину с површина	
Чека свој ред		Чека у реду уз асистенцију и корекцију или држање за руку	Чека свој ред стрпљиво, колико дуго је потребно
		Чека свој ред уз навођење, често излази из реда и враћа се	
Обраћа пажњу на дјецу		Уочава периферним видом без интеракције	Уочава и посматра другу дјецу, показује занимање за њихове активности
		Уочава периферним видом уз повремену интеракцију	
Зна имена дјете у групи		Зна имена појединих другова у групи (именује вербално или показује)	Зна имена и другара мимо групе (именује вербално или показује)
		Зна имена другова у групи (именује вербално или показује)	
Размјењује ствари са другарима		На инсистирање краткотрајно посуђује ствари, прво узме па тек онда тражи дозволу	Сам даје на захтјев вршњака и узима ствари од других тек након питања
		Размјењује ствари уз налоге и усмјеравање, краткотрајно посуђује	
Остварује интеракцију са другарима из разреда		Интеракција краткотрајна и /или мотивисана предметом који другар има	Интеракција се остварује у појединим ситуацијама и краткотрајно се обавља заједничка активност
		Интеракција краткотрајна, и остварује се уз усмјеравање и асистирање, без великог интересовања	

Адекватно се понаша према дјеци из разреда		Не обраћа много пажње на дјецу, узима њихове ствари али им враћа без љутње	У заједничким активностима прати свој ред, сарађује, показује радост и занимање током заједничке игре
		Успоставља примјерен тјелесни контакт са другима (не дира их, поштује лични простор)	
Учествује у групном раду		Нерадо учествује, уз асистенцију и навођење	Учествује у групним активностима
		Краткотрајно учествује, не чека свој ред	
Игра се са другом дјецом		Учествује у игри уз физичко навођење и усмјеравање	Сам се придружује игри са вршњацима
		Придружује се игри уз вербално навођење	
Самостално се игра		Краткотрајно активности изводи самостално (слаже коцке, листа сликовнице итд)	Самостално бира активност и игра се адекватно и без стереотипија десетак минута
		Може око 5 минута да самостално да се игра, адекватно и без стереотипија	
Невербално успоставља и одржава комуникацију са другарима и наставником		Неартикулисаним гласањем и/или фацијалним експресијама, и краткотрајно успоставља контакт	Супрасегментном структуром говора (мелодијом и интонацијом) остварује комуникацију
		Неартикулисаним гласањем и/или фацијалним експресијама изражава задовољство или незадовољство	
Комуницира са околином своје жеље и потребе		Своје жеље и потребе исказује гестом или неартикулисаним гласањем	Иницира контакт и обавјештава о својим жељама и потребама вербално или кориштењем ААК
		Обраћа се околини гестовно, или користи ААК уз навођење	

Одговара на питања		Разумије питања али не одговара у потпуности на њих, не учествује у комуникацији	Комуницира вербално или невербално (ААК уз комуникаторе, апликације, табеле, слике) са околином
		Комуникација са околином на иницирање друге стране (на питање и налог) уз навођење	
Усваја личне информације		Зна своје име и презиме, колико има година	Зна назив школе, име учитеља/ице и другара
		Зна имена родитеља, браће и сестара	
Разумије и извршава једноставне налоге		Извршава једноставне налоге, често тек након неколико понављања и уз демонстрацију	Разумије и извршава већину једноставних налога (дај, баци, устани, сложи, залијепи, сједни, споји итд.)
		Извршава једноставне налоге који се често дају након једног понављања	
Примјењује основна правила учтивог понашања		Примјењује уз навођење правила учтивог понашања (куца, враћа ствари, поздравља..)	Правила учтивог понашања примјењује вербално или невербално већину времена
		Самостално примјењује поједина правила учтивог понашања	
Прати правила понашања у разреду		Не хода по учионици, сједи на свом мјесту, не љути се кад му се додјели задатак	Тражи дозволу за тоалет, посуђивање прибора, диже руку итд.
		Не узима туђе ствари, говори тихо, куца кад улази	

Борави у радном простору, прати и перципира активности око себе		Борави у радном простору, али је више у покрету, кратко сједи за столом, прати активности око себе	Прати активности око себе и показује спремност да у истима учествује, учествује у активностима одјељења
		Дуже борави у радном простору, покрети и радње су компатибилне са активностима у одјељењу, сједи довољно дуго за столом	

Препоручени садржаји/активности:

Формирање основних хигијенских навика и развијање свијести о себи

- Прављење фигуре човјека од пластелина, тијеста, картона
- Склапање људске фигуре од дијелова (слагалице)
- Показивање дијелова тијела на себи пред огледалом
- Показивање дијелова тијела на другима и на сликовном материјалу
- Имитација кроз пјесме „Чисто дијете“, „Глава, рамена, кољена и прсти“, „Дај ми мама марамицу“, „Овако се руке мију“
- Практичне активности (прање руку, зуба, чешљање)
- Социјалне приче – одлазак код фризера, важност хигијене зуба итд.
- Слагање слика хигијенских радњи у исправан низ – кораци у тоалет рутини

Развијање способности самосталног узимања obroka

- Сортирање посуђа и прибора за јело (папирни прибор, дјечији сетови за играње, право посуђе)
- Изрезивање слика намирница из трговачких каталога и лијепљење на тањир
- Сортирање слика на групу хране и групу пића (шта једемо а шта пијемо)
- Придруживање посуђа – уз сваки тањир нож и виљушка, испод сваке шољице тањир
- Симболичка игра са дјечијим суђем, кување ручка, храњење лутке, пијење чаја
- Резање пластичним или дрвеним ножем пластелина, модела хране чији су дијелови спојени чичак траком
- Узимање хране палцем и кажипрстом – нпр. у амбалажу од бомбоњере ставити у свако удубљење по један смоки тако да се не може узети више одједном тј. захватити цијелом шаком

Развијање способности самосталног одијевања и обувања

- Облачење и свлачење лутке
- Такмичење – ко ће брже да се обује или скине и одложи јакну
- Сортирање слика одјеће и обуће у двије групе
- Спаривање одјеће и дијела тијела на који се та дио одјеће облачи

- Сортирање одјеће према временским условима (кад је вруће, хладно, кишовито)
- Вјежбе закопчавања и откопчавања дугмади и рајсфершлуса на предмету испред ученика
- Изрезивање одјеће из каталога и лијепљење на илустрацију дјечака или дјевојчице
- Вјежбе облачења тренерке по корацима: сјести, навући једну ногавицу, другу ногавицу, устати, повући тренерку до бедара, навући преко кукова, повући мајицу преко тренерке

Развијање способности одржавања радног и животног простора

- Свакодневно поспремање учионице на крају наставе
- Прављење персонализованог сета за чишћење: кутија са дјететовим именом, у њој крпа, прскалица са водом, врећица за смеће
- Прављење календара активности, сваки дан дијете добија звјездицу ако је поспредило играчке а петком добија симболичну награду
- Кориштење визуелних помагала, слика и постера, које презентују гдје се одлажу ствари, како се пакује торба и сл.

Развијање сарадње, интеракције и комуникације са околином

- Бацање лопте именованом другу
- Препознавање другара (ко се сакрио; чија је ово глава, рука, нога?)
- Игре у пару (игра аутићима и заједничком гаражом, плесање у дјечијем колу, наизмјенично слагање коцки у кулу итд.)
- Визуелно представљена правила понашања у школи (говоримо тихо, уши слушају, руке су мирне и сл.)
- Кориштење апликација за алтернативну и аугментативну комуникацију
- Игре размјене, ја теби - ти мени

Упутства наставнику

Напомена: *Брига о себи и социјални развој* као издвојено предметно подручје изучава се од друге године I нивоа. Уважавајући индивидуалне разлике међу ученицима и у намјери да поштујемо принцип постепеног усложњавања захтијева, показатељи остварености исхода у другој колони дефинисани су на два нивоа сложености.

- Формирати садржаје тако да се што више учи кроз имитације
- Приликом планирања исхода уважавати индивидуалне способности и потребе ученика
- Користити прво конкретан материјал и ситуације, а затим слике и илустрације
- Сваки задатак разложити на просте елементе; усвајати појединачне кораке, а затим усложњавати и повезивати у цјелину
- Остварити сарадњу са родитељима и усагласити начине рада и тренинга (нарочито за хигијенске навике)
- Систематско похваљивање адаптивних облика понашања ради учвршћивања истих - пажњу поклањати кад се дијете понаша на пожељан начин. Непожељне облике понашања игнорисати и/или замјењивати адекватнијим обликом а пожељне наградити.

II ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	72	Прва година	2
Друга година	72	Друга година	2
Трећа година	72	Трећа година	2
Општи циљ			
Цјелокупни развој ученика кроз развијање самосталне бриге о себи и укључење у друштвену заједницу.			
Посебни циљеви			
- Развијање способности самосталног одржавања личне хигијене, храњења и облачења - Усвајање навика одржавања радног и животног простора - Развијање адекватних социјалних и емоционалних реговања - Усвајање друштвено прихватљивих образаца понашања - Развијање комуникације и интеракције са другима			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Одржава личну хигијену	Самостално извршава једноставније радње личне хигијене (чешљање, одлазак у тоалет и сл.)	Уз навођење извршава сложеније радње личне хигијене (прање зуба, одржавање личне хигијене тијела)	Самостално извршава сложеније радње личне хигијене (прање зуба, одржавање личне хигијене тијела)
Познаје и разликује средства за личну хигијену	Познаје и разликује средства за личну хигијену уз навођење	Познаје и разликује средства за личну хигијену самостално	Показује преференције према одређеним средствима (по мирису, структури и сл.)
Исправно пере руке	Уз навођење трља палчеве, простор између коријена прстију, надланице итд.	Самостално трља палчеве, простор између коријена прстију, надланице итд.	Бар 20 секунди пере руке поштујући сва правила и кораке исправног прања руку

Поставља сто у складу са оброком	Поставља на сто самостално само ужину	Поставља све оброке на сто уз навођење	Поставља све оброке на сто на вербални захтјев
Разликује дубоке и плитке тањире и тањире за десерт	Разликује само дубоке и плитке тањире уз навођење	Разликује дубоке и плитке тањире на вербални захтјев	Самостално разликује добоке, плитке и десертне тањире
Разликује једнократни прибор и прибор из есцајга	Издаја једнократни прибор и прибор из есцајга уз навођење или према сликама	Разликује једнократни прибор од прибора из есцајга уз навођење	Једнократни прибор одлаже у канту за отпатке, а есцајг на прање
Адекватно користи салвету током јела	Препознаје салвету и разумије намјену уз навођење	Користи неспретно салвету и краткотрајно током јела уз навођење	Спретно самостално користи салвету током јела
Познаје кухињско посуђе	Показује именовано посуђе (шерпе, таве, тепсије) уз навођење	Самостално показује именовано посуђе (шерпе, таве, тепсије)	Показује именовано посуђе и наводи типична јела за ту врсту посуђа (нпр. шерпа – супа, тава – јаја)
Користи нож за мазање хљеба	Краткотрајно и уз навођење наноси намаз	Користи нож за мазање хљеба уз навођење	Самостално користи нож
Уочава намирнице које се одмах могу конзумирати	Уочава воће и слаткише као намирнице које се једу одмах, без термичке обраде сам или уз навођење	Уочава уз навођење врсте поврћа и готових јела који се могу одмах конзумирати	Самостално уочава врсте поврћа и готових јела који се могу одмах конзумирати
Разликује намирнице које се термички обрађују од оних којима обрада није потребна	Разликује поједину неприпремљену и припремљену храну коју најчешће конзумира	Разликује намирнице конкретно или на сликама уз навођење	Самостално разликује намирнице конкретно или на сликама
Уочава везу намирница - оброк	Повезује неколико сирових намирница с готовим оброком (кромпир уз пире, сирово пиле уз печено пиле) уз навођење	Самостално повезује неколико сирових намирница с оброком (кромпир уз пире, сирово пиле уз печено пиле)	Повезује већи број намирница и оброка (кукуруз – кокице, млевено месо – плескавица, сирово јаје – кајгана итд.)
Припрема једноставне оброке	Ставља пахуљице и млијеко у чинију, наноси намаз на хљеб, кува јаја уз навођење	Ставља пахуљице и млијеко у чинију, наноси намаз на хљеб, кува јаја уз надзор и вербалне упуте	Самостално припрема једноставне оброке, водећи рачуна о сигурносним мјерама (нож, штедњак)

Познаје кухињске апарате	Показује на вербални налог штедњак, фрижидер, тостер, микровалну, кетлер уз навођење	Самостално показује на вербални налог штедњак, фрижидер, тостер, микровалну, кетлер	Показује именоване апарате и разумије њихову намјену (термичка обрада намирница, чување намирница)
Разумије изразе за честе кухињске радње	Уз навођење извршава вербални налог (промјешај, успи, изрежи, окрени итд.)	Самостално извршава вербални налог (промјешај, успи, изрежи, окрени итд.)	Показује на сликама ко сјече, мијеша, пржи, мијеси, похује, соли, пасира итд. сам или уз помоћ
Сортира намирнице према мјесту складиштења	Сам или уз помоћ показује и сортира намирнице које буду у остави	Сам или уз помоћ показује и сортира намирнице које буду у фрижидеру	Сам или уз помоћ показује и сортира намирнице које буду у замрзивачу
Сортира одјећу према намјени	Сам или уз навођење издваја одјећу за спорт и рекреацију	Сам или уз навођење издваја одјећу за школу и посао	Сам или уз навођење издваја одјећу за свечаности
Препознаје своје ствари	Препознаје своје ствари уз физичко навођење	Препознаје своје ствари уз вербално навођење	Самостално проналази своје ствари
Слаже одјећу и правилно је одлаже	Одлаже одјећу на одређено мјесто уз навођење	Слаже одјећу уз навођење (мајице, дукс, тренерка)	Самостално слаже правилно одјећу и одлаже је
Сортира одјећу за прање	Самостално сортира веш на чист и прљав	Уз навођење сортира бијели и шарени веш	Самостално сортира бијели и шарени веш, ставља на прање
Сортира одјећу према полу	Уз навођење сортира мушку и женску одјећу	Самостално сортира мушку и женску одјећу	Самостално сортира одјећу на мушку, женску, унисекс
Закопчава ситну дугмад	Закопчава ситну дугмад уз физичко вођење	Закопчава ситну дугмад уз вербално навођење	Самостално закопчава ситну дугмад
Повезује одјећу са временом и догађајем	У зависности од времена и прилике показује адекватну одјећу и обућу уз навођење	У зависности од времена и прилике показује адекватно уз вербални налог	Самостално показује шта да се обуче и обује
Поспрема кревет	Уз физичко навођење поспрема кревет	Уз вербално навођење поспрема кревет	Самостално или на вербални налог поспрема кревет
Познаје средства за чишћење радних површина и просторије	Уз навођење повезује средство и предмет/намјену на којем се примјењује	Самостално повезује средство и предмет/ намјену на којем се примјењује	Практично примјењује средства (пере суђе, брише огледало, паје паучину)

Поспрема радни простор	Краткотрајно поспрема радни простор уз навођење	Поспрема радни простор на вербални захтјев и инструкције	Самостално поспрема радни простор
Одлаже оловке, играчке и радни материјал на одређено мјесто	Поспрема оловке, играчке и радни материјал уз навођење	Поспрема оловке, играчке и радни материјал на вербални захтјев и инструкције	Самостално поспрема играчке и радни материјал
Прати правила понашања у групи приликом остављања личних ствари (ранац, јакна, папуче, ципеле итд.)	Одлаже јакну и ципеле на означено мјесто уз навођење	Одлаже све личне ствари на сликовно означено мјесто уз навођење	Самостално одлаже све личне ствари на своје мјесто
Учествује у прославама рођендана	Препознаје рођенданско славље (шта се слави, ко је слављеник и сл.) уз навођење	Уз навођење поштује правила понашања на прослави (честита слављенику, не узима поклоне, игра се и сл.)	Самостално поштује правила понашања на прослави (честита слављенику, не узима поклоне, игра се и сл.)
Учествује у школским манифестацијама	Уз навођење стоји са другарима на бини, и изводи краћи текст, рецитацију, показује пано	Уз навођење изводи дужу тачку (плес, игроказ, рецитацију и сл.)	Самостално изводи дужу тачку (плес, игроказ, рецитацију и сл.)
Даје руку другом ученику из одјељења	Прихвата да да руку другом ученику, без отпора али краткотрајно	Даје руку другом ученику током краће шетње	Даје руку другом ученику током дуже шетње (нпр. одласка у град)
Правилно стоји у реду и прати колону	Прихвата да стоји у реду, без отпора али краткотрајно	Прихвата да стоји у реду, помјера се у складу са помјерањем колоне	Стоји у реду, задржава своје мјесто у реду и прати кретање колоне
Адекватно испољава љутњу	Краткотрајно адекватно реагује (саопштава да је љут, прави адекватне фацијалне експресије, не баца и не уништава ствари, није аутоагресиван и агресиван)	Адекватно реагује уз навођење сво вријеме (љутњу испољава на друштвено прихватљив начин)	Самостално реагује адекватно сво вријеме (љутњу испољава на друштвено прихватљив начин)
Адекватно испољава радост	Краткотрајно адекватно реагује (смије се, саопш)	Адекватно реагује уз навођење сво вријеме (љутњу испољава на друштвено прихватљив начин)	Самостално реагује адекватно сво вријеме (љутњу испољава на друштвено прихватљив начин)

Уочава пријатне и непријатне ситуације	Уочава конкретне непријатне ситуације у којима учествује или их види, уз навођење	Самостално уочава конкретне непријатне ситуације у којима учествује или их види	Сам или уз помоћ уочава пријатне и непријатне ситуације на фотографијама и илустрацијама
Уочава болесну животињу	Разликује повређену животињу од здраве, уз навођење	Самостално разликује повређену животињу од здраве	Уочава болесну животињу и идентификује узрок (повређена шапа, огреботине и сл.)
Уочава болесног човјека	Разликује болесног од здравог човјека, уз навођење	Самостално разликује болесног од здравог човјека	Уочава болесног човјека и идентификује узрок болести или повреде (вирусне инфекције, повређено око, рука, нога и сл.)
Повезује болницу са озљеђеном особом	Препознаје болницу и њену намјену уз помоћ	Самостално препознаје болницу и њену намјену	Повезује болницу са озбиљнијим повредама (иде у болницу за поломљену кост, а не за малу огреботину)
Помаже другу да заврши задатак	Помаже другу да заврши задатак краткотрајно уз физичко навођење	Помаже другу да заврши задатак краткотрајно уз навођење	Помаже другу да заврши задатак сам или уз вербалне инструкције
Прати правила понашања у својој околини	Усваја и примјењује правила и норме понашања у учионици	Усваја и примјењује правила и норме понашања у школи	Усваја и примјењује правила и норме понашања у ужој социјалној средини
Разумије и извршава налоге	Разумије и извршава једноставне налоге (донеси, баци, дај, обриши, затвори)	Уз навођење извршава вишеструке налоге (баци папир и окачи јакну)	Самостално извршава вишеструке налоге (обуј се и донеси кључ)
Разликује дјецу по роду	Уз навођење разликује дјечаке и дјевојчице у групи	Самостално разликује дјечаке и дјевојчице у групи	Разликује дјечаке и дјевојчице на сликама
Користи технике ААК за исказивање жеља и потреба	Показује цијелом руком или издвајањем кажипрста на оно што жели, треба	Уз навођење користи слике, знаковни језик, апликације за исказивање жеља и потреба	Користи се знаковним језиком, комуникаторима и другим начинима ААК за исказивање жеља и потреба

Понаша се на друштвено прихватљив начин	Понаша се на друштвено прихватљив начин у познатим ситуацијама сам или уз навођење	Понаша се на друштвено прихватљив начин у новим ситуацијама уз навођење	Самостално се понаша на друштвено прихватљив начин у новим ситуацијама
Усваја личне информације	Зна датум свог рођења	Зна адресу становања	Зна број телефона родитеља
Учествује у игри са другом дјецом	Придружује се краткотрајно игри уз вербални подстицај	Придружује групним активностима, учествује колико је потребно уз навођење	Самостално се придружује и учествује у групним активностима

Препоручени садржаји/активности:

Развијање способности самосталног одржавања личне хигијене, храњења и облачења

- Сортирање посуђа и прибора за узимање оброка (сортирање предмета, слика...)
- Постављање прибора за узимање оброка
- Увјежбавање самосталног храњења, послуживања хране и поспремања након јела
- Припреме кревета за спавање
- Сортирања одјеће према функцији (пицама за спавање...); Сортирање одјеће према годишњим добима
- Увјежбавање облачења/свлачења и обувања/изувања
- Закопчавања и откопчавања дугмади, дрикера (на луткама, на јакнама...)
- Увјежбавање самосталног одржавања личне хигијене/ купања, прања зуби (илустрације, разговор, пјесмице...)
- Примјена илустрација и имитација кроз пјесмицу „ Купање“, „ Хигијена“ и др.
- Припрема за одлазак напоље кроз практичне примјере и илустрације

Усвајање навика одржавања радног и животног простор

- Демонстрирање одлагања радног материјала
- Означавање кутија у којима се налази одређени материјал за рад
- Украшавање имена ученика и означавање мјеста за одлагање личних ствари
- Уочавање сличности и разлика чистог и прљавог радног простора конкретно или на илустрацијама

Развијање адекватних социјалних и емоционалних реговања

- Увјежбавање исказивања жеља и потреба кроз гестовно показивање или рад на комуникатору, сликама
- Уочавање правила понашања приликом прослава рођендана (како се осјећа слављеник, како се понашају пријатељи) на илустрацијама, снимкама, конкретним ситуацијама
- Гледање и коментарисање филмова и илустрација на којима су приказани повређени људи и животиње
- Радни листови на којима се спарује болница и повређени, повреда и врста повреде

- Играње улога са дјечијим сетовима (доктор, ветеринар и сл.)
- Сlike на којима се приказује збрињавање животиња (азили, ветеринарска станица и сл.)

Усвајање друштвено прихватљивих образаца понашања

- Представљање правила кроз илустрацију
- Одређивање (заједничко, вођено наставником) и поштовање правила у групи/ учионици
- Подстицање и укључивање у заједничке активности (поспремање учионице, украшавање просторије за прославу, припрема за рад, креативне активности итд.)
- Социјалне приче о дјечијим занимљивим и корисним темама (како се понашати на представи, мору, шетњи, кину итд.)
- Презентација догађаја који су се десиле ученику (личне слике, презентације, илустрације, видео записи и др.)

Развијање комуникације и интеракције са другима

- Увјежбавање једноставних налога кроз разне активности
- Сортирање ствари/ разликовање својих од туђих
- Кориштење асистовних технологија
- Активности кроз игру у којој ће се истицати стрпљење (чекање на свој ред)
- Заједничке игре у којима се потиче размјена играчака
- Заједничко прављење мозаика, панона, слика
- Организовање заједничких изложби

Упутства наставнику

- Формирати садржаје тако да се што више учи кроз имитације
- Приликом планирања исхода уважавати индивидуалне способности и потребе ученика
- Користити прво конкретан материјал и ситуације, а затим слике и илустрације
- Сваки задатак разложити на просте елементе; усвајати појединачне кораке, а затим усложњавати и повезивати у цјелину
- Остварити сарадњу са родитељима и усагласити начине рада и тренинга (нарочито за хигијенске навике)
- Систематско похваљивање адаптивних облика понашања ради учвршћивања истих - пажњу поклањати кад се дијете понаша на пожељан начин. Непожељне облике понашања игнорисати и/или замјењивати адекватнијим обликом а пожељне наградити.

III ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	108	Прва година	3
Друга година	108	Друга година	3
Трећа година	108	Трећа година	3
Општи циљ			
Развијање способности за што самосталнији живот и бригу о себи.			
Посебни циљеви			
- Развијање хигијенских навика, адолесцентске хигијене и хигијене животног простора - Развијање способности одијевања и обувања - Развијање здравих стилова живота - Развијање правилног и примјереног понашања - Развијање вјештина неопходних за функционисање у друштвеној заједници			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Повезује средства за одржавање хигијене тијела са њиховом намјеном	Разврстава средства за хигијену тијела уз помоћ, повезује парове на сликама уз помоћ	Повезује средства за хигијену тијела и њихову намјену уз вербално или сликовно навођење	Самостално повезује средства за хигијену тијела и њихову намјену
Уочава промјене на тијелу карактеристичне за узраст	Увиђа промјене на сопственом тијелу уз навођење уз примјере на сликама (прије-послије)	Увиђа промјене на сопственом тијелу, другоме и на сликама карактеристично за његов узраст уз навођење	Самостално уочава промјене на тијелу карактеристичне за узраст
Увиђа разлике међу половима с обзиром на узраст	Разликује особе по полу	Уочава разлику по полу с обзиром на узраст уз навођење	Самостално уочава карактеристике по полу и узрасту

Препознаје и користи средства за одржавање интимне хигијене	Препознаје средства за одржавање интимне хигијене уз помоћ	Самостално препознаје и користи средства за одржавање интимне хигијене уз навођење или сликовне подсјетнике	Самостално користи одговарајућа средства за одржавање интимне хигијене
На адекватан начин испољава сексуалне нагоне	Препознаје сексуалне нагоне	Разликује гдје је друштвено прихватљиво/неприхватљиво задовољавање нагона	Разликује сексуалне нагоне и упознат је са адекватним мјестима за задовољавање истих
Користи средства за хигијену лица	Користи средства за хигијену лица уз демонстрацију и помоћ	Користи средства за хигијену лица уз вербално навођење или сликовни подсјетник	Самостално користи средства за хигијену лица
Одржава личну хигијену (сложеније радње – нокти, уши, стопала, пазух)	Одржава личну хигијену уз демонстрацију и помоћ	Одржава личну хигијену уз навођење или сликовни подсјетник	Самостално одржава личну хигијену
Брије се	Брије се уз демонстрацију и помоћ	Брије се уз навођење или сликовни подсјетник	Самостално се брије
Одржава хигијену прибора за бријање	Одржава хигијену прибора за бријање уз помоћ	Одржава хигијену прибора за бријање уз навођење или сликовни подсјетник	Самостално одржава хигијену прибора за бријање
Користи средства за превенцију знојења	Користи средства за превенцију знојења уз демонстрацију и помоћ	Користи средства за превенцију знојења уз вербално навођење или сликовни подсјетник	Самостално користи средства за превенцију знојења
Препознаје и користи средства за његу и стилизовање косе	Препознаје средства за његу и стилизовање косе	Препознаје средства за његу и стилизовање косе и користи их уз помоћ	Самостално препознаје и користи средства за његу и стилизовање косе
Одржава спољашни изглед уредним	Одржава уредност уз помоћ и навођење	Одржава уредност уз повремено навођење	Самостално одржава уредност
Познаје начине прања одјеће	Препознаје средства и апарате за прање одјеће	Примјењује процес прања одјеће уз физичку помоћ или навођење	Самостално пере одјећу уз повремено надзор
Чисти и одржава обућу	Чисти обућу уз физичку помоћ	Чисти обућу уз навођење	Самостално чисти обућу
Веже пертле уз помоћ	Веже пертле уз физичку помоћ	Веже пертле уз навођење	Веже пертле уз вербалне инструкције

Разликује гардеробу према годишњим добима	Разликује комаде одјеће најтипичније за годишња доба	Разликује гардеробу према годишњим добима уз помоћ и навођење	Самостално уочава и разврстава одјећу према годишњим добима
Бира гардеробу примјерену годишњем добу и/или актуелним временским приликама	У свакодневном облачењу бира одјећу примјерену годишњем добу уз помоћ	Бира одјећу примјерену годишњем добу и актуелним временским приликама уз навођење	Самостално бира одјећу примјерену годишњем добу и актуелним временским приликама
Разликује гардеробу према намјени (спортска, свечана и сл.)	Разврстава гардеробу према намјени уз помоћ, повезује уз помоћ слика	Разврстава гардеробу према намјени уз повремено навођење	Самостално разврстава гардеробу према намјени
Формира базични естетски однос према гардероби	Доноси естетски суд уз помоћ или навођење	Доноси естетски суд повремено навођење	Самостално увиђа шта је лијепо, а шта не
Пегла крпе	Рукује пеглом и пегла крпе уз физичко навођење	Самостално уз надзор пегла крпе	Укључује пеглу, пегла, искључује пеглу и склања је
Разликује намирнице (пирамида исхране)	Разликује основне категорије намирница – именује намирнице уз навођење	Повезује поједине намирнице са категоријом којој припадају	Групише и повезује намирнице са категоријама којој припадају
Разликује здраве од нездравих намирница	Разврстава намирнице у категорије здраво-нездраво уз помоћ	Препознаје поједине намирнице по критерију здраво-нездраво	Самостално разликује здравих од нездравих намирница
Уочава посљедице нездраве исхране	Уочава посљедице нездраве исхране уз помоћ	Уочава посљедице нездраве исхране уз повремено навођење	Самостално уочава посљедице нездраве исхране бира здраву храну
Припрема једноставне оброке и напите (какао, инстант супа, чај, тјестенина и сл.)	Припрема једноставне оброке уз физичку помоћ познаје начин припреме	Припрема једноставне оброке уз вербално навођење и надзор	Самостално припрема једноставне оброке
Пере и брише пластично и метално посуђе и есцајг	Пере и брише пластично и метално посуђе и есцајг уз физичку подршку	Пере и брише пластично и метално посуђе уз вербално навођење или сликовне подсјетнике	Самостално пере и брише пластично и метално посуђе и есцајг

Пере и брише стаклено и порцуланско посуђе	Пере и брише стаклено и порцуланско посуђе уз физичку подршку	Пере и брише стаклено и порцуланско посуђе уз вербално навођење или сликовне подсјетнике	Самостално пере и брише стаклено и порцуланско посуђе
Отвара конзервирану храну и пиће	Отвара конзерве (на потез и са отвараčem за конзерве) уз физичко навођење	Отвара конзерве (на потез и са отвараčem за конзерве) уз надзор	Самостално отвара конзерве (на потез и са отвараčem за конзерве) и сервира
Користи исправно есцајг	Исправно држи кашику, реже ножем и виљушком уз физичко навођење	Исправно држи кашику, реже ножем и виљушком уз надзор	Самостално исправно држи кашику, реже ножем и виљушком
Разликује просторије у стану и њихову намјену	Препознаје и разликује поједине елементе намјештаја	Препознаје и разликује просторије у стану	Повезује просторије у стану са њиховом намјеном
Разликује средства за одржавање хигијене простора	Разликује средства за одржавање хигијене простора уз помоћ	Разликује средства за одржавање хигијене простора уз навођење	Самостално разликује средства за одржавање хигијене простора
Користи поједине електричне уређаје	Користи фен, усисивач, кувало за воду уз помоћ	Користи фен, усисивач, кувало за воду уз навођење или сликовне подсјетнике	Самостално користи поједине електричне уређаје уз повремену надзор
Његује цвијеће	Залијева цвијеће уз навођење	Залијева цвијеће, надхрањује, пази да је на свијетлом мјесту уз навођење	Самостално залијева цвијеће, надхрањује, пази да је на свијетлом мјесту
Познаје мјере опреза и опасности	Упознаје се са опасностима и мјерама опреза уз помоћ препознаје опасности на сликама	Препознаје конкретна упозорења/симболе уз навођење	Самостално повезује симболе са опасностима на које указују
Препознаје неадекватно и деструктивно понашање	Препознаје неадекватно и деструктивно понашање уз помоћ, препознаје-разликује добро од лошег понашања на сликама	Препознаје крупније грешке и испале у понашању у конкретним ситуацијама и на сликама уз навођење	Самостално препознаје неадекватно и деструктивно понашање
Развија самоконтролу и усваја обрасце замјенског понашања	Уочава сопствено неадекватно понашање и примјењује технике за корекцију понашања уз помоћ	Уочава сопствено неадекватно понашање и коригује га уз навођење	Уочава сопствено неадекватно понашање и развија самоконтролу кроз обрасце замјенског понашања

Препознаје обиљежја и намјену хитних служби	Разликује обиљежја хитних служби уз навођење именује обиљежја	Разликује обиљежја хитних служби	Разликује обиљежја хитних служби и зна њихову намјену
Разговара телефоном	Адекватно се јавља на телефон уз навођење	Јавља се на телефон и одговара на једноставна питања уз навођење	Самостално се јавља на позив и одговара на једноставна питања
Поздравља позната лица	Одздравља познатим лицима примјерено поздраву који су му упутили (добар дан, ђао, видимо се, довиђења) уз навођење	Поздравља позната лица примјерено узрасту и односу који с њима има (добар дан, ђао, видимо се, довиђења) уз навођење	Самостално поздравља позната лица примјерено узрасту и односу који с њима има (добар дан, ђао, видимо се, довиђења)
Поздравља и упознаје непозната лица	Поздравља, представља се непознатим лицима уз навођење	Самостално поздравља, представља се непознатим лицима	Сам или уз вербалну помоћ комуницира са новим лицима, памти њихова имена, персира их и сл.
Прима госте и посјетиоце	Отвара врата, поздравља госте, упућује их у предвиђен простор уз навођење	Самостално отвара врата, поздравља госте, упућује их у предвиђен простор	Сам или уз помоћ комуницира са гостима, узима улогу домаћина (нпр. нуди пићем)
Упознаје различите облике друштвених догађаја (рођендани, свечаности, сахране ...)	Упознат је са поводима различитих друштвених догађаја, обиљежава рођендан	Повремено се укључује у друштвена догађања	Укључује се у друштвена догађања и понаша се у складу са истим
Честита празнике и лично важне датуме	Честита уз навођење (зна који је повод, коме се честита и сл.)	Имитира друге приликом честитања (честита како види да други честитају)	Самостално или уз вербално навођење честита празник
Даје податке надлежним особама или неком ко му може помоћи (име и презиме, име родитеља, адреса, контакт телефон)	Прихвата ношење наруквице на којој су његови лични подаци (ако је вербалан, учи своје податке)	Уз навођење показује наруквицу са подацима (нпр. током вјежбе) (ако је вербалан говори с мањим грешкама податке)	На вербални захтјев надлежне особе у реалној ситуацији показује наруквицу (исправно одговара на сва постављена питања)
Препознаје новац	Разликује изглед новчаница	Зна вриједност појединих новчаница	Има усвојен појам новца

Пореди новчанице (која је вриједнија, мање вриједна)	Уочава мању вриједност кованица у односу на папирни новац сам или уз навођење	Уочава вриједнију кованицу од двије понуђене, или вриједнију новчаницу од двије понуђене уз навођење	Самостално уочава вриједнију кованицу од двије понуђене, или вриједнију новчаницу од двије понуђене
Разумије појам куповине	Разумије размјену робе за новац	Зна разлике у вриједности робе	Усваја појам куповине
Обавља мање куповине (један до два артикла)	Обавља ситне куповине уз помоћ	Обавља ситне куповине уз надзор	Самостално обавља ситне куповине

Препоручени садржаји/активности:

Развијање хигијенских навика, адолесцентске хигијене и хигијене животног простора

- Сортирање средстава за одржавање личне хигијене према полу и узрасту
- Усвајање знања о промјенама на тијелу у различитим животним добима кроз сликовнице, слагалице
- Редање слика у правилан низ – кораци у процесу бријања, купања, стављања дезодоранса
- Вјежбање са средствима за хигијену (дезодоранс, креме, средства за бријање)-конкретни материјал
- Сливовница за учење намјене појединих просторија у стану; сортирање намјештаја; смјештање појединих елемената намјештаја у одговарајућу просторију
- Сортирање средстава за одржавање хигијене простора

Развијање способности одијевања и обувања

- Чишћење обуће и одјеће
- Сортирање веша на прљав и чист
- Сортирање веша на бијели, тамни и шарени
- Сортирање гардеробе према годишњем добу, актуелним временским приликама или намјени
- Активности за развијање естетског односа према гардероби - сликовни материјал; прављење избора међу понуђеним дијеловима одјеће и прављење одјевних комбинација

Развијање здравих стилова живота

- Учење пирамиде исхране (прављење од дијелова пирамиду исхране, бојење и израда постера)
- „Мој јеловник“ (бирање омиљених а здравих намирница)
- Сортирање здравих и нездравих намирница
- Активности за учење посљедица нездраве исхране - сликовни прикази
- Сортирање посуђа за спремање хране
- Сортирање хране у кухињи (шта иде у оставу, фрижидер, замрзивач)

- Разликовање на слици и уживо појмова који се користе у кухињи (кувати, мијешати, пећи, сјецкати, циједити, гулити, гњечити)
- Намирнице – праћење једноставних рецепата на сликама
- Активности за увјежбавање поступка прања и брисања посуђа

Развијање правилног и примјереног понашања

- Активности учења симбола који указују на опасност-пиктограм
- Активности за учење намјене и правилне употребе појединих кућанских апарата
- Активности за учење обиљежја хитних служби и њихове намјене
- Процјењивање опасних и безопасних ситуација на сликама
- Конкретан и сликовни материјал о правилном поступању према биљкама и животињама
- Разликовање начина поступања према животињама (опасност од дивљих животиња, разлика у поступању према кућним љубимцима и животињама са фарме)

Развијање вјештина неопходних за функционисање у друштвеној заједници

- активности за усвајање знања о обичајима и традицији
- Прославе рођендана
- Приче у сликама-препознавање прихватљивог и неприхватљивог понашања
- Илустрације пожељног и очекиваног понашања
- Сакупљање жетона-награђивање прихватљивог понашања
- Игре улога, ситуационе игре
- Активности усвајања знања о изгледу и вриједности новчаница
- Игра продавнице
- „Куповина“ само артикала са списка (списак може бити и сликовни)

Упутства наставнику

- Формирати садржаје тако да се што више учи кроз имитације
- Приликом планирања исхода уважавати индивидуалне способности и потребе ученика
- Користити прво конкретан материјал и ситуације, а затим слике и илустрације
- Сваки задатак разложити на просте елементе; усвајати појединачне кораке, а затим усложњавати и повезивати у цјелину
- Остварити сарадњу са родитељима и усагласити начине рада и тренинга (нарочито за хигијенске навике)
- Систематско похваљивање адаптивних облика понашања ради учвршћивања истих - пажњу поклањати кад се дијете понаша на пожељан начин. Непожељне облике понашања игнорисати и/или замјењивати адекватнијим обликом а пожељне наградити.

МАТЕМАТИЧКЕ ПРЕДСТАВЕ

Предметно подручје *Математичке представе* обухвата перцепцију просторних релација, упоређивање, уочавање количине, те усвајање основних математичких појмова и операција. *Математичке представе* као предметно подручје је издвојено од другог нивоа образовања и обухвата нешто сложеније садржаје и поимање ствари које окружују ученика. Ученици ће учити серијације, класификације, груписање елемената, цртање геометријских облика, количине, мјерење, појам броја, као и основне математичке операције у складу са индивидуалним способностима. Циљ овог предметног подручја је да развија когнитивне и сазнајне способности код дјете, да буди радозналост и интересовање за математику и развој математичких знања. Садржаји предметног подручја *Математичке представе* су у корелацији са другим предметним подручјима.

II ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Прва година	72
Друга година	72
Трећа година	72

Седмични фонд часова

Прва година	2
Друга година	2
Трећа година	2

Општи циљ

Цјелокупни развој ученика кроз учење перцепције просторних релација, класификације и серијације, идентификовања геометријских облика, усвајања појма броја и основних математичких операција.

Посебни циљеви

- Познавање просторних релација
- Усвајање серијације и класификације предмета
- Формирање појма скупа
- Усвајање појма броја и бројног низа
- Бројање и писање природних бројева прве и друге десетице
- Усвајање рачунских операција сабирање и одузимање (прва и друга десетица)
- Разликовање геометријских облика

Исходи	Показатељи по годинама/способностима ученика			
Ученик:				
Познаје положај предмета у простору (на, у, изнад, поред, иза, испред, испод, лијево, десно)	Уз навођење поставља предмете у одређен положај	Самостално предмете ставља у одређен положај на вербални захтјев	Самостално упоређује положаје предмета у простору (лопта је између стола и столице, столица је иза лопте и сл.)	
Препознаје смјерове кретања (горе-доле, лијево-десно)	Уз навођење прати смјер кретања	Самостално прати смјер кретања према задатој инструкцији	Уочава смјерове кретања других	
Уочава односе међу предметима (висок-виши, низак-нижи, дугачак-дужи, кратак- краћи, танак-тањи, дебео-дебљи, узак-ужи, широк- шири...)	Показује и именује на конкретним предметима, уз подршку другог	Показује и именује на сликама и фотографијама	Црта по налогу одређене односе међу предметима, издваја слику адекватног и траженог садржаја	
Препознаје просторне релације на представном нивоу	Показује на слици положај предмета уз помоћ и навођење	Самостално показује на слици положај предмета на вербални захтјев	Самостално црта предмет у задати положај	
Разликује двије нијансе исте боје (свијетло-тамно)	Препознаје и именује боје	Разликује нијансе тамно-свијетло уз навођење	Групише и именује нијансе исте боје	
Класификује предмете по облику	Издаваја предмете истог облика уз навођење	Издаваја предмете истог облика самостално	Повезује исте облике на сликама и на конкретном предмету	
Класификује предмете по боји	Насумично убацује предмете исте боје у шаблоне	Убацује или одваја предмете исте боје	Повезује предмете исте боје на сликама и на конкретном предмету	
Класификује предмете по величини	Насумично убацује предмете исте величине у шаблоне	Убацује предмете исте величине у шаблоне	Повезује и групише предмете исте величине на сликама и на конкретним предметима	

Уочава појмове веће-мање	Уочава веће – мање на конкретним материјалима уз навођење	Уочава веће – мање на конкретним материјалима самостално	Издваја (дискриминише) већи или мањи предмет према захтјеву
Упореджује предмете по величини	Уочава веће – мање и раздваја их	Редом предмете по величини уз вођење	Редом предмете по величини самостално
Упореджује предмете по дужини	Упореджује и раздваја предмете у двије групе кратко - дуго	Упореджује и раздваја 3 предмета (кратко, дуго, најдуже)	Упореджује више од 3 дужине
Упореджује предмете по висини	Упореджује и раздваја у двије групе високо - ниско	Упореджује 3 висине (ниско, ниже, најниже; високо, више, највише)	Упореджује више од 3 висине предмета
Упореджује предмете по ширини	Упореджује и раздваја уске и широке предмете	Упореджује 3 ширине (широко, шире, најшире; уско, уже, најуже)	Упореджује више од 3 предмета по ширини
Препознавање законитости низа	Препознаје слијед од 2 узорка (АБАБ)	Препознаје и реда узорке од 3 узорка (АБЦАБЦ)	Препознаје и реда комбиноване узорке (АББАББ)
Спарује предмете/облике	Спарује предмете/облике по задатом критеријуму уз помоћ и навођење	Спарује предмете/облике на конкретним примјерима (манипулативно)	Самостално спарује предмете/облике
Спарује исте облике оловком	Спарује уз физичко вођење	Спарује исте облике спајајући истачкане линије	Спарује исте облике уз подстицај
Спарује предмете са сликама	Уз помоћ спарује предмете са сликама	Уз помоћ и вербалне подстицаје спарује предмет и слику	На показану слику сам бира једноставније предмете
Препознаје исте облике	Препознаје исте облике уз помоћ	Препознаје једноставније исте облике	Препознаје исте облике
Групише елементе по задатом критеријуму	Групише елементе према задатом својству уз помоћ	Групише елементе према задатом својству	Групише елементе према неком својству самостално
Пореди количине (више – мање)	Пореди количине уз помоћ и навођење	Пореди количине на конкретним примјерима	Пореди количине приказане на сликама
Препознаје разлике	Препознаје разлике међу предметима уз помоћ	Препознаје разлике међу предметима у конкретним ситуацијама	Препознаје разлике међу предметима представљеним на слици

Препознаје сличности	Препознаје сличности међу предметима уз помоћ	Препознаје сличности међу предметима у конкретним ситуацијама	Препознаје сличности међу предметима представљеним на слици
Црта линије (права, крива)	Црта линије по шаблону уз помоћ	Имитира цртање линија	Самостално црта линије на захтјев
Црта линије (крива затворена, крива отворена)	Црта криве линије по шаблону уз помоћ	Имитира цртање кривих линија	Самостално црта криве линије на захтјев
Означава унутрашњост-спољашњост код криве затворене линије	Означава унутрашњост криве затворене линије	Означава унутрашњост и спољашњост криве затворене линије уз навођење	На вербални захтјев означава унутрашњост и спољашњост криве затворене линије
Црта скупове	Црта скупове по задатом шаблону уз помоћ	Имитира цртање скупова или црта самостално по задатом обрасцу	Самостално црта скупове
Црта геометријске облике	Црта геометријске облике по задатом шаблону уз помоћ	Имитира цртање геометријских облика или црта самостално по задатом обрасцу	Самостално црта геометријске облике
Разликује геометријске облике	Уз навођење препознаје и именује облике у окружењу	Самостално препознаје и именује геометријске облике	Упорјеђује геометријске облике по својствима (странице, углови...)
Пребројава предмете и особе додиривањем	Пребројава насумично и уз сталну корекцију	Успјешно пребројава уз помоћ другог	Пребројава конкретне предмете, самостално (преко 10)
Издаја први и последњи у низу	Издаја првог у низу (колона, поредани предмети)	Издаја првог и последњег у низу уз навођење	Самостално издаја првог и последњег у низу уз навођење
Издаја предмет испред-иза у низу	Издаја предмет испред и иза уз навођење	Самостално издаја предмет испред и иза	Издаја предмете испред у низу више предмета (преко три предмета)
Препознаје бројни низ	Препознаје неколико бројева у бројном низу уз помоћ и навођење	Препознаје бројни низ уз навођење	Самостално наставља бројни низ
Графички представља бројни низ	Имитира писање бројевне праве уз помоћ и навођење	Пише бројни низ уз навођење прве десетице	Самостално графички представља бројни низ

Броји	Броји уз помоћ и на конкретним предметима до 10	Пребројава конкретне предмете до 10	Броји у оквиру прве десетице
Пише бројеве прве десетице	Пише бројеве уз помоћ и према шаблону до 10	Имитира писање бројева прве десетице	Пише бројеве прве десетице на вербални налог
Упореджује скупове ($>$, $<$, $=$)	Упореджује скупове до 5 елемената	Упореджује скупове до 10 елемената	Упореджује скупове до 20 елемената
Утврђује бројност скупа	Утврђује бројност скупа уз подршку	Утврђује бројност скупа до 5 елемената	Утврђује бројност скупа до 10 елемената
Пише бројни низ до 10	Пише бројни низ до 10 уз стално усмјеравање и помоћ	Имитира писање бројног низа до 10	Самостално пише бројни низ до 10
Пише бројни низ до 100	Пише бројни низ до 100 уз стално усмјеравање и помоћ	Имитира писање бројног низа до 100	Самостално пише бројни низ до 100
Пише математичке знакове ($+$, $-$)	Пише уз помоћ математичке знакове	Имитира писање математичких знакова	Самостално пише математичке знакове
Сабира без прелаза	Сабира уз помоћ употребом очигледних средстава	Сабира самостално помоћу очигледних средстава	Сабира без прелаза без очигледних средстава
Одузима без прелаза	Одузима уз помоћ употребом очигледних средстава	Одузима самостално помоћу очигледних средстава	Одузима без прелаза без очигледних средстава

Препоручени садржаји/активности

Познавање просторних релација

- Постављање предмета и играчака у учионици у различите положаје
- Тражење скривеног предмета или играчке на вербални захтјев који одражава просторну релацију (игра “Вруће-хладно”)
- Радни листови на којима ученик треба да уцрта у одређен положај неки предмет, воће и др.
- Именовање положаја на сликама и илустрацијама
- Игре са великом кутијом (нпр. постављање лопте у неки положај у односу на кутију)

Усвајање серијације и класификације предмета

- Показује предмет у окружењу (у просторији или ван објекта)
- Сортирање и груписање предмета по облику, боји и величини
- Редање перли геометријских облика различитих боја
- Сортирање и груписање картица или предмета истих боја, а различитих нијанси (основне боје)

- Сортирање и груписање картица или предмета истих боја, а различитих нијанси (остале боје)
- Упоредњује предмете на сликама по величини, дужини, облику
- Редање предмета или играчака према величини од мањег ка већем, и од већег ка мањем
- Игре концем и вуном - проналажење најкраћег пута
- Дидактички материјали за убацивање или редање истих облика (разне слагалице, коцке или кругови за убацивање облика)
- Прављење облика различите дебљине, дужине, висине (глинамола, пластелина, друге масе за обликовање)
- Радни листови за повезивање и спаривање (истих облика, предмета са сличном намјеном, истих боја, величина)
- Резање маказама геометријских облика

Формирање појма скупа

- Прављење линија од пертли (права, крива, крива затворена)
- Цртање правих, кривих отворених и кривих затворених линија по тачкастим линијама, изрезаном шаблону или имитирањем
- Радни листови за уцртавање облика у унутрашњост и спољашњост
- Резање маказама по задатој правој и кривој линији
- Лијеplљење ситних колажа у унутрашњост или спољашњост криве затворене линије
- Цртање скупова према шаблону или задатим тачкама
- Лијеplљење елемената у скуп
- Формирање скупова од конкретних материјала (бомбоне, воће, чоколадице, лоптице и сл.)

Усвајање појма броја и бројног низа

- Пребројавање ученика и предмета у учионици
- Пребројавање елемената скупа (на папиру или конкретно)
- Упоредивање у којем скупу са конкретним елементима има више елемената
- Радни листови за спаривање нацртаних елемената два скупа
- Прављење скупа од једног елемента на вербални налог (нацртај један цвијет)
- Лијеplљење, цртање, бојење елемената у скуп
- Спаривање елемената два скупа и уочавање једнакобројности скупова (појам једнако)
- Формирање возића у учионици и уочавање појмова први, задњи, испред, иза
- Редање фигура у низ и уочавање прва фигура, испред, иза (претходник - слѣдбеник)
- Цртање, бојење или лијеplљење на папиру облика у низ
- Радни листови са допуни низ; Уцртавање бројева на бројном низу
- Цртање бројне праве

Бројање и писање природних бројева (прве и друге десетице)

- Бројање конкретних предмета и фигура
- Бројање предмета, животиња, биљака и сл. на сликама

- Бројање прстију и цртање длана
- Радни листови: цртање облика на задати број, бојење елемената у скупу и сл.
- Прављење цифара од пластелина, маса за моделовање, вуне, шпаге, штапића
- Записивање цифара по тачкастим линијама
- Радни листови за писање природних бројева према задатом примјеру

Усвајање рачунских операција сабирање и одузимање

- Здруживање елемената два скупа на конкретним предметима (фигурама животиња, аутомобила, штапића, бомбона и сл)
- Здруживање елемената два скупа на папиру
- Одузимање елемената два скупа на конкретним предметима (фигурама животиња, аутомобила, бомбона и сл)
- Одузимање елемената два скупа на папиру
- Сабирање и одузимање употребом прстију
- Сабирање дјечака и дјевојчица у одјељењу или на сликама
- Радни листови са скуповима за сабирање и одузимање

Разликовање геометријских облика

- Манипулисање облицима од картона и прављење неких облика нпр. кућа, возила, људска фигура
- Изрезивање геометријских облика
- Спајање правих линија, тј. страница од картона, папира, вуне, шпаге
- Бојење, спајање и цртање геометријских облика
- Употреба различитих слагалица и других дидактичких средстава
- Сортирање слика према облику

Упутства наставнику

- Током реализације наставних програма, полазити од индивидуалних потреба и способности ученика
- Према индивидуалним способностима ученика, користити се садржајима из различитих година нивоа
- Пратити когнитивни и сазнајни развој ученика
- Користити се конкретним средствима из непосредне околине и ученику познатим средствима
- Користити се визуелним помагалима у раду
- Давати јасне и конкретне вербалне инструкције током рада са ученицима
- Бити креативан (идеје и наставни листови) и користити се иновацијама у раду (апликације, презентације, квизови и слично)
- Наставник може за дјецу која показују већи интерес и веће способности проширити програмске садржаје

III ниво			
1. 2. 3. година школовања			
Годишњи фонд часова		Седмични фонд часова	
Прва година	144	Прва година	4
Друга година	144	Друга година	4
Трећа година	144	Трећа година	4
Општи циљ			
Цјелокупни развој ученика кроз препознавање односа у простору, груписање предмета, усвајања рачунских операција, усвајање основних геометријских појмова, усвајања количине и мјерења.			
Посебни циљеви			
- Развијање способности груписња - Препознавање односа у простору - Писање бројева и бројевног низа - Усвајање геометријских појмова - Усвајање врста мјерних јединица и мјерење - Усвајање математичких операција			
Исходи		Показатељи по годинама/способностима ученика	
Ученик:			
Разврстава предмете према боји, облику и величини	Разврстава предмете по једном својству сам или уз навођење	Разврстава предмете према два до три својства сам или уз навођење	Самостално уочава критеријум већ разврстаних предмети
Разврстава предмете према висини	Разврстава предмете на више и ниже	Разврстава предмете по висини и реда у низ уз навођење и помоћ	Самостално реда предмете према висини четири и више предмета
Разврстава предмете према дужини	Разврстава предмете на кратко-дугачко	Разврстава три предмета различите дужине уз навођење и помоћ	Самостално реда четири и више предмета према дужини

Разврстава предмете према ширини	Разврстава предмете на уско-широко	Разврстава три предмета различите ширине уз навођење и помоћ	Самостално реда четири и више предмета према ширини
Идентификује положај предмета у простору	Идентификује положај предмета у простору	Проналази предмет у простору уз навођење на положај и вербални подстицај	Вербално наводи друге да пронађу предмет користећи термине који указују на положај предмета
Пореди положаје предмета у простору	Уочава однос између два предмета у простору уз навођење (нпр. испод-изнад, између, у-на)	Уочава однос између више од два предмета у простору уз навођење (нпр. испод-изнад, између, у-на)	Самостално уочава однос између више од два предмета у простору
Препознаје просторне релације	Препознаје просторне релације уз помоћ и навођење	Препознаје просторне релацију у конкретним ситуацијама	Препознаје просторне релације на папиру и на вербални захтјев
Пореди положаје предмета на сликама	Идентификује положај предмета на сликама	Уочава однос између два или више предмета на сликама уз навођење (нпр. испод-изнад, између, у-на)	Самостално уочава однос између два или више предмета на сликама
Упореджује величине предмета с минималним разликама	Упореджује двије величине са малим разликама у величини	Упореджује три величине са малим разликама у величини	Упореджује више од три величине са малим разликама у величини
Спарује предмете и облике по датом критеријуму	Спарује предмете и облике према датом критеријуму уз навођење	Спарује предмете и облике према датом критеријуму уз вербалне налоге	Самостално спарује предмете и облике према датом критеријуму
Уочава разлике	Препознаје разлике међу предметима уз помоћ	Препознаје разлике међу предметима у конкретним ситуацијама	Препознаје разлике међу предметима представљеним на слици
Уочава сличности	Препознаје сличности међу предметима уз помоћ	Препознаје сличности међу предметима у конкретним ситуацијама	Препознаје сличности међу предметима представљеним на слици
Разликује криве и праве линије	Уочава криве и праве линије уз навођење	Уочава и разликује криве и праве линије	Уочава, разликује и црта криве и праве линије
Црта праве и криве линије	Црта праве и криве линије по шаблону	Црта линије на вербалну инструкцију	Самостално црта праве и криве линије и именује их

Црта криве отворене и криве затворене линије	Црта криве отворене и криве затворене линије по шаблону или означеним тачкама на папиру	Црта криве отворене и криве затворене линије уз помоћ	Самостално црта криве отворене и криве затворене линије
Црта геометријске облике	Црта геометријске облике по задатом шаблону уз вођење	Имитира цртање геометријских облика	Црта геометријске облике самостално или уз вербални подстицај
Разликује геометријске облике	Уочава основне геометријске облике (круг, правоугаоник, троугао и квадрат)	Уочава остале геометријске облике уз навођење (трапез, ромб, петоугао)	Самостално уочава остале геометријске облике (трапез, ромб, петоугао)
Уочава геометријска тијела у простору	Препознаје коцку и лопту	Препознаје коцку, квадар, лопту, пирамиду, купу, ваљак уз навођење	Самостално препознаје и разликује геометријска тијела
Уочава геометријска тијела на сликама	Препознаје коцку и лопту на сликама	Препознаје коцку, квадар, лопту, пирамиду, купу, ваљак уз навођење	Самостално препознаје и разликује геометријска тијела на сликама
Црта геометријских тијела кориштењем прибора	Црта геометријске облике уз физичко вођење	Црта геометријске облике уз шаблоне	Самостално црта геометријске облике
Црта дуж	Црта дуж од тачке до тачке уз усмјеравање правца	Црта дуж и означава тачке уз навођење	Самостално црта дуж и означава тачке
Упорјеђује дужи	Уочава различите дужи	Упорјеђује дуж уз навођење	Самостално упоређује дуж
Препознаје бројни низ	Препознаје неколико бројева у бројном низу уз помоћ и навођење	Препознаје бројни низ уз навођење	Самостално препознаје бројни низ
Пише бројни низ	Пише бројни низ уз стално усмјеравање и помоћ	Имитира писање бројног низа	Пише бројни низ по датом налогу
Цртање бројева на бројевну праву	Уз навођење уписује број на мјесто на краћој бројевној правој	Уз навођење уписује број на мјесто на дужићу бројевној правој	Самостално уписује број на мјесто на дужићу бројевној правој
Одређује претходник и слѣдбеник	Одређује слѣдбеника уз навођење	Одређује претходника и слѣдбеника уз навођење	Самостално одређује претходник и слѣдбеник

Броји до 20	Броји до 20 уз помоћ	Броји до 20 уз вербално подстицање	Самостално броји до 20
Пише бројни низ до 20	Пише бројни низ до 20 уз стално усмјеравање и помоћ	Имитира писање бројног низа до 20	Самостално пише бројни низ до 20
Броји до 100 или више	Броји уз помоћ штапића, рачунаљки уз навођење	Броји уз помоћ штапића, рачунаљки самостално	Самостално броји до 100
Пише бројеве у оквиру прве стотице	Пише бројеве уз помоћ и према шаблону	Имитира писање бројева	Пише бројеве на вербални налог
Идентификује једноцифрене и двоцифрене бројеве	Идентификује само једноцифрене бројеве уз навођење	Идентификује једноцифрене и двоцифрене бројеве уз навођење	Самостално идентификује једноцифрене и двоцифрене бројеве
Употребљава знакове неједнакости $>$, $<$, $=$	Употребљава знакове $>$ и $<$ уз навођење	Самостално употребљава знакове $>$ и $<$	Самостално употребљава знакове $>$, $<$ и $=$
Идентификује мјерне инструменте	Уз навођење показује именовани инструмент (вага, метар, сат, мензура)	Самостално показује именовани инструмент (вага, метар, сат, мензура)	Самостално показује инструменте, користи адекватан за мјерење
Мјери дужину	Препознаје и именује основну јединицу за дужину	Мјери и одређује дужину уз помоћ на конкретним примјерима	Мјери и одређује дужину на конкретним примјерима
Мјери масу	Препознаје и именује основну јединицу за масу	Мјери и одређује тежину уз помоћ на конкретним примјерима	Мјери и одређује тежину на конкретним примјерима
Мјери течности	Препознаје и именује основну јединицу за течност	Мјери и одређује запремину уз помоћ на конкретним примјерима	Мјери и одређује запремину на конкретним примјерима
Црта сат	Црта казаљке на сату уз навођење	Црта казаљке и бројеве према шаблону уз навођење	Имитира или самостално црта сат
Користи сат	Сам или уз помоћ користи дигитални сат	Уз навођење користи аналогни сат	Самостално користи дигитални и аналогни сат

Пореди дигитални и аналогни сат	Уз навођење повезује слике на којима је приказано исто вријеме на аналогном и дигиталном сату	Самостално повезује слике на којима је приказано исто вријеме на аналогном и дигиталном сату	Подешава вријеме на аналогном сату на основу времена на дигиталном, и обрнуто
Препознаје основне јединице за новац	Уз навођење препознаје папирне апоене новца и њихову вриједност	Самостално препознаје папирне апоене и њихову вриједност	Самостално препознаје папирне и кованце и њихову вриједност
Сабира и одузима скупове	Сабира и одузима скупове конкретних предмета уз навођење	Сабира и одузима приказане скупове уз навођење	Самостално сабира и одузима скупове (конкретне или на слици)
Сабира без прелаза у оквиру (прве двије десетице или до прве стотице)	Сабира уз помоћ употребом очигледних средстава	Сабира помоћу очигледних средстава	Самостално сабира без прелаза
Сабира са прелазом у оквиру (прве двије десетице или до прве стотице)	Сабира уз помоћ употребом очигледних средстава	Сабира помоћу очигледних средстава	Самостално сабира са прелазом
Одузима без прелаза (у оквиру друге десетице или прве стотице)	Одузима уз помоћ употребом очигледних средстава	Одузима помоћу очигледних средстава	Одузима без прелаза
Одузима са прелазом (у оквиру друге десетице или прве стотице)	Одузима уз помоћ употребом очигледних средстава	Одузима помоћу очигледних средстава	Одузима са прелазом
Нула као сабирак и умањилац	Рјешава задатке сабирања и одузимања са нулом уз навођење	Самостално ријешава задатке употребом очигледних средстава	Рјешава задатке сабирања и одузимања са нулом самостално
Препознаје знакове за дијелење и множење	Разликује знак за множење од знака за дијелење уз навођење	Самостално разликује знак за множење од знака за дијелење	Самостално препознаје знакове и пише их по налогу на предвиђено мјесто
Множи бројеве прве десетице	Множи у оквиру прве десетице уз помоћ и употребом очигледних средстава	Множи у оквиру прве десетице употребом очигледних средстава	Самостално множи у оквиру прве десетице

Множи са нулом	Множи са бројем 0 уз подстицање на конкретним примјерима	Множи са бројем 0 уз подстицање	Самостално множи са бројем 0
Користи таблицу множења	Рјешава најједноставније задатке множења уз помоћ	Рјешава једноставне задатке множења уз подршку	Зна таблицу множења на нивоу аутоматизације
Користи таблицу дијелења	Упознаје се са таблицом дијелења	Рјешава најједноставније задатке дијелења уз помоћ	Рјешава једноставне задатке дијелења уз подршку
Дијели предмете уз помоћ стратегије „једна за мене, друга за тебе“	Дијели предмете са још једном особом	Дијели предмете са двије особе	Дијели предмете са три или више особа
Користи калкулатор у рачунању	Калкулатором сабира и одузима уз навођење	Калкулатором множи и дијели уз навођење	Самостално користи калкулатор при рачунању

Препоручени садржаји/активности

Разврставање предмета

- Сортирање жетона по више критеријума (мали плави, велики плави, мали жути, велики жути итд.)
- Прављење кула од коцки и поређење висина
- Резање папира на шире и уже траке
- Слагање изрезаних сламки или вуне на групе дужих и краћих сламки
- Игре меморије
- Поређење дужина предмета (мјерење легó коцкицама нпр. гумица је дуга 2 коцке, а оловка је дуга 5 коцки)
- Повезивање парова по различитим критеријумима на радним листовима

Препознавање односа у простору

- Остављање предмета у просторији према налогу (испод, између и сл.)
- Постављање предмета у положај приказан на картици
- Играње тражења скривеног предмета („вруће-хладно“)
- Означавање или уцртавање предмета по налогу (нацртај јабуку испод стола)
- Бојење слике према инструкцији (све што је испод обоји плаво, све што је обоји црвено)
- Тражење разлике између двије јако сличне слике
- Груписање играчака према сличности (лутке са косом у односу на лутке без косе и друге играчке)

Писање бројева и бројевног низа

- Писање бројева по истачканој линији
- Писање бројева прстом или штапићем по пијеску, брашну

- Писање обојеним прстом по папиру
- Моделовање цифара од пластелина или вуне, жице, картона
- Повезивање скупова са бројем
- Цртање и бојење бројевне праве

Усвајање геометријских појмова

- Изрезивање геометријских облика
- Колаж активности, састави цртеж од геометријских облика
- Редање геометријских тијела у низ (коцке, лопте и сл.)
- Игра дрвеним блоковима – препознавање кориштених геометријских тијела
- Прављење модела геометријских тијела од картона по шаблону
- Руковање прибором за цртање (лењир, трокут, угломјер, шестар)

Усвајање врста мјерних јединица и мјерење

- Вагање различитих предмета на кухињској ваги
- Мјерење тјелесне масе
- Мјерење и поређење количине течности у мензурама
- Мјерење дужине учионице метром
- Мјерење дужине различитих предмета лењиром
- Мјерење висине ученика
- Цртање сата и штоперице
- Игра са дјечијим сатом, помјерање казаљки
- Спаривање слика сатова који показују исто вријеме, постављање казаљке на моделу сата исто као што приказује слика, спајање слика аналогног и дигиталног сата које показују исто вријеме
- Игре куповине са имитацијом новчаница и кованица (нпр. новац из Монопола)

Усвајање математичких операција

- Математичке игре сабирања и одузимања кориштењем друштвених игара („Човјече не љути се“, томбола, бацање коцкице, „Уно“ и друге игра картама)
- Кориштење абакуса за рачунање
- Употреба калкулатора
- Кориштење интерактивних сликовница за учење рачунских операција
- Кориштење картица, постера са сабирањем и одузимањем

Упутства наставнику

- Током реализације наставних програма, полазити од индивидуалних потреба и способности ученика
- Према индивидуалним способностима ученика, користити се садржајима из различитих година нивоа
- Пратити когнитивни и сазнајни развој ученика
- Користити се конкретним средствима из непосредне околине и ученику познатим средствима
- Користити се визуелним помагалима у раду
- Давати јасне и конкретне вербалне инструкције током рада са ученицима
- Бити креативан (идеје и наставни листови) и користити се иновацијама у раду (апликације, презентације, квизови и слично)
- Наставник може за дјецу која показују већи интерес и веће способности проширити програмске садржаје

ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕНСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ (ВРОЗ)

Васпитни рад у одјељенској заједници има за циљ подстицање социо-емоционалног развоја ученика и омогућавање активнијег учешћа ученика у школским и друштвеним збивањима. Заједничким играма и слободним активностима развијамо позитивну атмосферу унутар групе, релаксацију боравка у школи, креативност, емпатију и узајамну подршку међу ученицима. Заједничким активностима који се односе на теме које су у корелацији са окружењем и друштвеном заједницом унапређујемо инклузију и интеграцију ове популације ученика. Садржаји ВРОЗ-а треба да прате школска и друштвена дешавања, те да у оквиру свога дјеловања обрађују теме које су савремене и актуелне. Активности које унапређују културу живљења и заједнички излети повезују школу и средину у којој живимо те доприносе развоју инклузије. Сви наведени исходи су универзални и односе се на све узрасте. Начин реализације и организације рада зависиће од могућности ученика, организације на нивоу школе и тренутних збивања. Пожељно је и укључивање родитеља у одређене активности који имају за циљ развијање кохезије групе и активног учествовања ученика у школи и заједници.

I II III ниво

1. 2. 3. година школовања

Годишњи фонд часова

Први ниво	36	(2. и 3. година)
Други ниво	36	(1. 2. и 3. година)
Трећи ниво	36	(1. 2. и 3. година)

Седмични фонд часова

Први ниво	1	(1 час седмично)
Други ниво	1	(1 час седмично)
Трећи ниво	1	(1 час седмично)

Општи циљ

Развијање цјелокупне личности ученика кроз развој социјалних, емоционалних, когнитивних и других карактеристика те животних вјештина у складу са способностима и интересовањима.

Посебни циљеви

- Усвајање социјалних вјештина и учествовање у групним активностима
- Развијање културе живљења, у школи и заједници
- Обиљежавање сопственог поријекла, наслеђа, културне и духовне баштине окружења
- Развијање навика очувања животне средине
- Усвајање функционалних начина изражавања емоција и превенција агресивног и аутоагресивног понашања

Исходи	Показатељи по нивоима/способностима ученика		
	I ниво	II ниво	III ниво
Ученик: Учествује у заједничким играма на снијегу, ливади, у школском дворишту	Учествује у заједничким играма уз помоћ и навођење	Учествује у заједничким играма самостално краћи временски период	Изражава задовољство што учествује у заједничким играма
Игра се са другом дјецом	Учествује у игри уз физичко навођење и усмјеравање	Придружује се игри уз вербално навођење	Само се придружује игри са вршњацима
Учествује у слушању музике у групи	Краткотрајно слуша дјечије пјесмице и музику за релаксацију	Слуша дјечије пјесмице и музику за релаксирање уз навођење	Радо слуша дјечије пјесмице и музику за опуштање
Учествује у гледању адекватног телевизијског садржаја у групи	Краткотрајно учествује у гледању адекватног телевизијског садржаја	Учествује у гледању адекватног телевизијског садржаја уз навођење	Радо гледа адекватне телевизијске садржаје и има омиљене емисије
Учествује на излетима	Присуствује излетима уз асистенцију	Присуствује излетима уз подршку и надзор	Борави на излетима уз минималан надзор
Узвраћа на интеракцију	Учествује у интеракцији уз подстицаје	Учествује у интеракцији краткотрајно	Узвраћа на интеракцију самостално
Иницира контакт с вршњацима	Уз навођење обраћа се вршњацима (тражи играчку, друга за игру и сл.)	Уз вербално охрабривање обраћа се вршњацима (тражи играчку, друга за игру и сл.)	Самостално иницира контакт с вршњацима
Усваја навику шетње, боравка у природи (школски излети)	Учествује у шетању и боравку у природи уз помоћ	Учествује у шетњи и боравку у природи самостално	Радује се боравку у природи и шетњи
Схвата и поштује ред и правила рада	Поштује правила и реда је краткотрајно и уз навођење	Поштује правила и реда уз асистенцију и помоћ	Поштује правила и реда уз навођење

Поспрема учионицу	Поспрема ствари на одређено мјесто означено сликом уз физичко и вербално навођење	Поспрема ствари на одређено мјесто означено сликом вербалним навођењем	Самостално поспрема ствари на одређено мјесто означено сликом
Показује интересовање за дјецу и одрасле	Показује интересовање за дјецу и одрасле уз помоћ и навођење	Показује интересовање за дјецу и одрасле краћи временски период	Показује интересовање за дјецу и одрасле
Самостално бира и бави се неком активношћу	Бира активност уз помоћ и навођење између двије понуђене активности	Бира активност уз помоћ и навођење и краткотрајно се бави њом	Самостално бира активност и радује јој се
Учествује у активностима према избору наставника	Пасивно прати активности или уз асистенцију	Креативно се изражава и учествује уз помоћ и навођење	Учествује у активностима према избору наставника
Поздравља познате особе	Користи гест или вокалне поздраве само уз опомињање	Користи вокалне или гестовне поздраве уз мањи подстицај и већином исправно.	Самостално користи гест или вокалне поздраве адекватне датој ситуацији.
Опрезан је у комуникацији са непознатим особама	Разликује познате и непознате особе уз подстицаје	Разликује познате и непознате особе самостално	Опрезан је у комуникацији са непознатим особама и разумије правила понашања у односу са непознатим особама
Познаје разлику између непознатих особа и странаца у које треба имати повјерења (полицајац, ватрогасац, доктор...)	Разликује непознате особе са којима мора бити опрезан у комуникацији и странце у које треба имати повјерења уз помоћ и навођење	Разликује непознате особе са којима мора бити опрезан у комуникацији и странце у које треба имати повјерења уз употребу сликовног материјала	Разликује непознате особе са којима мора бити опрезан у комуникацији и странце у које треба имати повјерења самостално
Учестује у прављењу честитки	Учестује у прављењу честитки уз помоћ и подршку	Учестује у прављењу честитки и један дио активности обавља самостално (самостално лијепи исјечене дијелове, боји) краћи временски период	Учестује у прављењу честитки и већи дио активности обавља самостално
Развија вјештине живота у заједници (одлазак у биоскоп, позориште, парк...)	Уз помоћ и навођење (вербално, невербално, помоћу слика) развија вјештине живота у заједници	Учестује у друштвеним активностима краћи временски период (прати дио представе, изложбе или друге активности)	Радује се изласку у заједницу

Учествује у посјетама другим јавним установама	Учествује у посјетама другим јавним установама уз асистенцију	Учествује у посјетама другим јавним установама уз подршку и надзор	Радо учествује у посјетама другим јавним установама
Учествује у обиљежавању вјерских празника	Краткотрајно учествује у обиљежавању вјерских празника	Учествује у обиљежавању вјерских празника уз помоћ и навођење	Радује се обиљежавању вјерских празника
Учествује у обиљежавању међународно важних датума (Нова година, Дан особа с аутизмом и сл.)	Краткотрајно учествује у обиљежавању међународно важних датума	Учествује у обиљежавању међународно важних датума уз помоћ и навођење	Радује се и учествује самостално у обиљежавању међународно важних датума
Израђује радове за Дан ученичких постигнућа	Учествује у изради ликовних, литерарних и других радова уз подстицај и навођење наставника	Израђује ликовне, литерарне и друге радове и један дио активности обавља самостално	Израђује ликовне, литерарне и друге радове и већи дио активности обавља самостално
Развија навике културе живљења обиљежавањем значајних датума	Ученик учествује у активностима обиљежавања значајних датума, пасивно или уз асистенцију	Ученик се креативно изражава уз подршку и помоћ у активностима обиљежавања значајних датума	Ученик се креативно изражава у активностима обиљежавања важних датума самостално или уз навођење
Познаје обиљежја своје државе	Уз навођење исправно боји грб и заставу своје државе	Самостално боји грб и заставу своје државе	Црта и боји заставу и грб, зна химну (назив)
Развија креативно изражавање кроз активности обиљежавања празника	Ученик пасивно учествује у активностима обиљежавања празника	Ученик се креативно изражава уз подршку и помоћ у активностима	Ученик се креативно изражава у активностима самостално или уз минималну подршку
Развија навике чувања животне средине кроз акцију сакупљања папира или других активности	Учествује у активностима сакупљања папира или других активности уз помоћ	Сакупља папира и учествује у активностима уз навођење и подршку	Самостално учествује у сакупљању папира и другим активностима

Израђује радове од рециклираног материјала и промовише еколошке вриједности	Учествује пасивно у активностима у којима се користи рециклирани материјал	Учествује уз подршку и помоћ у активностима у којима се користи рециклирани материјал	Ученик се креативно изражава у активностима у којима се користи рециклирани материјал
Препознаје основне емоције уз помоћ сликовног материјала	Разликује тугу и срећу на сликама	Разликује срећу, тугу и љутњу на сликама	Може да разликује осјећај среће, туге и љутње на другима
Препознаје остале емоције уз помоћ сликовног материјала (страх, изненађење, понос, забринутост...)	Разликује двије (које ученик најбрже усвоји) остале емоције на сликама	Разликује три (које ученик најбрже усвоји) остале емоције на сликама	Може да разликује остале емоције на другима
Препознаје неадекватно и деструктивно понашање	Препознаје неадекватно и деструктивно понашање уз помоћ наставника	Препознаје крупније грешке и испаде у понашању у конкретним ситуацијама и на сликама уз навођење наставника	Препознаје 1-2 неадекватна и деструктивна понашања
Развија самоконтролу и усваја обрасце замјенског понашања	Уочава сопствено неадекватно понашање и примјењује технике за корекцију понашања уз помоћ наставника	Уочава сопствено неадекватно понашање и коригује га уз навођење наставника	Уочава сопствено неадекватно понашање и развија самоконтролу кроз обрасце замјенског понашања
Препознаје проблематичне ситуације и прави разлику између великих (нпр.пожар, поплава...) и малих проблема (нпр. оштећена играчка)	Препознаје проблематичне ситуације и прави разлику између великих и малих проблема уз помоћ и навођење	Препознаје проблематичне ситуације и прави разлику између великих и малих проблема уз употребу сликовних материјала	Прави разлику између великих и малих проблема и зна када треба да реагује сам а када да потражи помоћ

Препоручени садржаји/активности

Усвајање социјалних вјештина и учествовање у групним активностима

- Заједничке игре на снијегу (санкање, прављење Сњешка и сл.)
- Дјечије пјесме (компилације дјечијих популарних пјесама) и едукативни телевизијски садржаји (у складу са когнитивним способностима ученика)
- Активности храбрења на социјални контакт са другима
- Активности препознавања другова: „ко се крије иза мараме“, „чије су ноге“, „чије су руке“

Развијање културе живљења, у школи и заједници

- Излазак у заједницу (посјета биоскопу, позоришту, музејима, парку...)
- Активности упознавања нове средине - школског простора и радника школе
- Опонашање животних ситуација (одлазак у продавница, код доктора, фризера и сл.)
- Учење имена другова
- Прославе рођендана, организовање приредби, израда честитки
- Организовање заједничких излета и дружења (у партнерству са родитељима, стучним сарадницима, са ученицима других одјељења)

Обиљежавање сопственог поријекла, наслеђа, културне и духовне баштине окружења

- Обиљежавање вјерских празника у складу са вјероисповјести ученика
- Упознавање са обичајима и традицијом
- Обиљежавање значајних датума: Недеља дјетета, Свјетски дан дјетета, Дан здраве хране, Дан планете Земље (22.4.), Свјетски дан породице, Свјетски дан особа са аутизмом (2.4.), Међународни дан инвалида (3.12.), Недеља дјечијих права, Свјетски дан вода (22.3.), Свјетски дан заштите животне средине (5.6.)
- Обиљежавање празника: Нова година, 8.март и други празници у заједници

Развијање навика очувања животне средине

- Учествовање у активностима које школа организује у циљу очувања природне средине (сакупљање папира и слично)
- Израда различитих предмета, мозаика, креативних радова и тематскох панова од рециклираних материјала
- Израда панова, ликовних и других креативних радова на тему заштите вода, шума и других тема који се односе на очување животне средине и промовисања еколошких вриједности.

Усвајање функционалних начина изражавања емоција и превенција агресивног и аутоагресивног понашања

- Учење о основним емоцијама помоћу сликовног материјала, препознавање емоција на основу слика а касније и на моделу наставника или кроз апликације и компјутерске програме
- Цртање, приче у сликама, слике- препознавање емоција, прихватљивог и неприхватљивог понашања.
- Изражавање емоција покретима тијела, мимиком, начином ходања, графичко представљање емоција (додавање боја емоцијама) у сврху саморегулације.
- Израда и осмишљавање „Социјалних прича“
- Вјежбе за контролу импулсивности и вјежбе релаксације.
- „Глума осјећања“, подстицање да се покретом и мимиком имитирају задате емоције и стања

Упутства наставнику

- У реализација наставних програма обратити пажњу на потребе и могућности ученика.
- Остварити сарадњу са стручним тимом и родитељима у сврху смањења (ауто)агресивног и деструктивног понашања и проналажења замјенских образаца понашања.
- Сарадња са родитељима треба да представља партнерски однос који је утемељен на јасно постављеним циљевима и очекивањима, интензивној двосмјерној комуникацији, међусобној подршци и поштовању и заједничком доношењу одлука.
- Наставник одређује на који начин и како ће организовати предвиђене активности. Према тренутним околностима и потребама може одредити и усмјерити садржаје.
- Обиљежавање важних датума, посјете и сл. могу бити презентована у холу школе или на веб страници школе са циљем унапређења инклузивности.
- Активности ВРОЗ-а могу допринијети видљивости ученика са первазивним сметњама на нивоу школе и локалне заједнице.

ЛИТЕРАТУРА

1. Američka psihijatrijska udruga.(1999). *Dijagnostički kriteriji iz DSM-IV*. Zagreb: Naklada Slap.
2. Alberto, P. A., Troutman, A. C. (2006). *Applied Behavior Analysis for Teachers*. New Jersey: Pearson.
3. Barbera, M. L., Rasmussen, T. (2007). *The verbal behavior approach. How to Teach Children with autism and related disorders*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
4. Baucal, A. (Ur.) (2012). *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji*. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
5. Betts, S. W., Betts, D. E., Gerber-Eckard, L. N. (2007). *Asperger Syndrome in the Inclusive Classroom*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
6. Biel, L., Peske, N. (2007). *Senzorna integracija iz dana u dan*. Buševac: Ostvarenje.
7. Bogdashina, O. (2006). *Theory of Mind and the Triad of Perspectives on Autism and Asperger Syndrome*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
8. Bojanin, S. i Čordić, A. (1997). *Opšta defektološka dijagnostika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
9. Bojanin, S.(1985). *Neuropsihologija razvojnog doba uz opšti reedukativni metod*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
10. Bojanin, S., Pijašo, Dž., Glumčić, N. (2001). *Autizam danas*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
11. Bukvić, A. (2002). *Mjerenje intelektualnih sposobnosti*. Beograd: D.T.A. Trade.
12. Bukvić, A.(1996). *Načela izrade psiholoških testova*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
13. Burke Walsh, K. (2000). *Stvaranje učionica u kojima dijete ima centralnu ulogu (6-7 godina)*. Sarajevo: Centar za obrazovne inicijative Step by Step.
14. Cerić, H. i Alić, A. (2005). *Temeljna polazišta inkluzivnog obrazovanja*. Zenica: Hijatus.
15. Delaney, T. (2009). *101 Games and Activities for Children with Autism, Asperger's and Sensory Processing Disorders*. New York: McGrawHill.
16. Densmore, A. E. (2007). *Helping children with autism becom more social*. Westport: Praeger.
17. Drew, C. J. and Hardman, M. L. (2004). *Mental retardation: a lifespan approach to people with intellectual disabilities (eight edition)*. New Jersey: Pearson Education.
18. Dyrbjerg, P., Vedel, M. (2007). *Everyday Education – Visual Support for Children with Autism*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
19. Đorđević, M., Brojčanin, B. i Glumčić, N. (2019). *Multikomponente bihevioralne intervencije u specijalnoj edukaciji*. Beograd: Univerzitet u Beogradu –Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)

20. Ennis-Cole, D. L. (2015). *Technology for Learners with Autism Spectrum Disorders*. Switzerland: Springer.
21. French, S.H. (2000). *Special Education Procedures and Guidelines*. Maryland: The Howard County Public School System.
22. Furuno, S., O'Reilly, K., Hosaka, C. M., Inastsuka, T. T., Allman, T. L., Zeisloft, B. (2005). *HELP – Havajski profil za rano učenje, Vodič kroz aktivnosti*. Paolo Alto California: VORT Corporation.
23. Galić-Jušić, I. (2004). *Djeca s teškoćama u učenju*. Zagreb: Ostvarenje.
25. Gammeltoft, L., Nordenhof, M. S. (2007). *Autism, Play and Social Interaction*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
26. Gilles, J. (1995). *HELP za predškolski uzrast, Aktivnosti kod kuće*. Paolo Alto California: VORT Corporation.
27. Glasser, W. (2001). *Svaki učenik može uspjeti*. Zagreb: Linea.
28. Glumbić, N. (2009). *Odrasle osobe sa autizmom*. Beograd: Univerzitet u Beogradu –Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)
29. Glumbić, N., Brojčanin, B. i Đorđević, M. (2018). *Specijalna edukacija zasnovana na dokazima: bihevioralne tehnike*. Beograd: Univerzitet u Beogradu –Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)
30. Golubović, S. (2004). *Gnosogena patologija verbalne komunikacije*. Beograd: Merkur.
31. Gordon, T. (1998). *Kako biti uspešan nastavnik*. Beograd: Kreativni centar.
32. Govedarica, T. i Povše-Ivkić, V. (2000a). *Praktikum opšte defektološke dijagnostike*. Beograd: Institut za mentalno zdravlje.
33. Govedarica, T. (2000b). *Opšta reedukacija psihomotorike*. Beograd: Institut za mentalno zdravlje.
34. Greenspan, S. i Wieder, S. (2003a). *Dijete s posebnim potrebama - Poticanje intelektualnog i emotivnog razvoja*. Lekenik: Ostvarenje.
35. Greenspan, S. i Salmon, J. (2003b). *Vještine igrališta; Razumijevanje emocionalnog života vašeg djeteta školske dobi*. Zagreb: Ostvarenje.
36. Hansen, R. L. (2006). *Identifying, Assesing, and Treating Autism at Schools*. New York: Springer.
37. Hartmann, H. (2018). *Social Interactions in Autism, Cognitive Empathy, Egocentricity and Social Pain*. Germany: Springer.
38. Hayman, E. L. (2014). *Reducing Verbal and Physical Aggression in Elementary Students with Autism Spectrum Disorders using the Aggression Replacement Training Program*. The University Of Toledo.
39. Holzman, L. (2009). *Vygotsky at work and play*. London and New York: Routledge.
40. Hrnjica, S u intelektualnom razvoju. (Ur.) (2004). *Škola po meri deteta, priručnik za rad sa učenicima redovne škole ometenim u razvoju*. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta & Save the Children.
41. Ilić, M. (1988). *Nastava različitih nivoa složenosti*. Beograd: Učiteljski fakultet.
42. Ilić, M. (2020). *Didaktika*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
43. Japundža-Milisavljević, M. (2008). *Metodika nastave veština za decu ometenu u intelektualnom razvoju*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)

44. Japundža-Milisavljević, M. (2009). *Metodika nastave matematike za decu ometenu u intelektualnom razvoju*. Beograd: Univerzitet u Beogradu –Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)
45. Jovanović-Ilić, M. (1977). *Razvoj sposobnosti učenja – Navike i tehnike čitanja i samostalnog učenja*. Beograd: Prosveta.
46. Jukić, V. (Ur.), Arbanas, G. (Ur.) (2014). *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje DSM-5*. Zagreb: Naklada Slap.
47. Keen, D., Meadan, H., Brady, N. C., Halle, J. W. (2016). *Prelinguistic and Minimally Verbal Communicators on the Autism Spectrum*. Singapore: Springer.
48. Keenan, M., Henderson, M., Kerr, K. P., Dillenburger, K. (2006). *Applied Behavior Analysis and Autism*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
49. Kemp, K. (2015). *Teaching Social Skills to Students with Autism Spectrum Disorders and Students with Intellectual Disabilities*. Columbia University.
50. Kostelnik, J.M., Onaga, E., Rohde, B. i Whiren, A. (2003). *Djeca sa posebnim potrebama*. Zagreb: Educa.
51. Kozloff, M.A. (1979). *A program for families of children with learning and behavior problems*. USA: John Wiley&Sons, Inc.
52. Kuli, M. L. (2010). *Podučavanje dece s poremećajima mentalnog zdravlja i učenja u redovnoj nastavi*. Beograd: Kreativni centar.
53. Lawrence, L. (2003). *Montesori: Čitanje i pisanje*. Zagreb: HENA COM.
54. Lord, C. (Ed.), McGee, J. P. (Ed.) (2001). *Educating Children with Autism*. Washington DC: National Academy Press.
55. Luria, A.R. (1976). *Osnovi neuropsihologije*. Beograd: Nolit.
56. Magnusen, C. L. (2006). *Teaching Children with Autism and related Spectrum Disorders. An Art and Science*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
57. Maćešić –Petrović, D. (1996). *Saznajni razvoj lako mentalno retardirane djece*. Beograd: Defektološki fakultet.
58. Maćešić –Petrović, D. (1998). *Mentalna retardacija – kognicija i motorika*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
59. Maćešić –Petrović, D. (1998). *Metodski pristup rehabilitaciji osoba sa teškoćama u mentalnom funkcionisanju*. Beograd: Univerzitet u Beogradu –Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)
60. Maćešić –Petrović, D. (2006). *Nastava i saznajne specifičnosti dece sa lakom mentalnom reardacijom*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)
61. Marić, J. (2001). *Klinička psihijatrija*. Beograd: Megraf.
62. Matson, J. L.(Ed.) (2009). *Applied Behavior Analysis for Children with Autism Spectrum Disorders*. New York: Springer.
63. Maryland State Department of Education, Division of Special Education. (2000). *Building IEPs with Maryland Families: What A Great Idea!*
64. McCarney, Wunderlich and Bauer (1993). *Pre-Referral Intervention Manual; The Most Common Learning And Behaviour Problems Encountered In The Educational Enviroment*. Columbia: Hawthorne.

65. Milivojević, Z. (2004). *Emocije; Psihoterapija i razumevanje emocija*. Novi Sad: Prometej.
66. Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije. (2004). *Reforma obrazovanja učenika sa posebnim potrebama*. Beograd.
67. Mitić, M. (Ur.) (2011). *Deca sa smetnjama u razvoju, potrebe i podrška*. Beograd: Republički zavod za socijalnu zaštitu.
68. Mundy, P. C. (2016). *Autism and Joint Attention*, New York London: The Guilford Press.
69. Nikolić, S. (2000). *Autistično dijete*. Zagreb:Prosvjeta.
70. Petrović, Z. (1997). *Osnove u logopedskom radu sa decom predškolskog i mlađeg školskog uzrasta*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
71. Pijaže, Ž. i Inhelder, B. (1986). *Intelektualni razvoj deteta*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
72. Pijaže, Ž. i Inhelder, B. (1990). *Psihologija deteta*. Novi Sad: Dobra vest.
73. Pištoljević, N., Majušević, S. (2015). *Vodič za procjenu i izradu individualnih razvojnih programa za djecu od rođenja do treće godine*. Sarajevo: EDUS.
74. Pištoljević, N., Majušević, S. (2015). *Vodič za procjenu i izradu individualnih razvojnih programa za djecu od treće do šeste godine*. Sarajevo: EDUS.
75. Popović-Deušić, S. (1999). *Problemi mentalnog zdravlja dece i adolescenata*. Beograd:Institut za mentalno zdravlje.
76. Popović-Deušić, S., Pavlović, M., Aleksić, O. i Pejović-Milovančević, M. (2003). *Mentalni poremećaji i njihov uticaj na usvajanje školskih znanja i vještina*. Beograd: Pedagoško društvo Srbije.
77. Posokhova, I. (2007). *Kako pomoći djetetu s teškoćama u čitanju i pisanju*. Buševac: Ostvarenje.
78. Radulović, K. (1998). *Psihologija i psihopatologija mentalno retardiranih*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
79. Radulović, K. (1996). *Psihologija mentalno retardirane ličnosti*. Beograd: Naučna knjiga.
80. Rajnović, S. (2001). *Podsticanje komunikacije u radu s djecom s autizmom PECS (The Picture Exchange Communication System) programa*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
81. Santomauro, D. F. (2015). *Emotion Regulation in Adolescents and Young Adults with Autism Spectrum Disorders*. The University of Queensland.
82. Slavnić, S. i Veselinović, I. (2015). *Uvod u defektologiju*. Beograd: Univerzitet u Beogradu –Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (ICF)
83. Sokolovski, Ž. (1995). *Pedagogija za studente Defektološkog fakulteta*. Beograd: Defektološki fakultet.
84. Suzić, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT-Centar.
85. Šmit, V.H.O. (1992). *Razvoj deteta: Biološki, kulturološki i vaspitni okvir proučavanja*. Beograd: Piccadilly Books Co.
86. Teaford, P. (2010). *HELP za predškolsku djecu, Vodič za procjenu i program vaspitno-obrazovnog rada s djecom*. Paolo Alto California: VORT Corporation.

87. Turkington, C., Anan, R. (2007). *The Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders*. New York: Facts on File.
88. Vargas, J. S. (2009). *Behavior Analysis for Effective Teaching*. London and New York: Routledge.
89. Vigotski, L.S.(1996). *Problemi razvoja psihe*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
90. Vizek Vidović V., Rijavec M., Vlahović-Štetić V. i Miljković D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.
91. Vlahović-Štetić, V., Vizek Vidović, V. (1998). *Kladim se da možeš... psihološki aspekti početnog poučavanja matematike*. Zagreb: POU Korak po korak.
92. Warshaw, S. P. (2006). *HELP...kod kuće, Materijali za podršku porodicama koje imaju djecu uzrasta do tri godine*. Paolo Alto California: VORT Corporation.
93. Woolfolk, A. (2016). *Edukacijska psihologija*. Zagreb: Naklada Slap.

Радна група за израду *Наставног плана и програма за васпитање и образовање ученика са первазивним развојним поремећајима (НПП ПРП)*

1. мр Јелена Грбић, дипломирани дефектолог
2. Александра Недић, дипломирани дефектолог
3. Рајка Петровић, бечелор специјалне едукације и рехабилитације
4. Алдеида Башић Суљкановић, дипломирани едукатор и рехабилитатор
5. мр Вишња Шарић, дипломирани дефектолог
6. Александра Пушоња, дипломирани психолог
7. Ива Лучић, дипломирани професор специјалне едукације и рехабилитације

8. Изет Халилчевић, дипломирани дефектолог

9. Сретко Маркуљевић, магистар разредне наставе

10. Сашка Јововић, дипломирани педагог
11. Оливера Давидовић Кнежић, мастер психологије

12. мр Санела Ћирић, дипломирани дефектолог
13. Татјана Гајић, дипломирани психолог
14. мр Дијана Пешић, инспектор просвјетни савјетник за специјалну наставу у васпитно-образовним установама за образовање дјеце са сметњама у психофизичком развоју